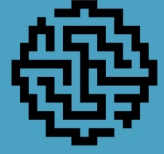

GENÇLERİN İNSAN HAKLARI

ALGISI: KAMUOYU ARAŞTIRMASI

HAKİKAT ADALET HAFIZA MERKEZİ

HAFIZA
MERKEZİ

KONDA
ARAŞTIRMA VE DANIŞMANLIK

İÇİNDEKİLER

1. YÖNETİCİ ÖZETİ	4
2. DEMOGRAFİ: GÖRÜŞÜLEN DENEKLERİN PROFİLİ	8
3. STK'LARA KATILIM DENEYİMLERİ	15
3.1. STK'lar ile Etkileşimler	15
3.2. STK'lara Üye Olmama Nedenleri	24
3.3. Protestolara Katılmama Nedenleri	25
3.4. Gençlerin Gözünden STK'ların Yapabilecekleri	27
3.5. STK'lara Katılım Deneyimleri	29
4. GENÇLERİN DEMOKRASİ ALGISI	38
5. İNSAN HAKLARI ALGISI	40
5.1. Temel İnsan Haklarına Yönelik Algılar	40
5.2. Türkiye'de Hangi Temel Haklara Önem Veriliyor?	53
5.3. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadın Hakları	55
5.4. Türkiye'de Din İle İlgili Hak ve Özgürlükler Hakkında	56
5.5. İfade Özgürlüğü Nedir? Kapsamı ve Sınırları Nedir?	57
5.6. Protesto Hakkında Düşünceler	59
5.7. Kimler Hak İhlaline Uğruyor?	67
6. İNSAN HAKLARI SAVUNUCULARI VE STK'LARA YÖNELİK ALGI VE TUTUMLAR	76
6.1. Örgüt mü, Organizasyon mu?	76
6.2. İnsan Hakları Savucularına Yönelik Algı ve Tutumlar	77
6.3. STK'lar Çalışmalarında Engelleniyor mu?	87
6.4. STK'lar Yeterli Savunuculuk Yapabiliyor mu?	88
7. GEÇMİŞLE YÜZLEŞME	91
7.1. Geçmişle Yüzleşmeye Dair Algı ve Tutumlar	91
7.2. Geçmişle Yüzleşmede Devletin Sorumluluğu	94
8. ARAŞTIRMANIN KÜNYESİ	97
8.1. Araştırmanın Genel Tanımı	97
8.2. Örneklem	97
9. TÜM CEVAP DAĞILIMLARI	99
9.1. Deneklerin Profili	99
9.2. STK'lara Katılım Deneyimleri	102
9.3. Gençlerin Demokrasi Algısı	105
9.4. İnsan Hakları Algısı	105

9.5.	İnsan Hakları Savunucuları ve STK'lara Yönelik Algı ve Tutumlar	110
9.6.	Geçmişle Yüzleşme	111
10.	TERİMLER SÖZLÜĞÜ	114
10.1.	Terimlerin Kaynağı Olan Soru ve Veriler	115

1. YÖNETİCİ ÖZETİ

STK'lara Katılım Deneyimleri

Her 5 gençten 4'ü herhangi bir siyasi partiye üye değil ve olmak da istemiyor.

Her 100 gençten sadece 5'i siyasi parti üyesiyken, 4'ü geçmişte siyasi parti üyesi olup bu üyelikten ayrılmış olduğunu belirtiyor. Her 10 gençten 1'i ise siyasi parti üyesi olmadığını ama olmak istediğini söylüyor. Her 5 gençten 4'ü de herhangi bir siyasi partiye üye değil ve olmak da istemiyor.

Gençlerin yüzde 4'ü dernek, yüzde 3'ü vakıf üyesi ya da gönüllüsü.

Gençlerin STK'lara üyelik ve gönüllülük durumlarına bakıldığında, her 100 gençten 4'ünün derneklere, 3'ünün vakıflara üye/gönüllü olduğunu görüyoruz. Yüzde 7'lik bir grup da öğrenci kulüplerinde aktif bulunuyor.

STK'lara ve STK etkinliklerine katılmama nedenleri: Güven ve ilgi duymama meselesi.

Araştırmamız, gençlerin STK'lara yüzde 12 oranında güven duymadığı için, yüzde 11 oranında ilgi duymadığı için katılmadığını gösterdi. Her 4 gençten 1'i ise herhangi bir neden belirtmeden katılım göstermeyi istemediğini söyledi.

Özellikle güven duymama meselesini, derin görüşmelerle irdedik ve daha çok gençlerin devletin vereceği tepkiden çekinmesiyle ortaya çıktığını gördük:

"Evet caydırıyor [fiziksel şiddet protestolara katılmaktan], çünkü şu an mesela görüşümü destekleyen bir tweet görsem bile beğenemiyorum, çünkü korkuyorum başıma bir şey gelmesinden." [MK5, 18]

Gençlerin STK'lara katılım amaçları arasında kişisel beklentiler de bulunuyor.

"Vakıflarda veya derneklere gönüllü çalışmalar yaptığınızda ne tür kazanımlara sahip olmayı beklersiniz?" sorusunu sordüğümüzde, insanlarla yardımlaşma ve dayanışma gibi duygular öne çıksa da hayat tecrübesi kazanma, CV geliştirme, ilişki ağı kurma gibi kişisel beklentiler de belirtiliyor. Bu eğilim, gençler arasında yaşın yükselmesiyle beraber azalıyor.

Her 10 gençten 9'u son 3 ayda herhangi bir STK faaliyetine katılmamış.

Her 10 gençten 9'u son 3 ayda herhangi bir STK faaliyetine katılmamış görünüyor. Yüzde 3'lük bir kesim yalnızca çevrimiçi faaliyet ve etkinliklere katılmış. Sivil toplum faaliyetlerine en çok katılanlar öğrenciler, modernler, CHP ve HDP'liler, siyasi parti ve STK'larda aktif olanlar.

Gençlerin aktivizmi daha çok sosyal medyada görünürlük kazanıyor.

Bağış yapma, imza kampanyası, sokak protestosu ve boykot gibi etkinliklere katılanların oranı yaşın yükselmesiyle artıyor. Gençler, daha çok çevrimiçi sivil toplum aktivitelerine katılıyor. Twitter etiket (hashtag) kampanyasına katılanlar, 18-20 yaş grubunda yüzde 23 iken, 26-30 yaş grubunda yüzde 13'te kalıyor.

Gençlerin Demokrasi Algısı

Gençler, Türkiye’de demokrasinin işleyişinden memnun değil.

Gençlerin yüzde 90’ı 1-10 ölçeğinde Türkiye’de demokrasinin işleyişine 5 puan ve altında not veriyor. Gençlerin yüzde 48’i 1 puan vererek hiç memnun olmadığını söylüyor. Yaşın yükselmesi, hayatın muhafazakarlaşması ve dindarlık seviyesinin yükselmesiyle memnuniyet artıyor. Eğitim seviyesinin yükselmesiyle de düşüyor.

İnsan Hakları Algısı

Gençlerin insan haklarına yönelik algısında “insan olabilme, yaşam hakkı” ilk sırada geliyor.

Gençler için insan olabilme, yaşam hakkı yüzde 23 oranıyla insan haklarını en iyi ifade eden kavram. Eşitlik, özgürlüğe göre insan haklarını daha iyi ifade eden bir kavram olarak niteleniyor.

Gençler için en önemli olan insan hakkı yüzde 37 oranıyla ifade ve düşünce özgürlüğü.

Gençlere en önemli gördükleri üç insan hakkının hangileri olduğunu sorduğumuzda, en çok verdikleri yanıt yüzde 37 oranıyla ifade ve düşünce özgürlüğü oluyor. Bunu kadınların eşitlik hakkı, adil yargılanma hakkı ve adil çalışma koşulları takip ediyor.

“İfade özgürlüğü, yani bir şey söylediğim zaman beni yargılamamalı yani ben bir şey söylediğim zaman arkasını [düşünmeden?] söyleyebilmeliyim bence... Yani saygı içerisinde olduğu sürece bence kapsamı olmamalı, herkes istediğini söylemeli.” [GME4, 19]

Araştırmamız protesto hakkının gençler tarafından ilk sıralarda sayılmadığını gösterdi ve bunun üzerine derin görüşmelerde bu konuya da eğildik. Gördük ki bir kısım genç, protestoyu ifade özgürlüğünün tamamlayıcısı, onun bir uzantısı olarak tanımlıyor:

“İfade özgürlüğünün olmadığı yerde protesto da edilemiyor, dolayısıyla ikisi arasında çok kendiliğinden bir ilişki var bence; ikisi birbirini çağırıştırıyor, ikisi birbirine ihtiyaç duyuyor.” [MK4, 27]

Türkiye’deki insan hakları savunucuları en fazla hangi hakları savunuyor ve savunmalıdır?

Türkiye’de gençler insan hakları savunucularının en çok kadınların eşitlik hakkını savunduğunu düşünüyor ve bunu savunması gerektiğini de söylüyor. İfade ve düşünce özgürlüğü, adil çalışma koşulları, iyi bir eğitime erişme hakkının ise insan hakları savunucuları tarafından daha az savunulduğu ancak daha çok savunulması gerektiği belirtiliyor.

Gençlere göre Türkiye’de en çok kadınların hakkı ihlal ediliyor.

Türkiye’de gençler, en çok kadınların, daha sonra da kendilerinin haklarının ihlal edildiğini düşünüyor. Çocukların haklarının ihlal edildiğini düşünen gençlerin oranı yüzde 35.

Türkiye’de insanlar en fazla hangi sebeplerden dolayı hak ihlaline uğruyor?

Bu soruyu kadınların "cinsiyetinden" ve "cinsel yöneliminden ve cinsiyet kimliğinden" diyerek cevaplama oranı erkeklere göre daha yüksek. Erkeklerinse “siyasi tercihinden” deme eğilimi belirgin bir biçimde daha yüksek. Yaşın yükselmesiyle cinsiyet ve cinsel yönelime yapılan vurgu azalıyor; etnik kimlik vurgusu yükseliyor.

Her 100 gençten 55'i hak ihlaline uğradığını düşünüyor.

“Siz hiç hak ihlali yaşadınız mı?” diye sorduğumuzda, gençlerin yüzde 55'i “evet” yanıtı veriyor. Bir başka araştırmamızın bulgularıyla karşılaştığımızda, bu oranın Türkiye geneli ortalamasının üzerinde olduğunu görüyoruz.

Sizce Türkiye'de hak ihlalleri neden gerçekleşiyor?

Gençlerin Türkiye'de neden hak ihlalleri gerçekleştiği konusundaki vurguları daha çok kanunların uygulanmaması ve kanunların yeterli olmaması yanıtlarıyla devlete ve devlet-toplum ilişkisine yöneliyor. Bununla beraber her 100 gençten 35'i yeterli savunuculuk yapılmadığı için hak ihlali gerçekleştiğini söylüyor.

İnsan Hakları Savunucuları ve STK'lara Yönelik Algı ve Tutumlar

Sivil toplum kuruluşlarının faaliyet alanlarının hangilerine daha yakın hissediyorsunuz?

Bu soruya “eğitim, kapasite geliştirme” diyenlerin oranı yaşın yükselmesi ve muhafazakarlaşma ile azalıyor. “Aynı-nakdi yardım” diyenler, ev kadınları arasında yüzde 40 oranıyla tüm gençlerin ortalamasının iki katına ulaşıyor. Sivil topluma katılımı olan gençlerde, bu konuda politika yapımını etkileme eğilimi daha yüksek.

İnsan hakları savunucuları olumlu kavramlarla tanımlanıyor.

Türkiye'de gençler, insan hakları savunucularını olumlu kavramlarla tanımlıyor. İlk sıralarda açık fikirli, adil ve cesur geliyor. Her 10 gençten 1'i insan hakları savunucularını dışa bağımlı olarak tanımlıyor. Devlet düşmanı diyenlerin oranı da yüzde 4 seviyesinde ölçülüyor.

Gençlerin yarıya yakını insan hakları savunucularının herkesin hakkını savunduğunu düşünüyor.

“İnsan hakları savunucuları hakkında şunlardan hangisi size göre doğrudur?” diye sorduğumuzda gençlerin yarıya yakını, insan hakları savunucularının herkesin temel haklarını savunduğunu söylüyor. 10'da 3'ü de ayrımcılığa uğrayan belirli kesimlerin haklarını savunduklarını düşünüyor. “Siyasi amaçla hareket ettiklerini” ifade eden yüzde 18'lik, “Türkiye aleyhine hareket ettiklerini” düşünen yüzde 6'lık bir kesim bulunuyor.

Gençlerin dörtte biri, insan haklarını savunan uluslararası kurumlara şüpheyle yaklaşıyor.

Her 4 gençten 3'ü insan haklarını savunan uluslararası kurumların yürüttüğü çalışmalarını değerli buluyor. Buna karşın her 4 gençten 1'i “ülkemin adalet ve hukuk sistemine güveniyorum” diyerek “dışarıdan müdahaleye” gerek görmüyor.

Her 4 gençten 1'i dernek/vakıfların insan hakları konusunda yeterince çalıştıklarını ama engellendiklerini düşünüyor.

“Dernekler/vakıflar insan hakları konusunda yeterince çalışıyor mu? Üzerlerine düşeni yapıyorlar mı?” sorusunu sorduğumuzda, gençlerin dörtte biri yeterince çalıştıklarını ama engellendiklerini söylüyor. Yüzde 36'sı “gereken önemi vermiyorlar” diyor.

STK'larla bir ilişki içinde olanlarda sivil toplumun insan hakları konusunda engellendiğini düşünenler daha fazla. STK'larla bir ilişkisi olmayanlarda ise "gereken önemi vermiyorlar" diyenler daha fazla bulunuyor. Bu konuyu da derin görüşmeler aracılığıyla daha iyi kavramaya çalıştık:

"Ya ne tür bir baskı var, mesela kale alınmıyor çoğu zaman, kale alınmayınca da bir baskıya gerek kalmıyor çoğu zaman." [ME2, 18]

Geçmişle Yüzleşme

Gençler geçmişle yüzleşme konusunda daha soyut beklentilere sahip.

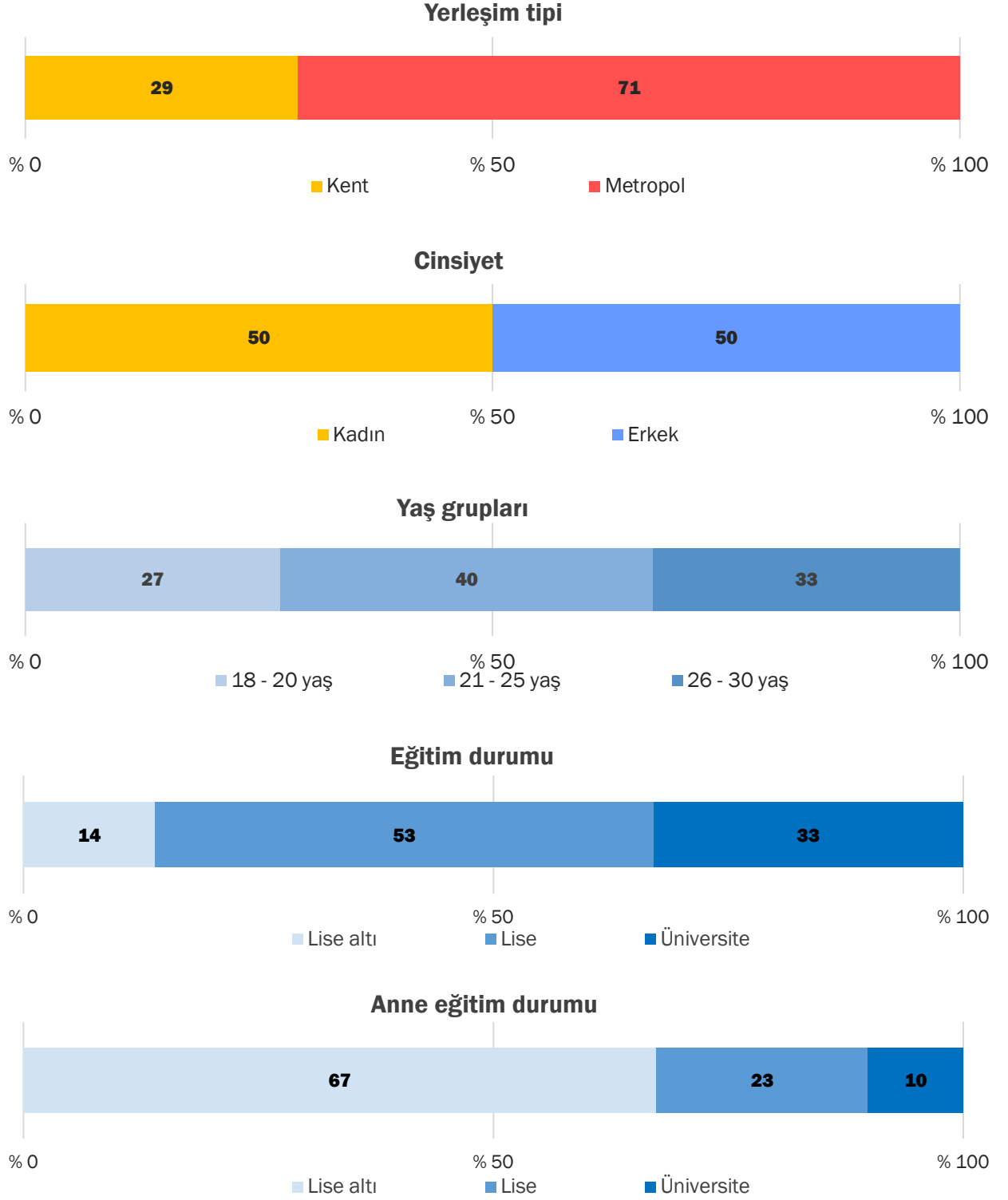
Gençlerin geçmişle yüzleşme konusunda soyut bir beklentiye ve tutuma sahip olduklarını söyleyebiliriz. Asıl olarak, gerçekleri ortaya çıkarmak ve toplumsal farkındalık önceleniyor. Her 5 gençten 1'i faillerin cezalandırılmasını ya da tazminat ödenmesini destekliyor.

Gençlerin yüzde 18'i ülkenin yüzleşme sorunu olmadığını düşünüyor.

Gençlerin yüzde 18'i ülkenin geçmişle yüzleşme gibi bir sorunu olmadığını düşünürken, yüzde 48'i tüm dezavantajlı kimliklerle yüzleşilmesi gerektiğini söylüyor. "Ülkenin yüzleşme diye bir sorunu yoktur." diyenler yaşın yükselmesiyle birlikte artıyor. Eğitim seviyesinin yükselmesiyle de azalıyor.

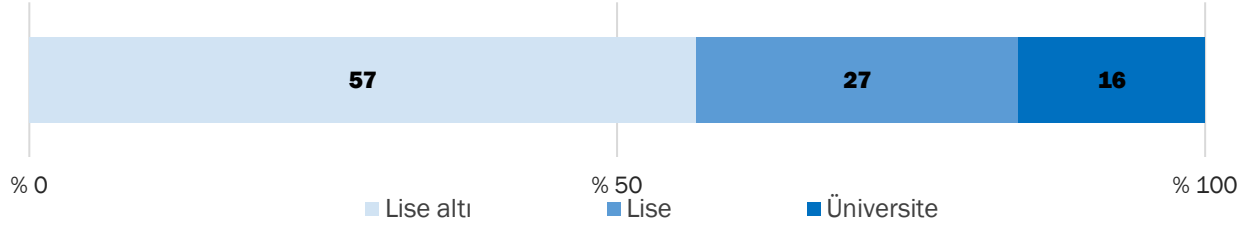

2. DEMOGRAFİ: GÖRÜŞÜLEN DENEKLERİN PROFİLİ

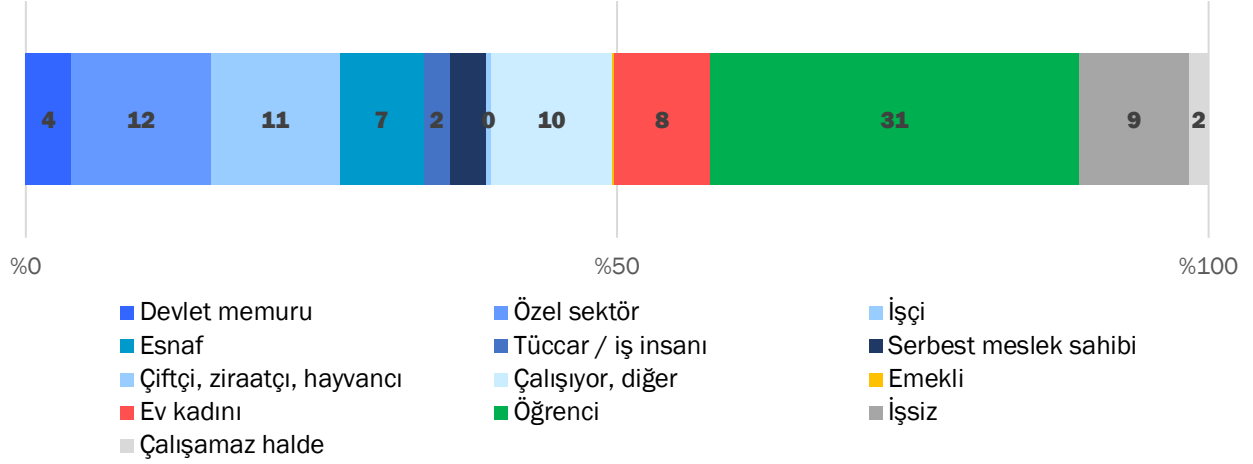

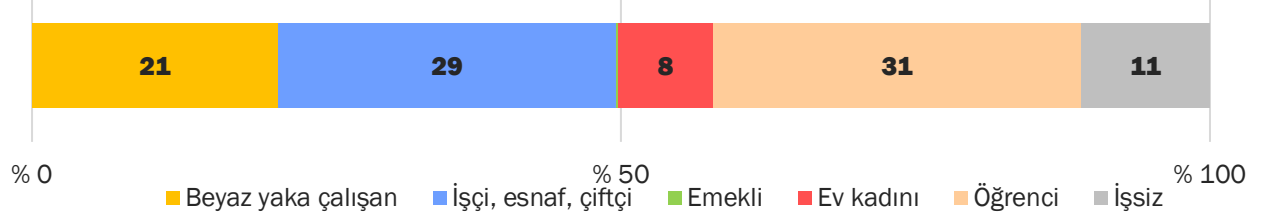
Baba eğitim durumu

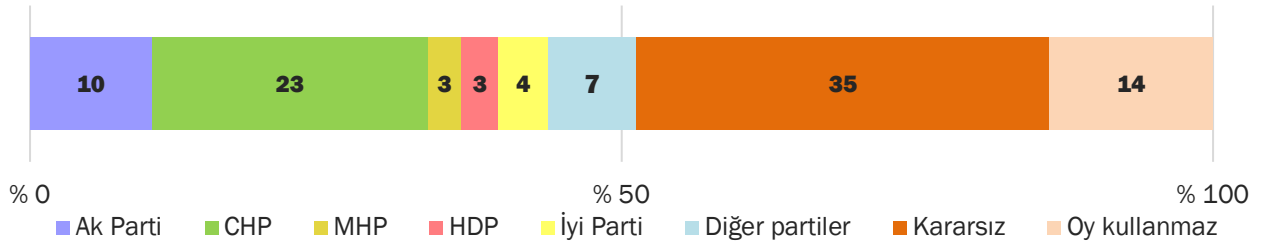
Çalışma durumu

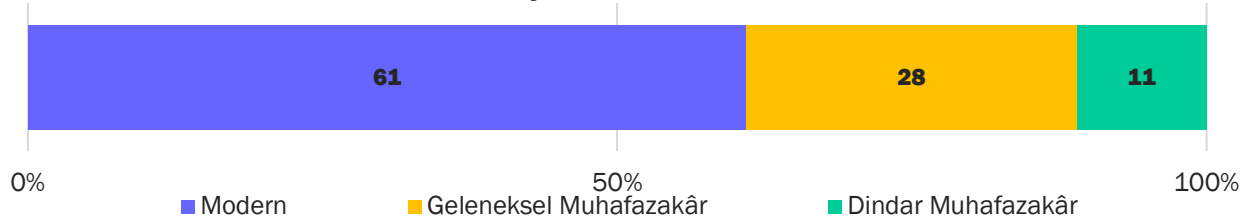
Çalışma durumu

Siyasi tercih

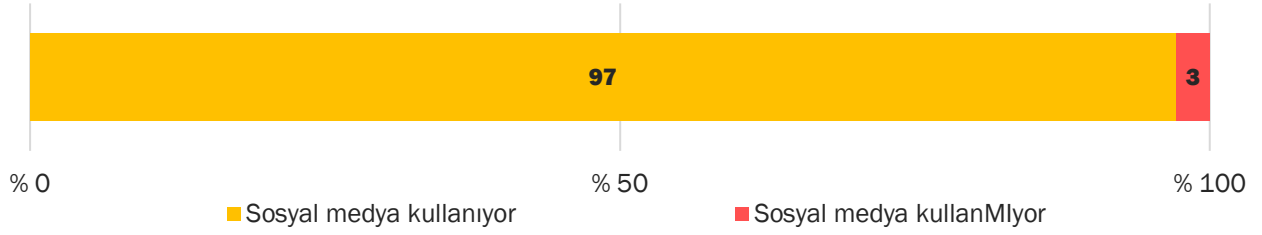

Hayat tarzı

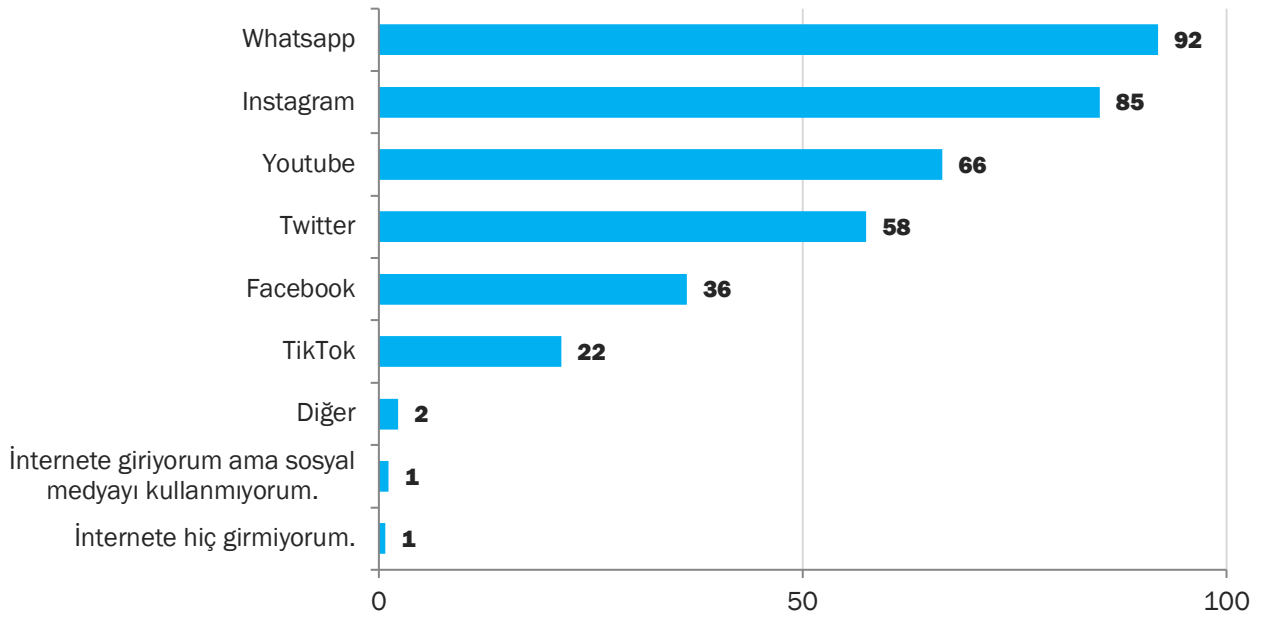

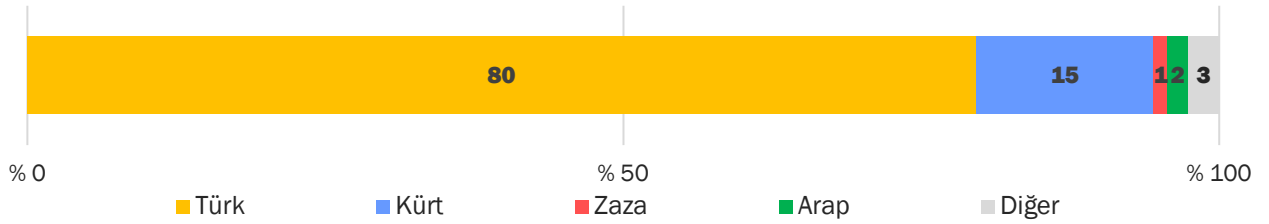
Sosyal medya kullanımı

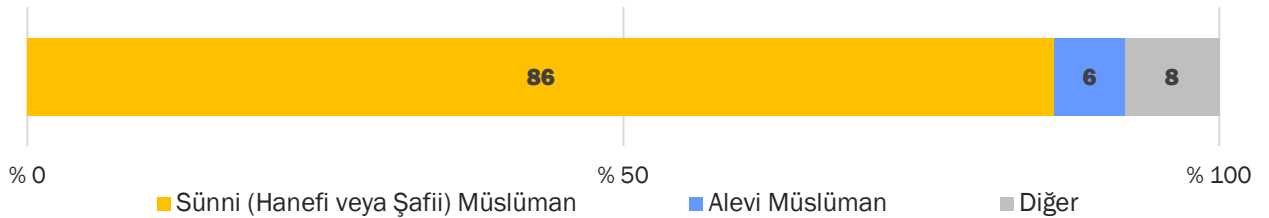
Sosyal medya üyelikleri

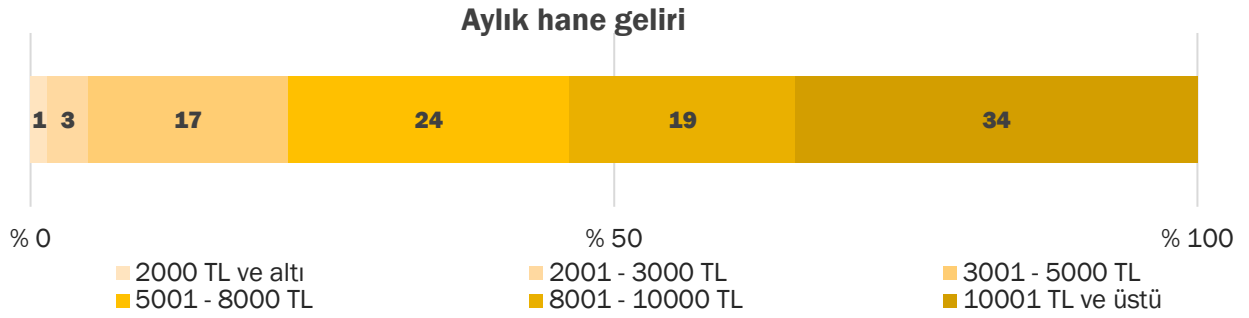
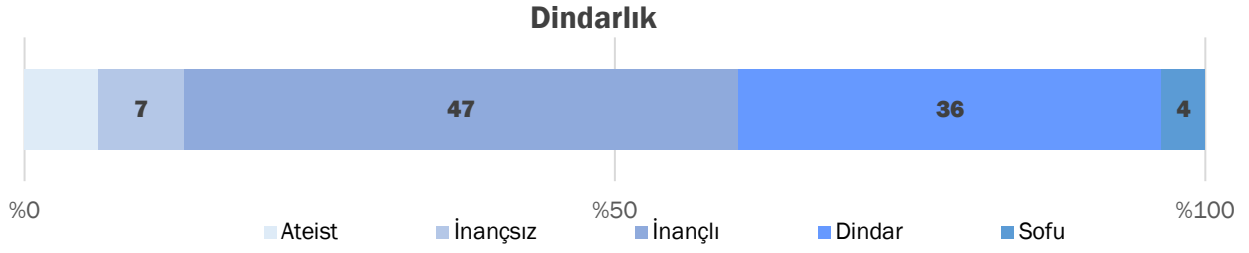

Etnik köken

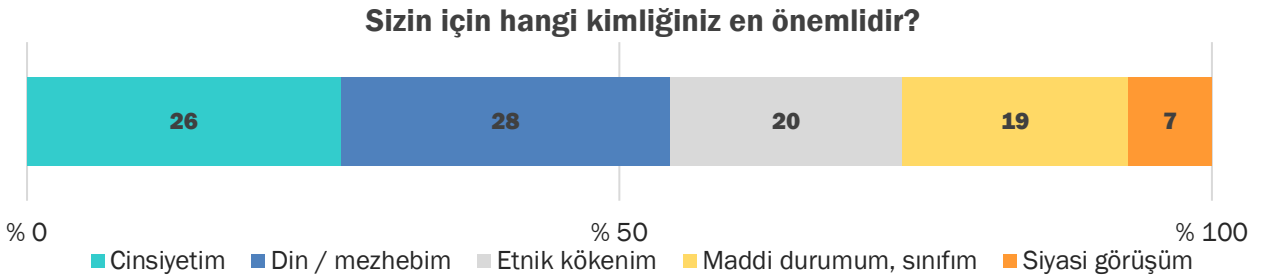

Din/mezhep

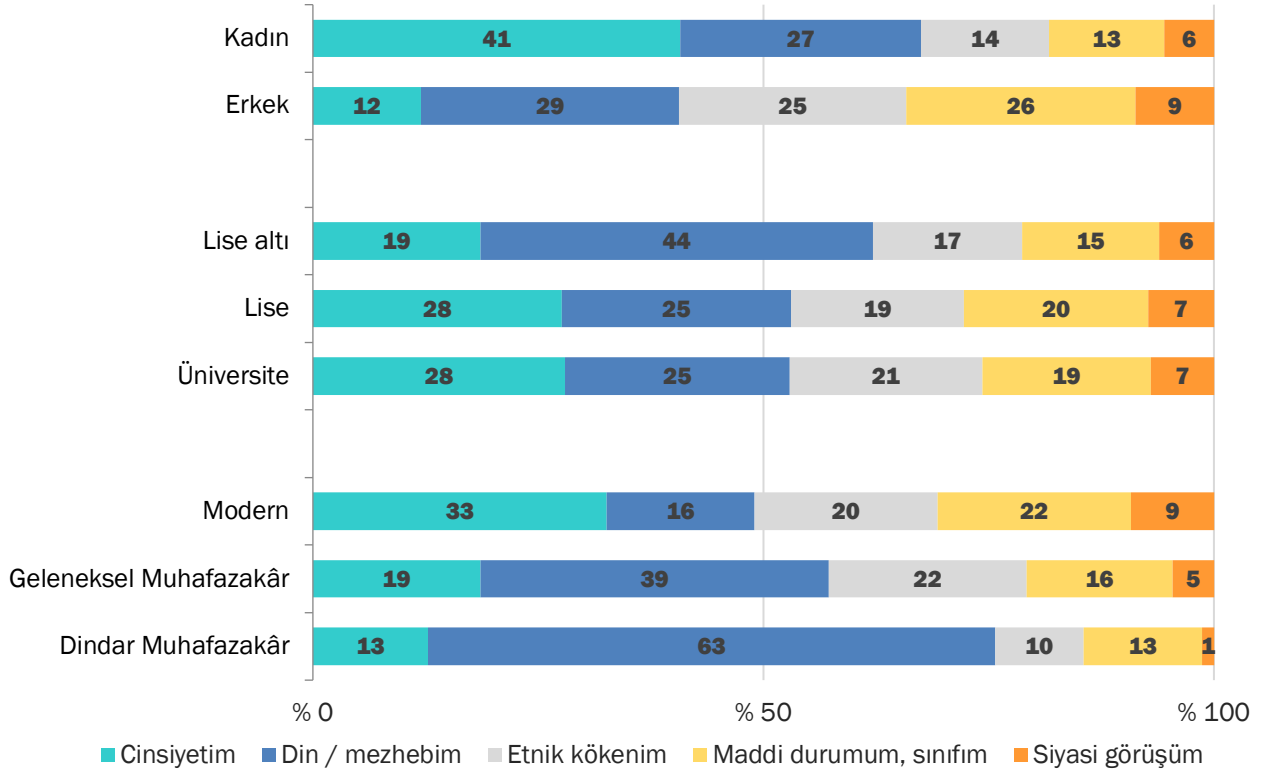
Gençler için en çok din/mezhepleri kimlik unsuru olarak önemli görülüyor. Yüzde 26'sı cinsiyetini en önemli kimlik unsuru olarak görüyor. Her 5 gençten 1'i kimliğini sınıfıyla tanımlıyor.

Kadınların yüzde 41'i cinsiyetim derken, erkeklerin yüzde 12'si cinsiyetim diyor. Buna karşın erkeklerde, din/mezhebim diyenler yüzde 25 ile kadınlardan 11 puan, maddi durumum/sınıfım diyenler yüzde 26 ile kadınlardan 13 puan yüksek görünüyor. Eğitim seviyesinin yükselmesiyle din/mezhep kimliği zayıflıyor, cinsiyet kimliği güçleniyor. Dindar Muhafazakarların yüzde 63'ü, Geleneksel Muhafazakarların yüzde 39'u din/mezhep kimliğini en önemli kimliği olarak görüyor. Modernlerde ağırlık yüzde 33 ile cinsiyet kimliği yönünde.

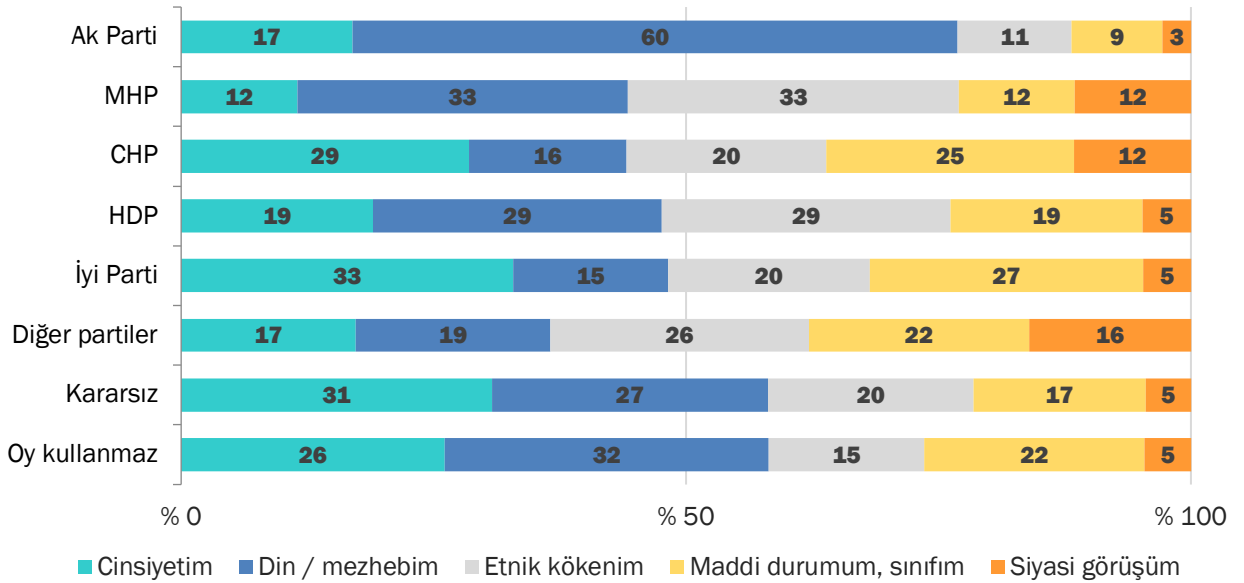

Sizin için hangi kimliğiniz EN önemlidir?

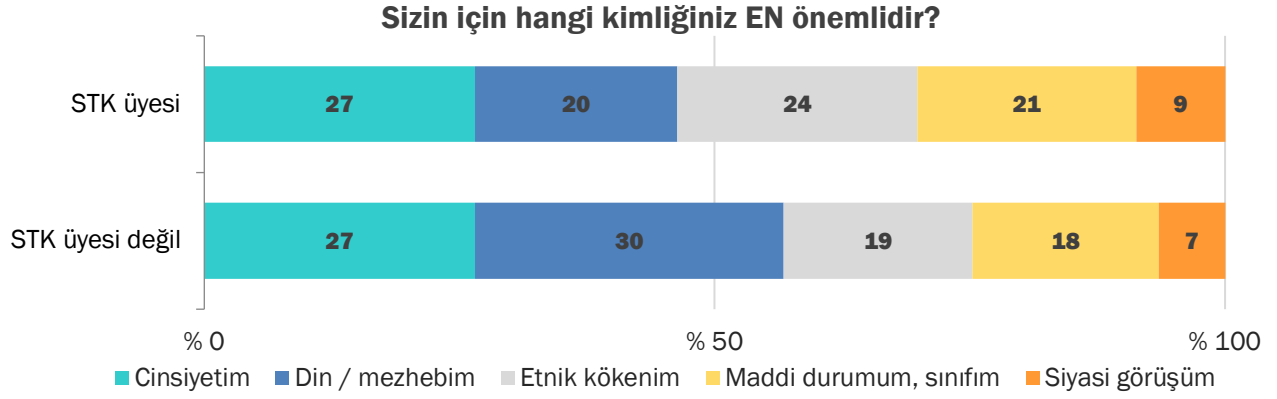
Ak Partili gençlerde en çok verilen yanıt din/mezhebim, MHP'li ve HDP'li gençlerde din/mezhebim ve etnik kökenim, CHP'li ve İyi Partili gençlerde cinsiyetim ve maddi durumum/sınıfım oluyor.

Sizin için hangi kimliğiniz EN önemlidir?

STK üyesi olanlarda etnik köken diyenler yüzde 20 oranıyla, STK üyesi olmayanların 10 puan altında kalıyor. Buna karşın STK üyesi olan gençlerde etnik köken diyenlerin oranı yüzde 24 ile STK üyesi olmayan gençlerin 5 puan üzerinde yer alıyor.

Derin Görüşme Katılımcı Profilleri

	KOD	Yaş	Cinsiyet	Etnik köken	Din/Mezhep	STK Üyeliği	STK etkinliklerine katılım
1	MK1*	20	Kadın	Türk	Sünni Müslüman	Üye	Katılmamış
2	GME1	20	Erkek	Türk	Sünni Müslüman	Üye değil	Katılmamış
3	MK2	24	Kadın	Kürt	Sünni Müslüman	Üye değil	Katılmamış
4	MK3	26	Kadın	Türk	Sünni Müslüman	Üye	Katılmamış
5	DMK1	22	Kadın	Türk	Sünni Müslüman	Üye	Yüz yüze katılmış
6	ME1	22	Erkek	Türk	Ateist	Üye	Katılmamış
7	ME5	22	Erkek	Kürt	Sünni Müslüman	Üye değil	Online katılmış
8	MK4	27	Kadın	Türk	Ateist	Üye değil	Katılmamış
9	GME2	27	Erkek	Zaza	Alevi Müslüman	Üye değil	Katılmamış
10	ME2	18	Erkek	Türk	Ateist	Üye değil	Katılmamış
11	MK5	18	Kadın	Türk	Sünni Müslüman	Üye değil	Katılmamış
12	ME3	22	Erkek	Türk	Sünni Müslüman	Üye	Yüz yüze katılmış
13	ME4	25	Erkek	Türk	Sünni Müslüman	Üye değil	Yüz yüze katılmış
14	GME3	19	Erkek	Türk	Sünni Müslüman	Üye	Yüz yüze katılmış
15	GME4	19	Erkek	Zaza	Alevi Müslüman	Üye	Katılmamış
16	MK6	20	Kadın	Kürt	Sünni Müslüman	Üye	Yüz yüze katılmış
17	GMK1	27	Kadın	Türk	Sünni Müslüman	Üye	Online katılmış
18	MK7	18	Kadın	Türk	Ateist	Üye değil	Katılmamış

* M: Modern, GM: Geleneksel Muhafazakâr, DM: Dindar Muhafazakâr; K: Kadın, E: Erkek olarak kodlanmıştır.

3. STK'LARA KATILIM DENEYİMLERİ

3.1. STK'lar ile Etkileşimler

Derin görüşme gerçekleştirdiğimiz 18 genç arasında;

Üye oldukları: Ahbap (6), TEMA (3), Kızılay (3), Uçan Süpürge (1), AFAD (1)

STK denildiğinde akıllarına gelen veya faaliyetlerini takip ettikleri: HAYTAP (2), Mor Çatı (1), Vakitsizler Siyasi-Kemalist Diriliş-Hür Fikriyat (1), AFAD (3), Kızılay (2), TEMA (2), LÖSEV (2), Yeşilay (2), İHD (1), Af Örgütü (1), Sosyal Yardımlaşma Derneği (1), SITODED (1).

Başarılı buldukları: Kızılay (2), AFAD (1), Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu (1), Af Örgütü (1), SGDD (1), SITODED (1), CEDIT (1), Habitat (1)

Genellikle derneklerin ismi verilemese de kadın hareketinin parçası olan örgütler veya örgütlerin faaliyetlerinin beğenildiği görülüyor. Bu örgütler birkaç nedenden başarılı bulunuyor: Sosyal medyada etkin olmaları ve bu sayede çok sayıda insana ulaşabilmeleri bu nedenlerin başında geliyor. Aynı zamanda kadın hareketi örgütlerinin "somut projeler" yürütmesi ve hak ihlali yaşayan insanların hayatlarında doğrudan olumlu yönde etkiler yaratabilmeleri önemli bulunuyor.

"Yani bazıları oluyor mesela onları çok beğeniyorum. Bu kadın şeylerinde mesela ücretsiz psiko-danışmanlık yapanlar, ondan sonra avukatlar, onları takdir ediyorum ama yine o da insanların böyle üç beş tanedir yani topluluk olarak göremedim maalesef, keşke görsem ama hani bunu gönüllü olarak yapan insanlar tabii ki var ama "Hadi şu topluluk da böyle direndi ve kazandı" dediğim maalesef yok." [GMK1, 27]

"Çünkü çok fazla çalışma yapılamıyor [STK'lar tarafında] diye görüyorum ama işte bazı kadın dernekleri, kadın kolları dernekleri evet görevlerini yapıyorlar ama genel sivil toplum kuruluşları yapmıyor diye düşünüyorum... Ya çünkü şöyle, çalışmalarını hani tanıdıklarım vesilesiyle konuşuyorum, kadın kuruluşlarında olan tanıdıklarım biraz daha ilgili onlar, hani kadın üzerine çalıştıkları için hani sivil toplum kuruluşlarında şöyle oluyor: Hani bir sivil toplum kuruluşunu ben bir eylem yaparken görmedim mesela ama kadın kuruluşları yapıyor, yani bu konuda bir yetersizlik var. Doğrusu hani bir şahsen çocuk evlerine gidip işte kız çocuklarıyla ya da hani bakımevlerine gidip yaşlı insanlarla hani ilgili zamanlarda her türlü şeyi yapıyoruz düzenli olarak ama sivil toplum kuruluşlarının bu konuda çok da fazla bir etkinliğinin olduğunu düşünmüyorum." [ME3, 22]

"Habitat Derneği var, onu takip ediyorum daha çok; o da kadınlarla ilgili, çocuklarla ilgili bir sürü şey yapıyor, onları takip ediyorum, işte paylaşıyorum gönderilerini. Bireysel olarak öyle bir şeyler yapmaya çalışıyorum." [MK1, 20]

"Birincisi takip ettiğim kadarıyla hani yeni projeler ürettiklerini ve alanda çalıştıklarını, somut bir şekilde çalıştıklarını görüyorum ya da o şekilde lanse ediyorlar, ona inanıyorum. Yakından takip ettiğim kadın dernekleri var, yine cinsiyet alanında, kadın cinayetleri veya şiddetle

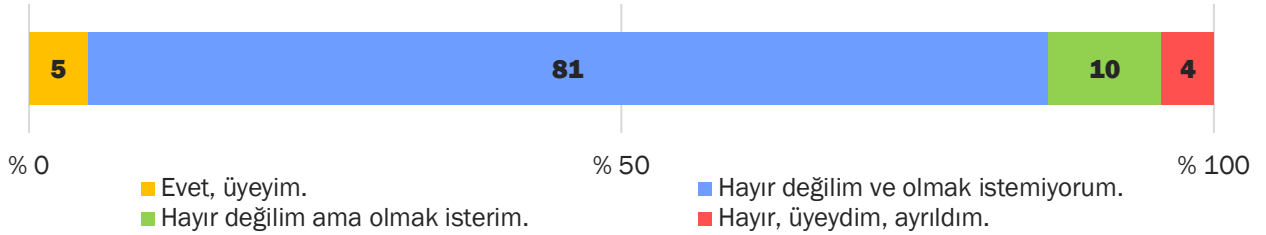

alakalı dernekleri takip etmeye çalışıyorum; onlardan da Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun mesela çok çalıştıklarına şahit oluyorum; her gittiğim yerde görüyorum ya da bir şekilde karşıma çıkıyor. Onların yaptıkları işi görüp takdir ediyorum gerçekten. Böyle.... Dediğim gibi mesela Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nu çok takdir ediyorum, gerçekten çok çalışıyorlar ve etkili olduğunu da düşünüyorum, çünkü insanlara ulaşabildiklerini, kadınlara ulaşabildiklerini görüyorum bazı kurumların. Uçan Süpürge'de çalıştığım süreçte de yani birtakım etkisi var. Evet, çok büyük, çok geniş bir alana hitap etmese de bu etki, yani çok fazla niceliksel bir kazanımı olmasa da üç kadının hayatına dokunsa ki bu bile çok önemli bir şeydir... Ben Af Örgütü'nü beğeniyorum açıkçası. Onun dışında göçmenlerle ilgili bir dernek vardı, onun çalışmalarını da beğenmiştim, SGDD olabilir..." [MK4, 27]

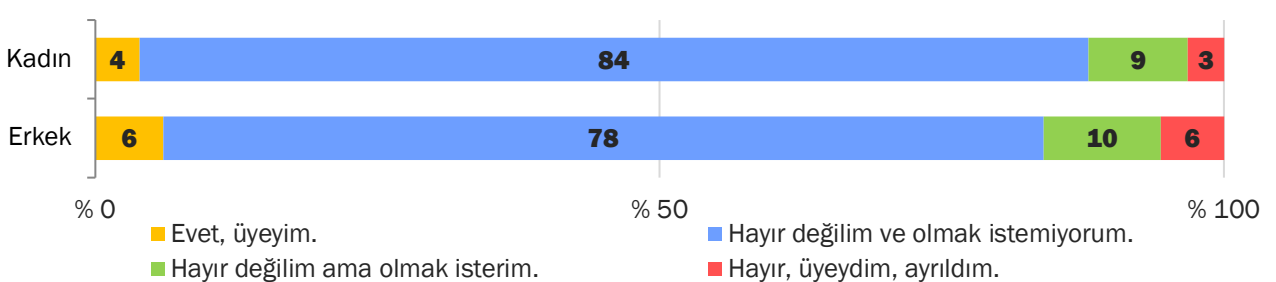
"Ben de bir dernek gönüllüsüyüm söylemiştim size. Biz bu sorunu ele alarak insanlara, hani oturup biz düşünüyoruz, hani acaba ne yapabiliriz, nasıl onlara yardımcı olabiliriz diye etkinlikler düzenliyoruz. Genelde gençler üzerine, hani bunlar Erzurum'daki gençler üzerine biraz daha sosyalleşmek üzerine oluyor. İlk başta bir oturup konuşma düzenliyoruz aramızda "Ne yapsak, nasıl bir araya gelebiliriz?" Sonuçta farklı fikirdeki insanlarla bir araya gelmek daha iyi oluyor bizim için. Ondan sonra bunları etkinliklere dökerekten bazı şeyler yapabiliyoruz, hani elimizden geldiğince.... Avrupa Birliği'nden hani bir anlaşmaları olduğu için oradan da gelen insanların da katkıları oluyor. Sonuçta bir milliyet olarak değil de sadece bir insan olarak toplanıyoruz, hani daha kolay oluyor, hani eğlenceli oluyor." [ME4, 22]

Her 5 gençten 4'ü herhangi bir siyasi partiye üye değil ve olmak da istemiyor. Her 100 gencin 5'i siyasi parti üyesi, 4'ü de geçmişte siyasi parti üyesi olup bu üyelikten ayrılmış olduğunu belirtiyor. Her 10 gençten 1'i de siyasi parti üyesi olmadığını ancak olmak istediğini söylüyor.

Herhangi bir siyasi partiye ya da gençlik kollarına üye misiniz veya aktif olarak rol alıyor musunuz?

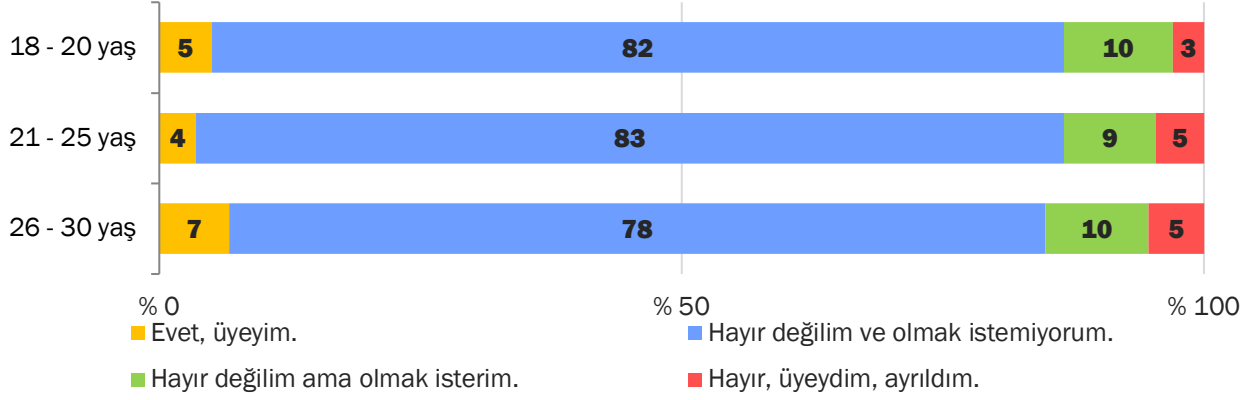
Herhangi bir siyasi partiye ya da gençlik kollarına üye misiniz veya aktif olarak rol alıyor musunuz?

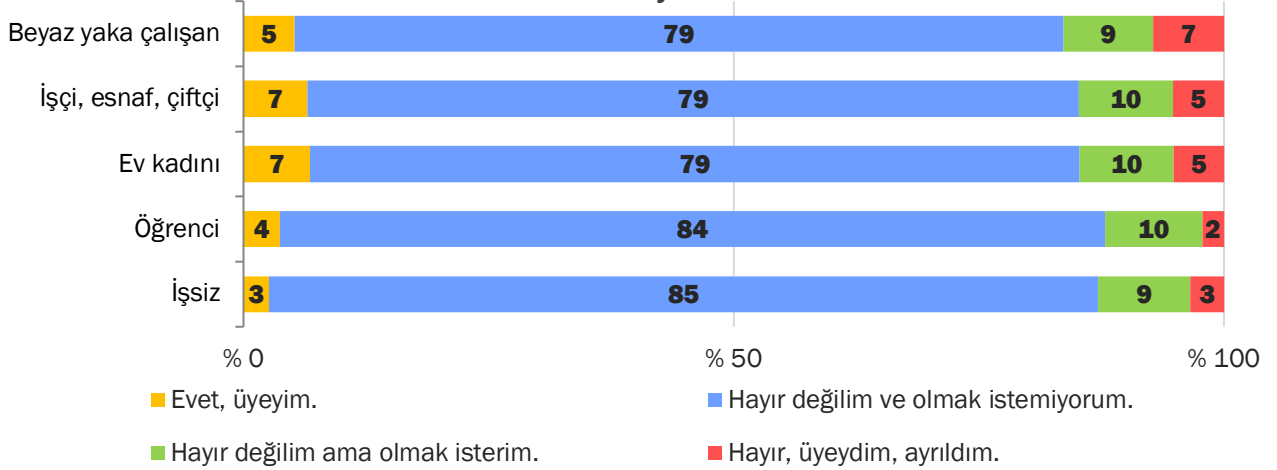
Erkeklerde siyasi partilere katılım kadınlara göre daha yüksek oranda görülüyor. Araştırmamız, gençler arasında siyasi partilere en çok üye olanların, 26-30 yaş aralığındakiler olduğunu gösteriyor.

Herhangi bir siyasi partiye ya da gençlik kollarına üye misiniz veya aktif olarak rol alıyor musunuz?

Öğrenci ve işsizlerde siyasi parti üyeliğinin, iş gücünde olan gençler ile ev kadınlarına göre daha düşük olduğu görülüyor. Yine üye olmak istemeyenler de en fazla öğrenci ve işsiz gençler arasında bulunuyor.

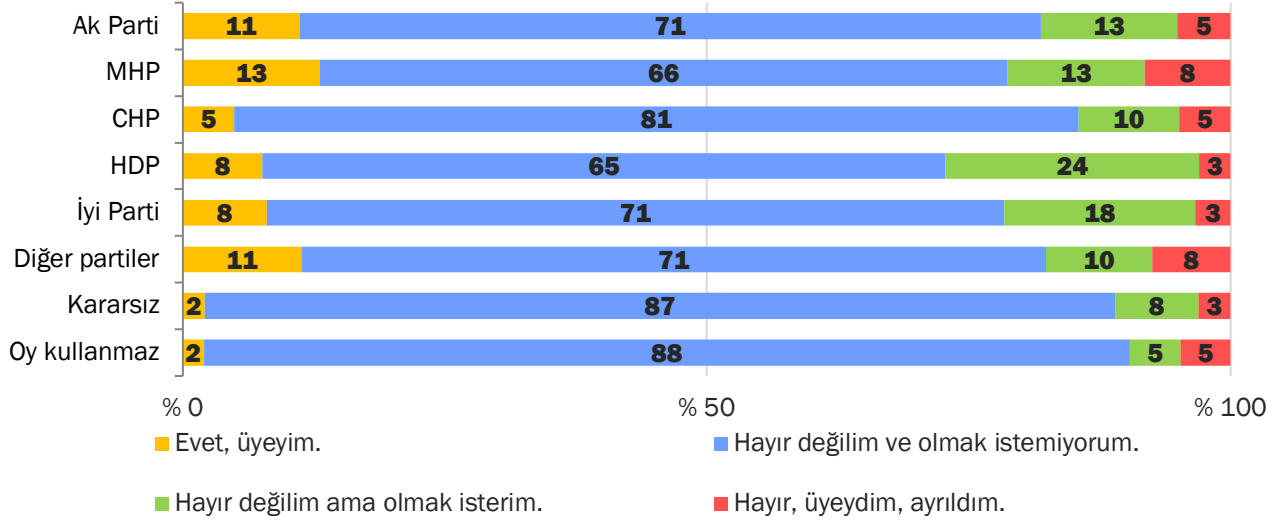
Herhangi bir siyasi partiye ya da gençlik kollarına üye misiniz veya aktif olarak rol alıyor musunuz?

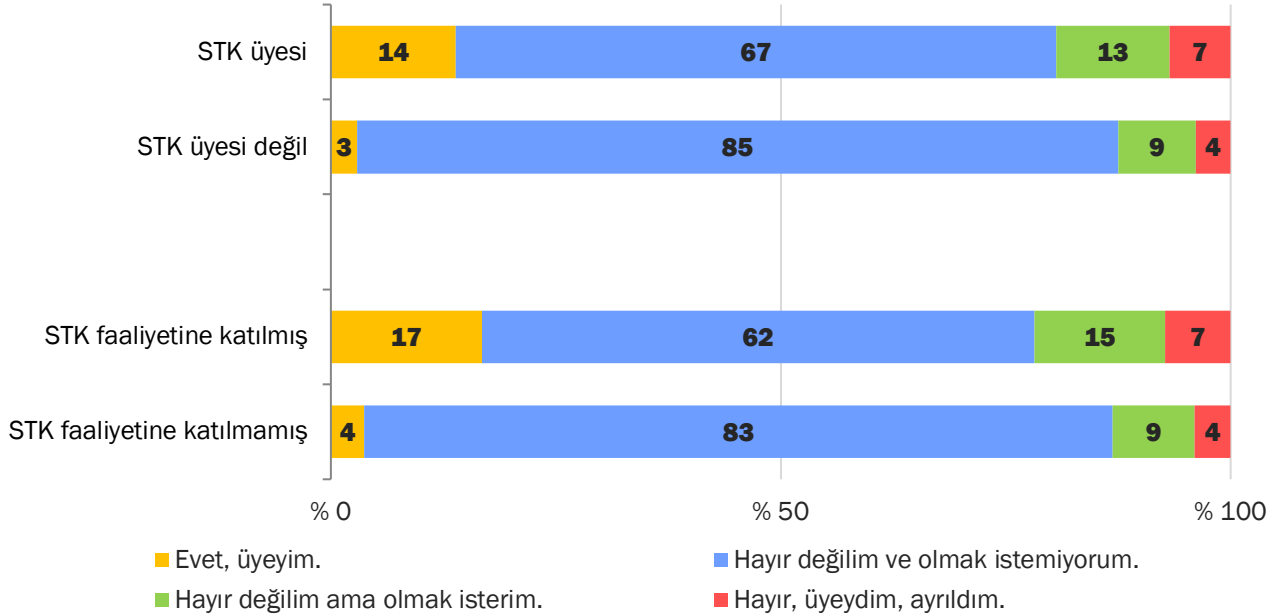
İktidar yanlısı gençlerin siyasi parti üyeliği oranları, muhalif gençlere göre daha yüksek bulunuyor. Gri alanda yer alan gençler siyasal alana katılım göstermek de istemiyor.

Herhangi bir siyasi partiye ya da gençlik kollarına üye misiniz veya aktif olarak rol alıyor musunuz?

STK üyesi gençlerde siyasi parti üyesi olma eğilimi de STK üyeliği bulunmayanlara göre daha yüksek görülüyor. Benzer şekilde STK faaliyetlerine aktif olarak katılanların da siyasi parti üyesi olma oranının daha yüksek olduğunu saptıyoruz.

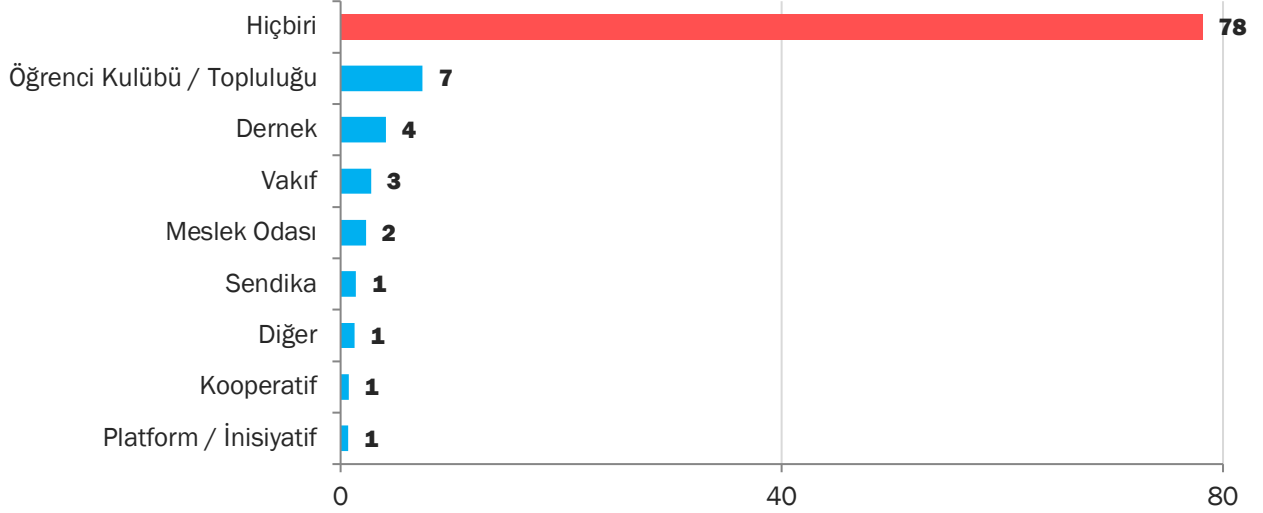
Herhangi bir siyasi partiye ya da gençlik kollarına üye misiniz veya aktif olarak rol alıyor musunuz?

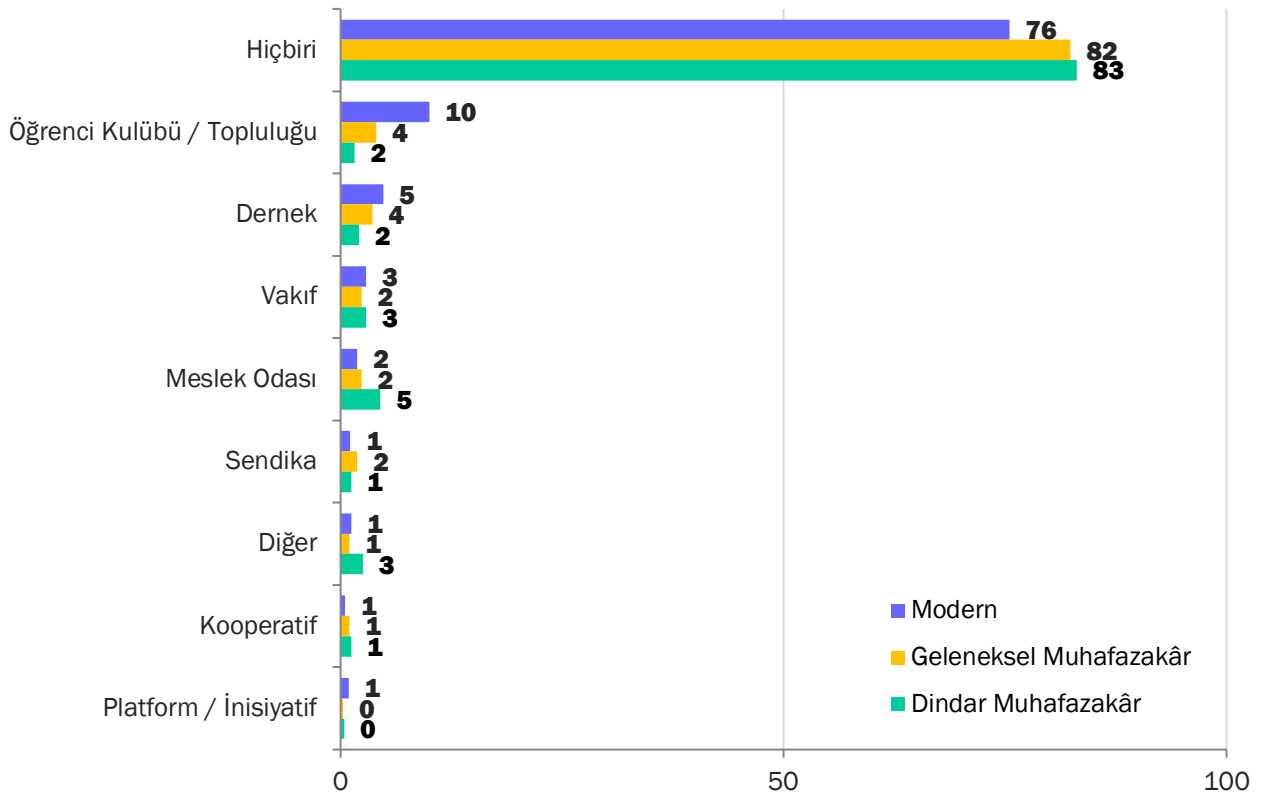
Gençlerin yüzde 78'i hiçbir STK'ya üye ya da gönüllü değil. Her 100 gençten 22'si üye ya da gönüllü. Bu 22 kişinin 7'si öğrenci kulüplerine, 4'ü derneklere, 3'ü vakıflara üye/gönüllü.

Şimdi sayacağım sivil toplum kuruluşlarından hangisinin ya hangilerinin üyesi ya da gönüllüsünüz?

Hayatın muhafazakarlaşmasıyla gençlerin STK'lara katılımı azalıyor. Modern gençlerin dernek üyelik oranı, muhafazakâr kümelerle göre daha yüksek. Vakıf üyelikleri/gönüllülükleriyle pek değişmiyor.

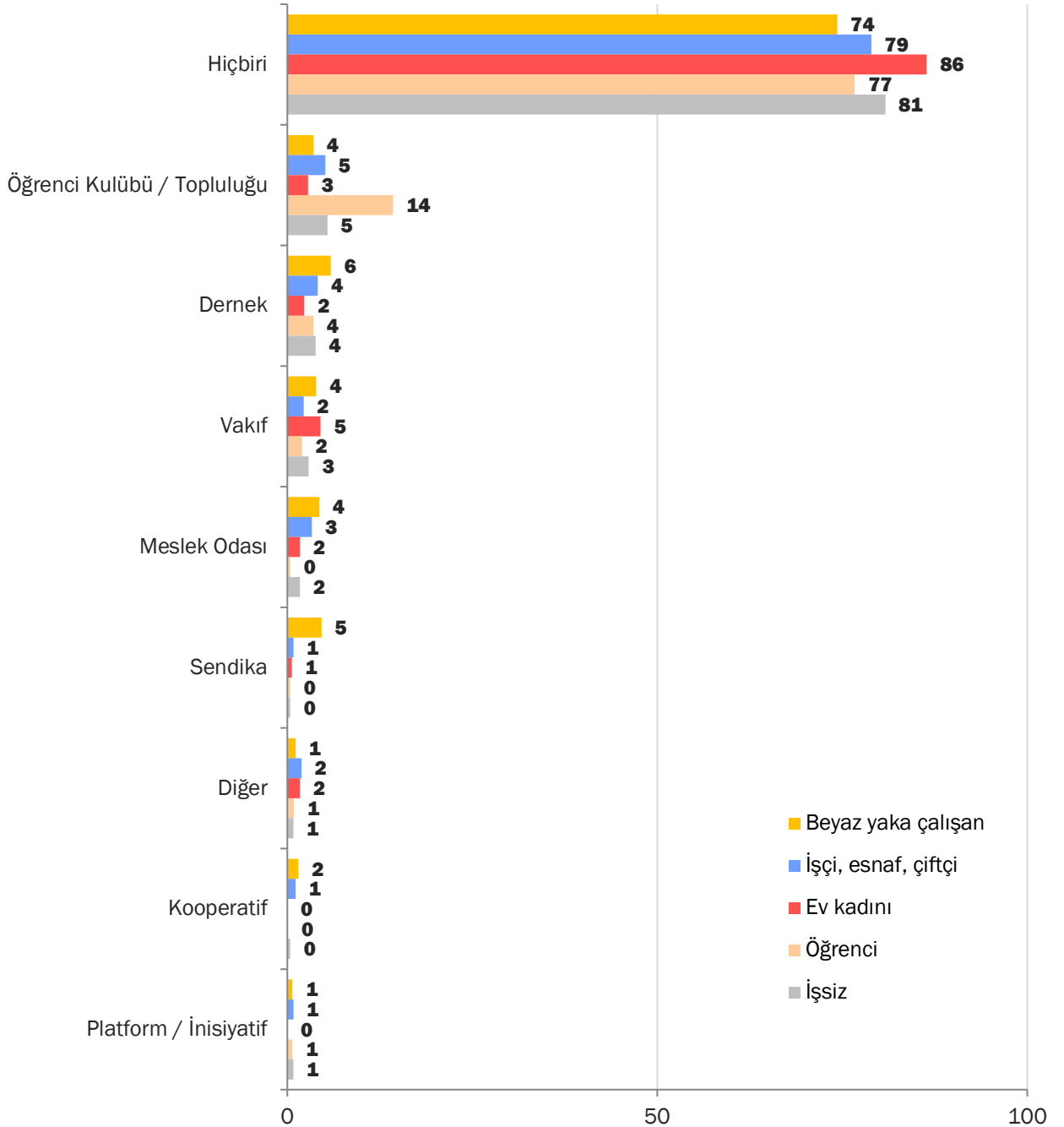
Şimdi sayacağım sivil toplum kuruluşlarından hangisinin ya hangilerinin üyesi ya da gönüllüsünüz?

STK'larda aktif olarak üye/gönüllü olanların en az ev kadınları ve işsizler arasında bulunduğunu görüyoruz. Ev kadınlarının yüzde 5 oranında vakıf üyeliği/gönüllülüğü bulunuyor. Dernek üyeliği ise yüzde 6 oranıyla beyaz yakalı gençlerde en yüksek seviyede.

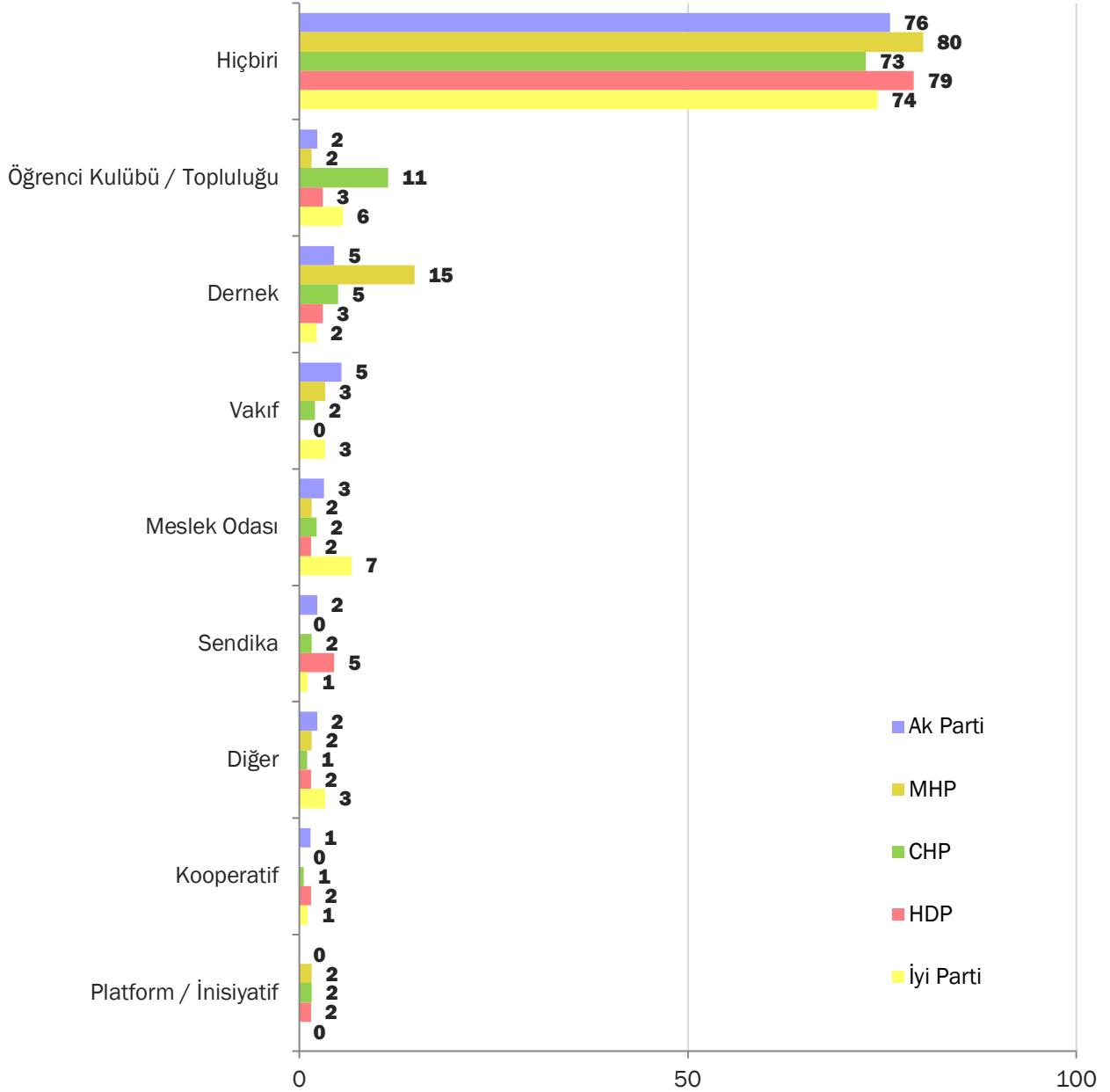
Şimdi sayacağım sivil toplum kuruluşlarından hangisinin ya hangilerinin üyesi ya da gönüllüsünüz?

Siyasi tercihlere göre, öğrenci kulüplerinde en aktif olanların CHP'li gençler arasında bulunduğunu görüyoruz. Derneklere üye/gönüllü olanlar en çok MHP'li, vakıflarda aktif olanlarsa Ak Partili gençler arasında bulunuyor.

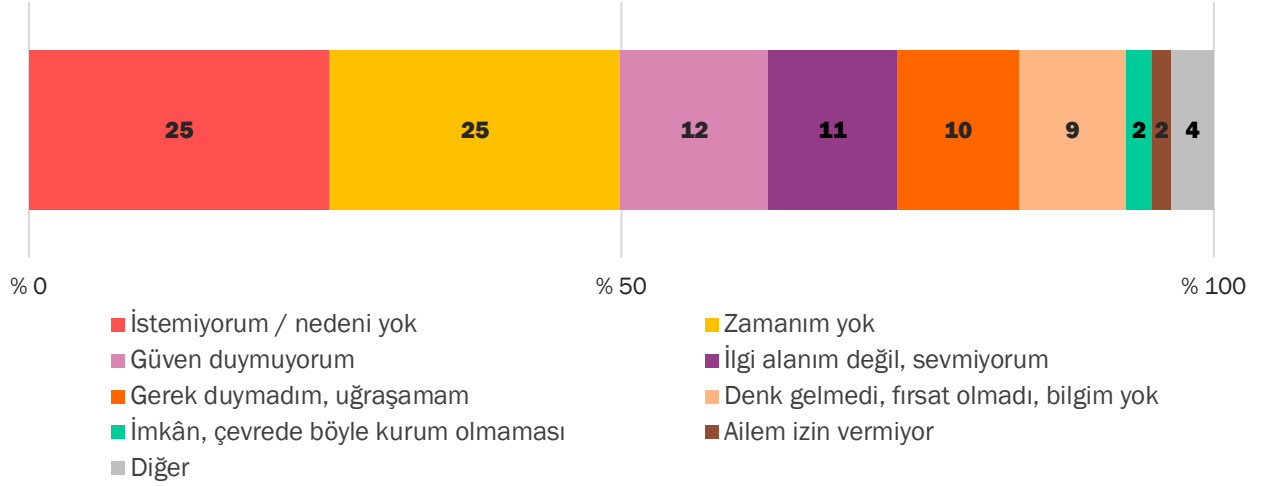
Şimdi sayacağım sivil toplum kuruluşlarından hangisinin ya hangilerinin üyesi ya da gönüllüsünüz?

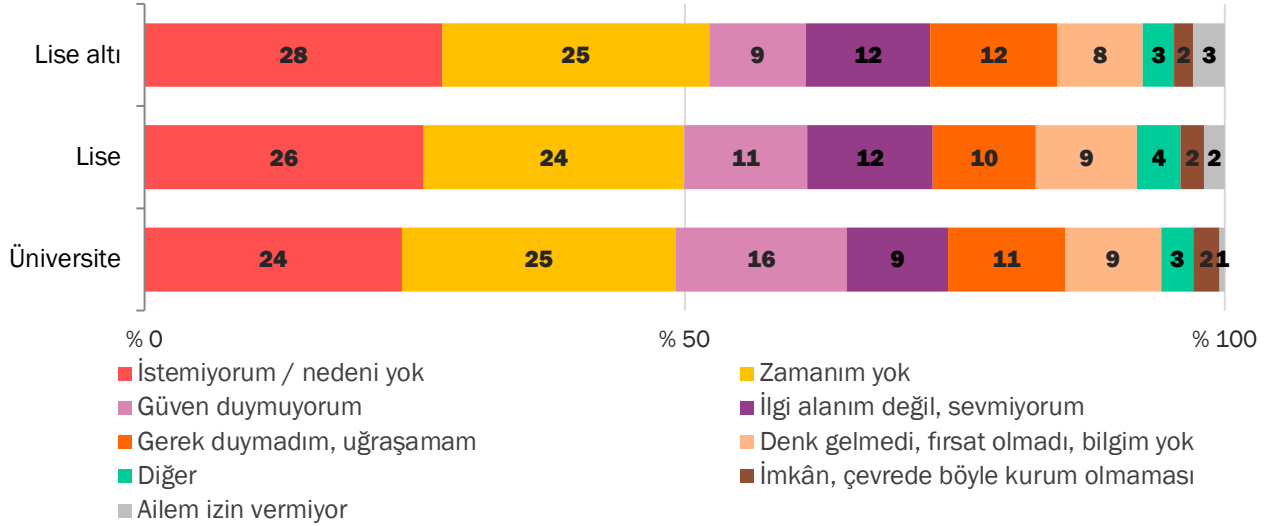
Her 4 gençten 1'i herhangi bir neden göstermeden STK'lara üye olmak istemediğini söylüyor. Dörtte biri de zamanı olmadığını söylüyor. Gençlerde yüzde 12'lik bir kesim güven duymadığı için üye olmadığını belirtiyor.

STK'lara üye olmamanızın en önemli nedeni nedir?

Güven duymadığı için STK'lara üye olmayanlar, daha çok eğitimli gençler arasında bulunuyor.

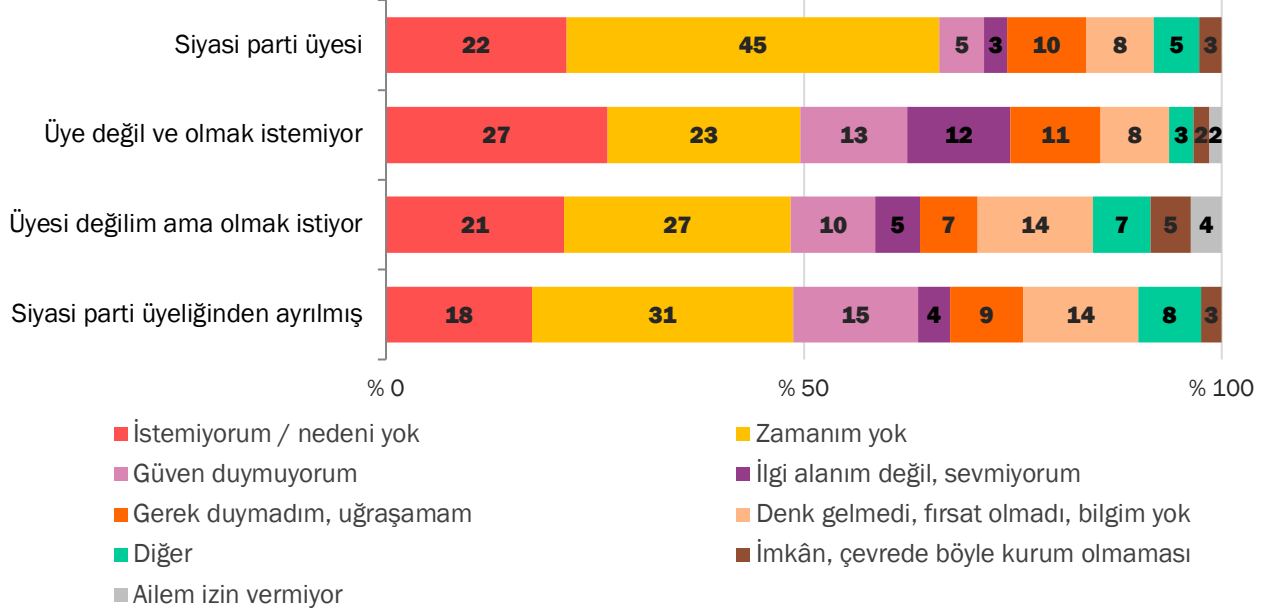
STK'lara üye olmamanızın en önemli nedeni nedir?

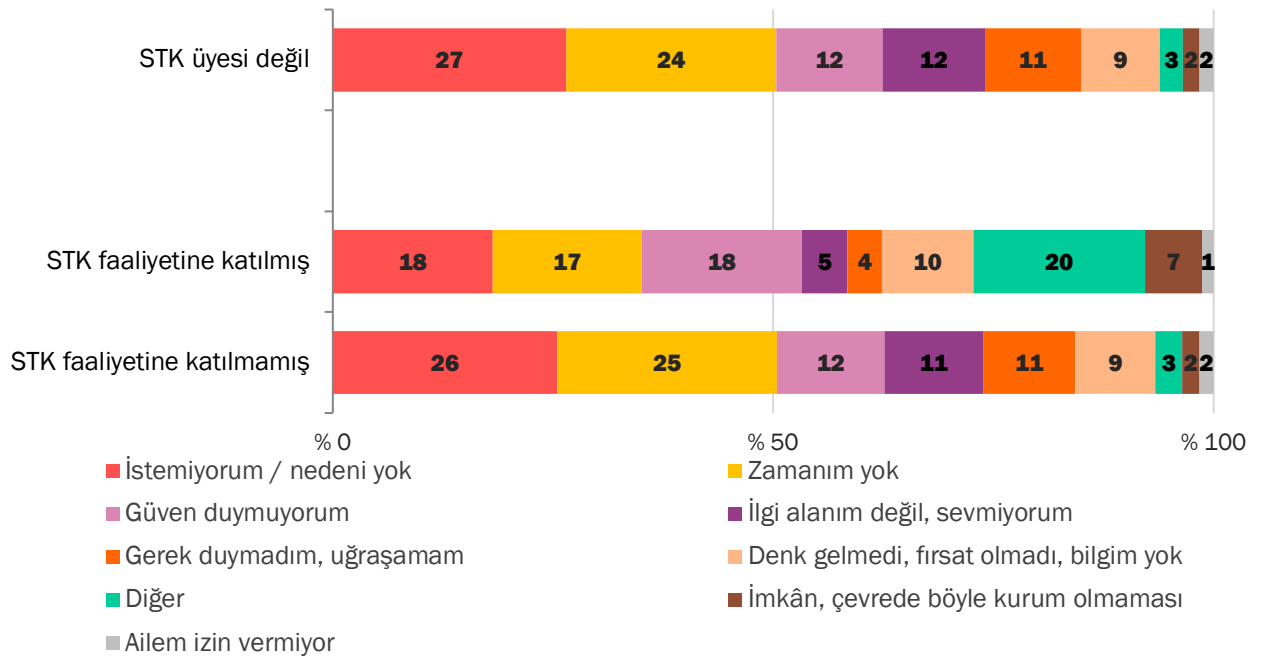
Siyasi partilere üye olmak isteyenlerin yüzde 14'ü de fırsat bulamadığı ya da bilgisi olmadığı için STK'lara üye olmadığını söylüyor.

STK'lara üye olmamanızın en önemli nedeni nedir?

STK üyesi olmayan gençlerin yüzde 26'sı istemediği için, yüzde 25'i zamanı olmadığı için, yüzde 12'si güven duymadığı için, yüzde 11'i ilgi alanı olmadığı için, yüzde 11'i gerek duymadığı için, yüzde 9'u fırsat bulamadığı için STK üyesi olmadığını söylüyor.

STK'lara üye olmamanızın en önemli nedeni nedir?

3.2. STK'lara Üye Olmama Nedenleri

Görüştüğümüz kişilerin yarısı bir veya daha fazla STK'ya bugün ya da geçmişte bir dönem üye iken diğer yarısının hiçbir dönemde STK üyeliği bulunmuyor. Üye olanların çoğunluğu aktif olmadığını belirtiyor.

STK'lara üye olmamanın veya STK'larda aktif rol almamanın nedenlerinden biri güven sorunu olarak ortaya çıkıyor. Burada bahsedilen güven, STK'lara duyulan güvensizlikten çok devletin STK'lara ve STK'lara katılanlara uyguladığı belirtilen baskı. Diğer bir deyişle, araştırmamıza katılan gençlerin bir kısmı, STK'lara üye olmaları veya STK'larda aktif olarak çalışmalarını durumunda devlet tarafından fişlenme, tutuklanma vb. uygulamalara tabi tutulacaklarını düşünüyor ve kendilerini güvende hissetmiyorlar. Bu duruma bağlı olarak gelişen ikinci neden ise, STK'ların etkinliğinin az olarak görülmesi ve "işlevsiz" bulunması.

Zamansızlık da gençlerin dile getirdiği nedenlerinden biri. STK'ların kendilerini okullarından ve derslerinden alıkoyacağını düşünenler ya da çalışmakta oldukları işlerinden dolayı vakitlerinin olmadığını ileri sürenler STK'lara üye olmadıklarını söylüyor. Devletin baskısına rağmen STK'larla ilgilendiklerini söyleyen az sayıda genç de istemelerine karşın zamanlarının olmaması nedeniyle sivil toplum alanında aktif olmadıklarını ya da daha önce üyesi oldukları STK'lardan ayrıldıklarını anlatıyor.

Öte yandan, (aktif) katılım az olsa da ve gençlerin çoğu sivil toplum alanına uzak durduğunu söylese de STK'lar hakkında olumsuz düşüncelere sahip sadece bir kişiye rastlandı. Büyük çoğunluk; "farklı amaçlar", "kötü niyet" gibi olumsuz nitelendirmelerde bulunmuyor.

"Yani uygulandığında sıkıntı olduğunu düşünüyorum, çünkü devletle milletin arası açılmış oluyor. Benim gibi düşünüp korkup katılmayanları da susturmuş oluyor, yani bizim sesimizi kesmiş oluyor o bize karşı yapılan müdahale." [GME1, 20]

"Güvenmiyorum değil, katılmak isterim zamanım olduğu sürece veya bana zarar vermeyeceği sürece katılmak isterim... Ne gibi zararlar verebilirler? Eğitimden alıkoyabilir, hani ondan bahsediyorum." [DMK1, 22]

"Yani güvenilirse eğer devlet tarafından destekleniyorsa ben her türlü katılım yani STK'ya... Çünkü yani şey olmaz en azından yani kötü niyetli kişiler olmaz içinde, ne bileyim işte insanların güvenebileceği bir kurum olması benim için önemli. İnsanlar gönül rahatlığı ile bağış yapabilir, güvenebilir; o yüzden yani biraz da o yüzden herhalde." [GME3, 19]

"Bence onlar dediğim gibi fikirlerini belirtmek isteyen ama sürekli önlerine bir sınırlılık, bir engel konulan bir grup. Ben o yüzden tamamen, katılmak istiyorum ama bunları bildiğim için o yüzden katılmak istemiyorum yoksa benim için iyi bir şey." [MK1, 20]

"STK'lar bu yüzden işlevsiz, zaten işte STK'nın herhangi bir işlevi yok. Çıkıp ifade özgürlüğüyle ilgili STK vardır belki, adını bile duymadım; çıkıp konuşuyorlardır, her gün toplantı yapıyorlardır falan ama herhangi bir işlevi olmuyor. STK'lar eğer muhatap alınırsa işlevi olur. Mesela işçi

sendikası muhatap alınırsa eğer, işlevi oluyor ama ifade özgürlüğüyle ilgili bir sendikanın muhatap alınacağını sanmıyorum, çünkü adamlara göre ifade özgürlüğü var zaten, anladınız mı? Somut olması gerekir sendikanın." [ME1, 22]

"[Ahbap Derneği ve AFAD üyesi] Son birkaç senedir aktif değilim... İşte iş, KPSS derken vaktim hiç olmuyor." [GMK1, 27]

"Zamanım yok, zaten hani, çalıştığım için bir de genelde ben bu tür şeylere çok katılmıyorum." [ME5, 23]

"[Ahbap için] Çalışmaları hoşuma gitti. Türkiye'nin her yerindeler ve büyük bir topluluk, yani hiç tanımayan insanlar birbiriyle samimi orada, güzel çalışmaları var, hoşuma gidiyor... Ya aslında eskiden çok üyeydim de artık hani vakit bulamadığım için şey yapmıyorum, aktif olamıyorum. O yüzden de sadece adım yazsın istemiyorum yani. En son işte bir Ahbap kaldı, onda da aktif olmaya çalışıyorum ara ara." [MKE, 26]

"Ya zamanım yok, biraz zamanım zaten yok. Bir de kendi geleceğimi düşündüğüm için yani şey yapmak istemiyorum bir yandan da ne olmak isterim ne olaylara karışmak istiyorum, öyle diyeyim." [GME4, 19]

3.3. Protestolara Katılmama Nedenleri

Gençlerin protestolara katılmamasının başlıca nedeninin polis şiddeti olduğu anlaşılıyor. Fiziksel olarak zarar görmekten ve yaralanmaktan korkan gençler, bu nedenle protesto eylemlerine katılmaktan geri durduklarını anlatıyor. Sadece iki genç –aktivizm geçmişi olmamakla beraber– şiddetin kendilerini protestolara daha çok yönlendireceğini ileri sürüyor.

Polis şiddetinin yanı sıra "fişlenme korkusu" da gençleri protesto eylemlerinden uzak durmaya iten nedenlerden biri. "Baskı", hem uzun hem de kısa dönemde karşılaşılabilecek bir durum olarak ortaya çıkıyor. Buna göre doğrudan polis müdahalesi, gözaltı, tutuklanma gibi baskı kurma amaçlı uygulamaları –uzun dönemde de etkili olsa da– daha çok kısa dönem içerisinde etkilerini gösteriyor. "Fişlenme" ise uzun dönemlere yayılabilen etkilere sahip. Gençler de "fişlenmeleri" hâlinde eğitim ve çalışma hayatlarına olumsuz yönde etkilerin olmasından çekiniyor.

Bunların dışında, eylemlerde farklı gruplarla bir araya gelindiği, bazılarıyla yana yana durulduğunda bile "fişlenme" ihtimalinin olabileceği kaydedilirken bazen de bu grupların bazılarının protestoları değişik amaçlarla "farklı" yönlere çekebildiklerinden şikâyet edenler bulunuyor. Ek olarak her ne kadar "Türkiye'deki insanlar sadece kendisini düşünüyor" eleştirisi yapılsa da görüşülen gençler arasında "benim bir hakkım ihlal edilmediği için katılmadım, edilse katılırdım" cevabını verenler bulunuyor. Son olarak protestolara katılmama nedenlerinden biri de gençlerin bir kısmının "bu tip eylemlerin sonuç vermeyeceğini kabul etmeleri" olarak görünüyor.

"Evet caydırıyor [fiziksel şiddet protestolara katılmaktan], çünkü şu an mesela görüşümü destekleyen bir tweet görsem bile beğenemiyorum, çünkü korkuyorum başıma bir şey gelmesinden." [MK5, 18]

"Protestoda işte tazyikli su yiyoruz, ne bileyim polis copu yiyoruz ama sanal olarak mahkemeye falan çağırılıyor kötü bir şey yaparsak, "kötü bir şey" dediğim de işte yani eleştiri falan." [ME3, 18]

"Hayır ben katılmadım, çünkü öğrenciyim ve hani ileride iş hayatında veya öğrencilik hayatımda karşıma bir zorluk çıkmasını istemiyorum." [DMK1, 24]

"Yani kendimi de haksızlığa uğramış gibi hissediyorum, o insanların bu şekilde engellenmeye çalışılması. Aslında benim sesimin de kısılması anlamına geliyor. Tabii bire bir gördüğümde hani fiziksel veya sözlü bir şey olduğunda ben de dahil olmaya çalışırım muhtemelen, daha önce hiç başıma gelmedi ama onun dışında kendim de aynı şeyi aslında yaşamış gibi hissediyorum ve kendimi baskı ve korku içinde hissetmeye devam ediyorum....Ya aslında koyuyor sanıyorum, çünkü Gezi'den sonra Berkin Elvan eylemleri olduğunda polis şiddeti ile ben çok yüz yüze kalmıştım ve evet, o biraz korkutucuydu. Ardından 15 Temmuz yaşandıktan sonra yine bir polis-asker toplumsal hayatımıza o kadar entegre oldu ki genel olarak korkuyorum diyebilirim." [MK4, 27]

"...Ondan sonra orada sadece kadınlarla ilgili gruplar olmuyor, çok farklı gruplar oluyor. Şimdi bunlarla da yan yana geldiğiniz zaman yani herhangi bir gözaltı olduğu zaman sadece siz kadınlar için yürüyüş yapmış değil de hani orada farklı gruplar da oluyor, onlarla birlikte de yürüyüş yapmış gözüküyorsunuz, yani biraz fişlenmiş gibi oluyorsunuz. Savunmadığınız bir grup var ama siz eylemin içindesiniz, protestonun, savunmadığınız bir grup da o protestonun içinde. E herhangi bir gözaltı olduğu zaman o grupla birlikte işlem gördüğünüz için yani o grubun da düşüncelerini savunuyormuşsunuz gibi oluyor... yani sivil toplumda on kişi varsa sekizi doğru düşünceyi yapıyor ama o ikisi, iki kişi farklı bir düşüncede olduğu için yani aralarında bir koordinasyon bozukluğu oluyor, fikir ayrılığı oluyor, o yüzden de çok etkili olduklarını düşünmüyorum." [ME5, 22]

"Genelde zaman eksikliği. Güven konusunda bir şey olacağını zannetmiyorum ama zaman eksikliği. Zamanımız uyuşmadığı için ayak da uyduramıyor olabilirim." [ME4, 22]

"Yani şöyle söyleyeyim, tabii ki mesela cinsiyetim kadın olarak çok fazla hakkımın yenildiğini ve benzeri düşünüyorum ama bire bir hakkımın yenildiği bir duruma düşmedim ve düşmediğim durumdan dolayı da bu tarz bir protestoya katılma ihtiyacı duymadım, yani ama herhangi bir şekilde hakkımın yenildiğini hissedersen tabii ki katılırım." [MK6, 19]

"Polis şiddeti beni alıkoymaz... Burada çok gaz var yani herkes öyledir muhtemelen, polis; biz de eskiden maça giderdik, mesela polis biber gazı sıkardı, daha çok bağırdık falan, hani şeydir, böyle gazlar insanları ters şeyler." [ME1, 22]

"Beni alıkoymaz açıkçası, hani aksine daha çok hırslanırım, onu istediğimi söylemek için insanlara ama olmaması gerekiyor polis şiddeti." [MK1, 20]

3.4. Gençlerin gözünden STK'ların yapabilecekleri

Yukarıda da belirtildiği üzere gençlerin STK'ları başarılı ve etkin bulma nedenleri görünür olma, farklı ve geniş kesimlere ulaşabilme, somut konu ve projeler üzerine çalışmalar yürütme olarak sıralanıyor.

Gençlerin, STK'ların etkinliğini arttırabilmesi için yapılmasını gerekli gördükleri de başarı kriteri olarak sayılanlarla benzer. Buna göre, somut projeler üzerinden çalışılması ve doğrudan hakları ihlal edilmiş bireylerin hayatında etki yaratacak projeler oluşturulup, hayata geçirilmesi gerekiyor. Diğer hareketlerden, örgütlerden esinlenen "yaşanılan hak ihlallerini anlatın" başvuru alanının oluşturulması önerilerden bir tanesi. Diğeri ise 10 Ekim 2015'te, Ankara Garı'nda Barış Mitingi öncesi gerçekleşen patlamada yaralananlara ve yakınlarını kaybedenlere bir girişim tarafından verildiği kaydedilen psikolojik desteğin benzerinin hak ihlaline maruz kalanlara sağlanması.

Hakların sadece protesto yoluyla değil, bireylerin hukuki süreçlerinde destek sağlanması sayesinde korunabileceği düşünülüyor. Aktivizm ve STK çalışmaları konularında görece deneyimli bir genç ise hak savunucularının sayısını artması gerektiğini, bunun için de dilin olabildiğince basit tutulmasının, tartışmaların, kavramların ve olayların "giriş seviyesindeki" aktarımının oldukça önemli olduğunu vurguluyor. Bununla birlikte iletişime geçmenin ve üye olmanın hızlı, pratik ve kolay olması da bazı gençler tarafından vurgulanıyor.

"Onun dışında sivil topluma ulaşabilirim, yaşadığım veya tanık olduğum hak ihlalini bildirebilirim. Hatta onunla ilgili şey de vardı, şimdi aklıma geldi LGBTi+ alanında çalışan Kaos GL diye bir dernek var, o da hani şey vardı, "Yaşadığınız hak ihlallerini anlatın" tarzında bir başvuru alanı vardı, öyle şeyler yapılabilir, çünkü daha sonra onlar bir şekilde dava açılıp yargıya taşınan meseleler oluyor." [MK4, 27]

"Dediğim gibi mesela Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nu çok takdir ediyorum, gerçekten çok çalışıyorlar ve etkili olduğunu da düşünüyorum, çünkü insanlara ulaşabildiklerini, kadınlara ulaşabildiklerini görüyorum bazı kurumların. Uçan Süpürge'de çalıştığım süreçte de yani birtakım etkisi var. Evet, çok büyük, çok geniş bir alana hitap etmese de bu etki, yani çok fazla niceliksel bir kazanımı olmasa da üç kadının hayatına dokunsa ki bu bile çok önemli bir şeydir. O yüzden evet, başarılı buluyorum." [MK4, 27]

"Çünkü çok fazla çalışma yapılamıyor [STK'lar tarafında] diye görüyorum ama işte bazı kadın dernekleri, kadın kolları dernekleri evet görevlerini yapıyorlar ama genel sivil toplum kuruluşları yapmıyor diye düşünüyorum... Ya çünkü şöyle, çalışmaları hani tanıdıklarım vesilesiyle konuşuyorum, kadın kuruluşlarında olan tanıdıklarım biraz daha ilgili onlar, hani kadın üzerine çalıştıkları için hani sivil toplum kuruluşlarında şöyle oluyor: hani bir sivil toplum kuruluşunu ben bir eylem yaparken görmedim mesela ama kadın kuruluşları yapıyor, yani bu konuda bir yetersizlik var. Doğrusu hani bir şahsen çocuk evlerine gidip işte kız

çocuklarıyla ya da hani bakımevlerine gidip yaşlı insanlarla hani ilgili zamanlarda her türlü şeyi yapıyoruz düzenli olarak ama sivil toplum kuruluşlarının bu konuda çok da fazla bir etkinliğinin olduğunu düşünmüyorum." [ME3, 22]

"Yani bazıları oluyor mesela onları çok beğeniyorum. Bu kadın şeylerinde mesela ücretsiz psiko-danışmanlık yapanlar, ondan sonra avukatlar, onları takdir ediyorum ama yine o da insanların böyle üç beş tanedir yani topluluk olarak göremedim maalesef, keşke görsem ama hani bunu gönüllü olarak yapan insanlar tabii ki var ama "Hadi şu topluluk da böyle direndi ve kazandı" dediğim maalesef yok...En son işte Barış Mitingi'nde Ankara'da bir patlama olmuştu, hatırlıyor musunuz Tren Garı'nda, orada bir patlama olmuştu işte o zaman mesela Ankara'dan Konya'ya dönenler için bir tane psikoterapistle tanışmıştım, ücretsiz işte orada yaşadıklarını unutsun diye şey yapıyordu insanlara, seans veriyordu. O çok hoşuma gıtmıştı mesela." [MK3, 26]

"STK'lar bu yüzden işlevsiz, zaten işte STK'nın herhangi bir işlevi yok. Çıkıp, ifade özgürlüğüyle ilgili STK vardır belki, adını bile duymadım; çıkıp konuşuyorlardır, her gün toplantı yapıyorlardır falan ama herhangi bir işlevi olmuyor. STK'lar eğer muhatap alınırsa işlevi olur. Mesela işçi sendikası muhatap alınırsa eğer, işlevi oluyor ama ifade özgürlüğüyle ilgili bir sendikanın muhatap alınacağını sanmıyorum, çünkü adamların göre ifade özgürlüğü var zaten, anladınız mı? Somut olması gerekir sendikanın." [ME1, 22]

"STK'ların zaten sorumlu olduğunu düşünmüyorum, gönüllü topluluklar olduğu için yani mahkemeye taşımak, duyurmak gibi olabilir görevleri; hızlı müdahale etmek olabilir." [GME3, 19]

"Savunuculuk konusunda yani bir şekilde işte insanlara ulaşmak gerekiyor ama bu da çok kolay bir şey değil, yani bunu demek çok kolay ama insanlara ulaşmak gerçekten o kadar kolay olmuyor ve belki niceliksel olarak artarsa sivil toplum kuruluşları veya sivil topluma gönül veren, emek veren insan sayısı, belki bu şekilde daha çok yayılabilir savunuculuk hizmetleri." [MK4, 27]

"İnsanlara erişmek konusunda sıkıntı var sanırım, daha kısıtlı bir çevre içinde hareket ediyor olabilirler belki bu alanı genişletmek ve bir şekilde insanlara ulaşmak gerekiyor olabilir daha etkili bir hareket yaratmak için ama onun dışında hani yapıyorlar bence ellerinden geleni...Ben Af Örgütü'nü beğeniyorum açıkçası. Onun dışında göçmenlerle ilgili bir dernek vardı, onun çalışmalarını da beğenmişim, SGDD olabilir... Bence çok giriş diliyle bunu anlatmaları, anlatmamız lazım, çünkü bir yerden sonra şeyi de görüyorum mesela çeşitli tartışmalar çok daha böyle güncel tartışmalar üzerinden veya çok daha alana dair terimsel ifadelerin kullanıldığı metinler üzerinden, dil üzerinden gelişiyor. Bunu yapmak yerine belki biraz daha hani basit bir dille, daha giriş seviyesinde insanlara ulaşabileceğimiz bir dil aracılığıyla anlatmamız lazım neden böyle olmasını istediğimizi, neden hakların önemli olduğunu, bu haklara sahip olmanın nasıl hepimizin hayatını çok güzel bir şekilde etkileyeceğini; bunları birazcık konuşmamız gerekiyor sanırım, çeşitli mecralarda: sosyal medya olur, televizyon olur, yüz yüze olur çeşitli etkinliklerle." [MK4, 27]

"Ya işte sosyal ortamda dediğim gibi her türlü, en kötüsü mesela şu dernekle telefonla iletişime geçtik, hani bir telefon numarası bırakmamı istediler ve aradılar yani çok zorlaştırmadılar. Ondan sonra oturduk, oryantasyon etkinlikleriyle işte gönüllülük faaliyetlerimizi yerine getirdik. Basit oldu yani bunu zorlaştırmadılar." [ME4, 22]

3.5. STK'lara Katılım Deneyimleri

Gençler için STK'lara katılımımda yardımlaşma ve dayanışmada bulunmak birer kazanım olarak görülüyor. STK'lara katılımımda bireysel beklentiler, hayat kazanımları da önemli rol oynuyor. Yüzde 18'i hayat tecrübesi kazanmak/CV'ne katkı sağlamak yanıtını veriyor. Yüzde 17 oranında genç, ilişki ağı kurmak için, yüzde 17'si de prestij kazanmayı amaçlıyor.

Vakıflarda veya derneklere gönüllü çalışmalar yaptığınızda ne tür kazanımlara sahip olmayı beklersiniz?

Gönüllü faaliyetlere katılma ile gençlerin beklentisinde ilişki ağı kurmak, prestij kazanmak, CV geliştirmek gibi bireysel beklentiler daha çok erkeklerde görülüyor.

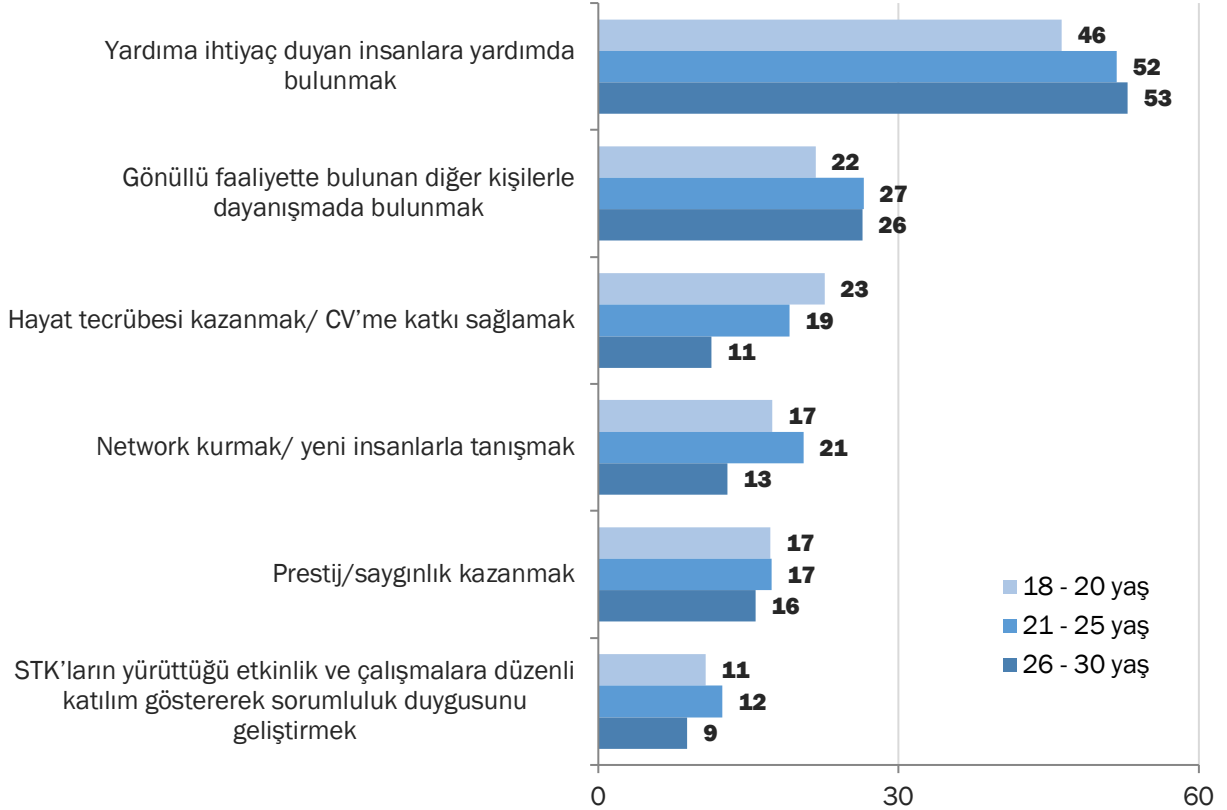

Vakıflarda veya derneklere gönüllü çalışmalar yaptığınızda ne tür kazanımlara sahip olmayı beklersiniz?

“Hayat tecrübesi kazanmak/ CV'ne katkı sağlamak” beklentisi, yaşın yükselmesiyle beraber azalıyor.

Vakıflarda veya derneklere gönüllü çalışmalar yaptığınızda ne tür kazanımlara sahip olmayı beklersiniz?

Sivil toplum ile ilişki içinde olan gençlerin de bu beklentileri sivil toplum ile herhangi bir ilişkisi olmayan gençlere göre daha yüksek görünüyor.

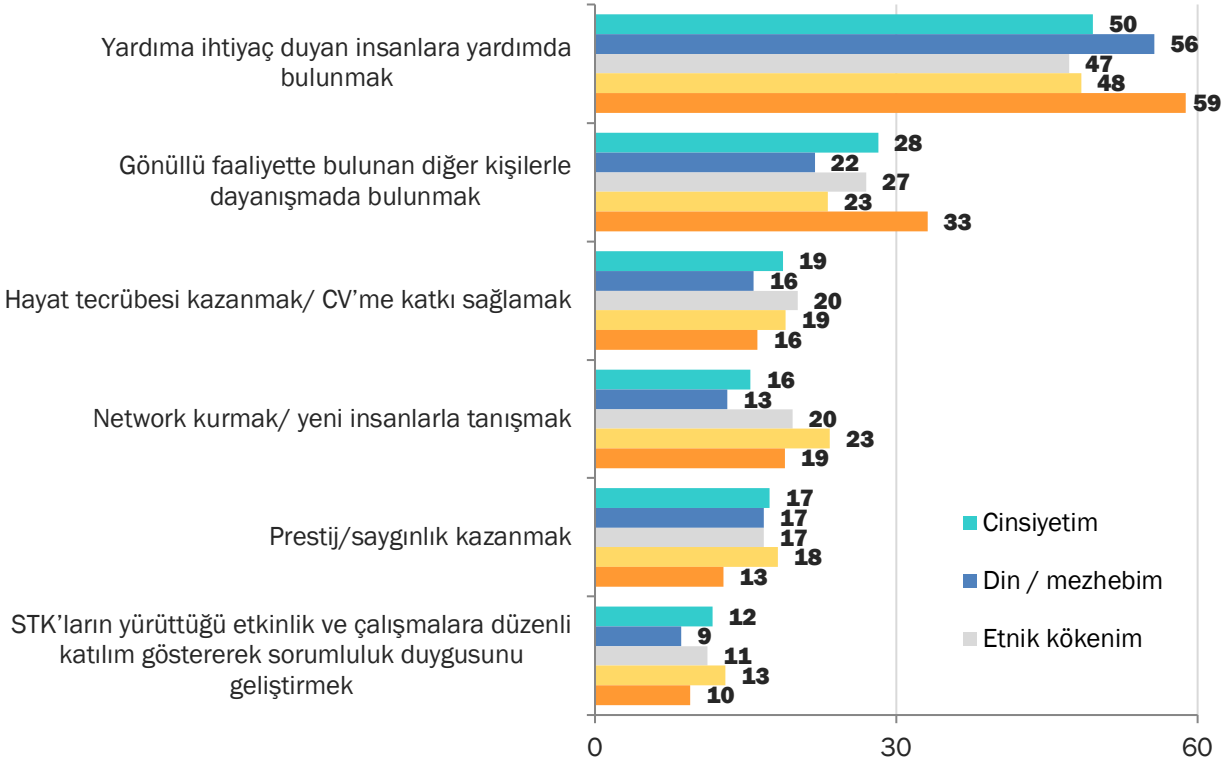

Vakıflarda veya derneklere gönüllü çalışmalar yaptığınızda ne tür kazanımlara sahip olmayı beklersiniz?

Saygınlık kazanmak ve ilişki ağı kurmak amacıyla STK faaliyetlerine katılabileceğini söyleyen gençlerin en yüksek oranda buldukları kümelerden biri de en önemli kimliğini maddi durumu/sınıfı ile tanımlayanlar oluyor.

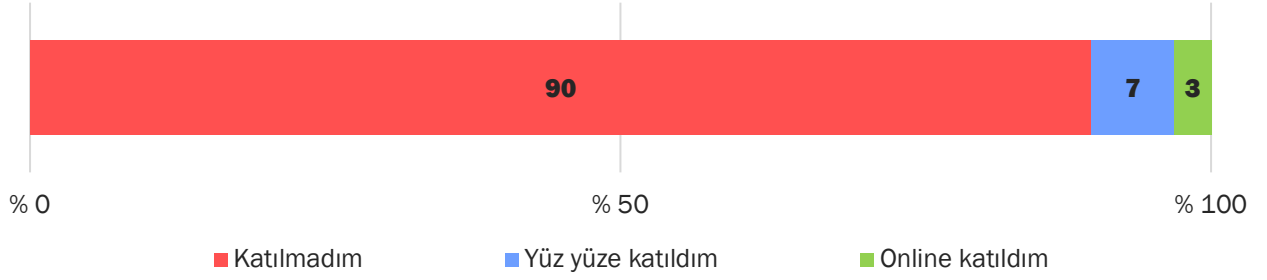
Vakıflarda veya derneklere gönüllü çalışmalar yaptığınızda ne tür kazanımlara sahip olmayı beklersiniz?

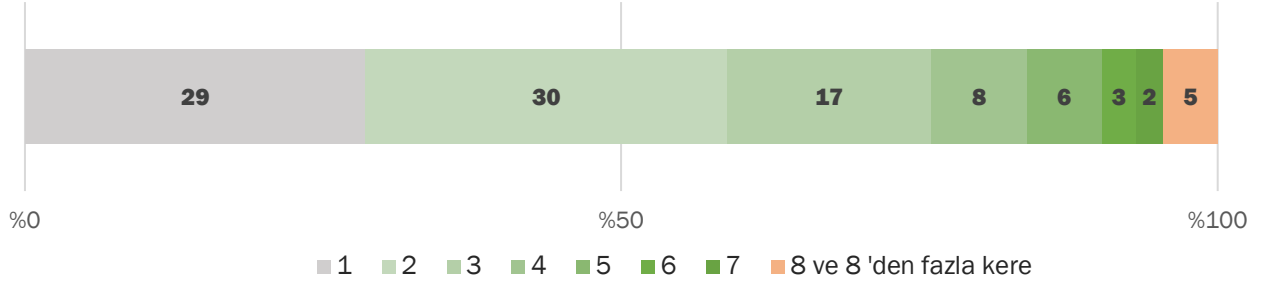
Her 10 gençten 9'u son 3 ayda herhangi bir STK faaliyetine katılmamış görünüyor. Katılanların yüzde 29'u 1 kez, yüzde 30'u 2 kez katılmış.

Son 3 ay içerisinde herhangi bir sivil toplum örgütünün faaliyetine/ etkinliğine/ toplantısına katıldınız mı?

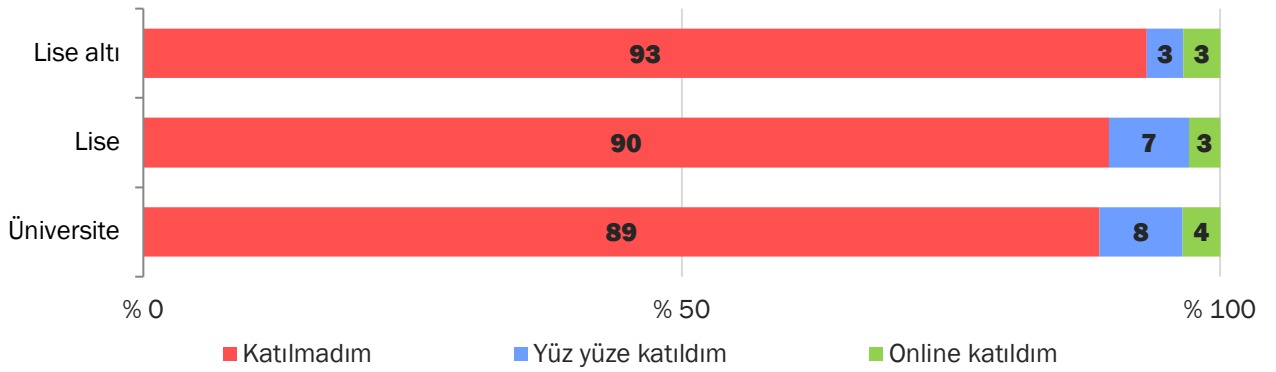

Son üç ayda kaç kere bir sivil toplum örgütünün faaliyetine/ etkinliğine/ toplantısına katıldınız?

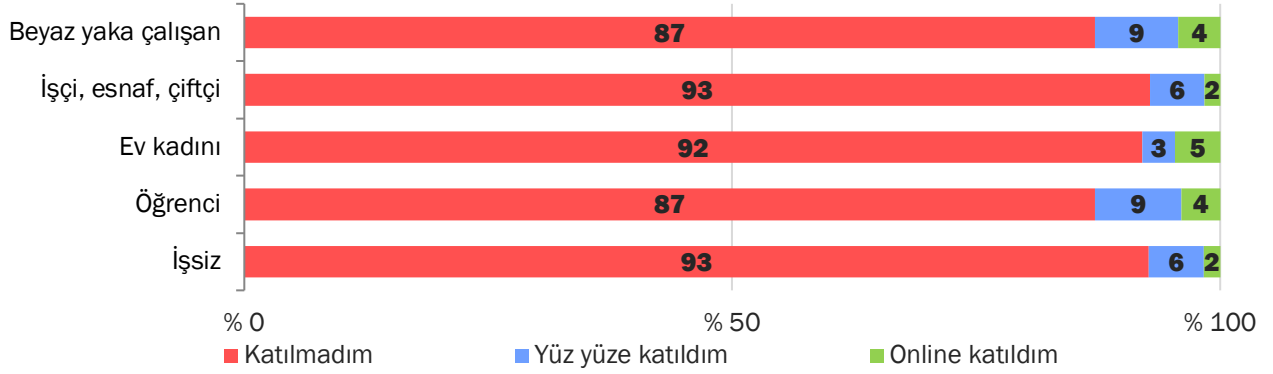
Eğitim seviyesinin yükselmesiyle beraber, STK faaliyetlerine katılanların oranı artıyor. Çalışma durumlarına göre bakıldığında en çok beyaz yakalılarının ve öğrencilerin STK faaliyetlerine katıldıklarını görüyoruz.

Son 3 ay içerisinde herhangi bir sivil toplum örgütünün faaliyetine/ etkinliğine/ toplantısına katıldınız mı?

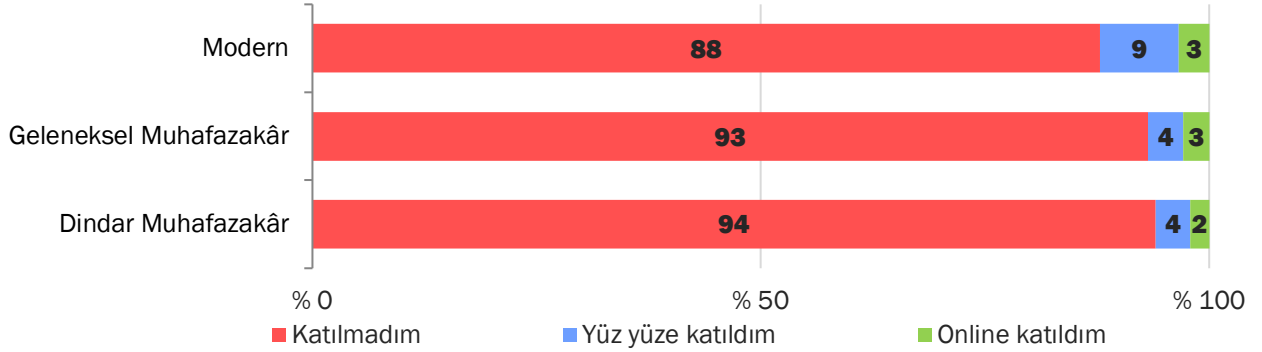

Son 3 ay içerisinde herhangi bir sivil toplum örgütünün faaliyetine/ etkinliğine/ toplantısına katıldınız mı?

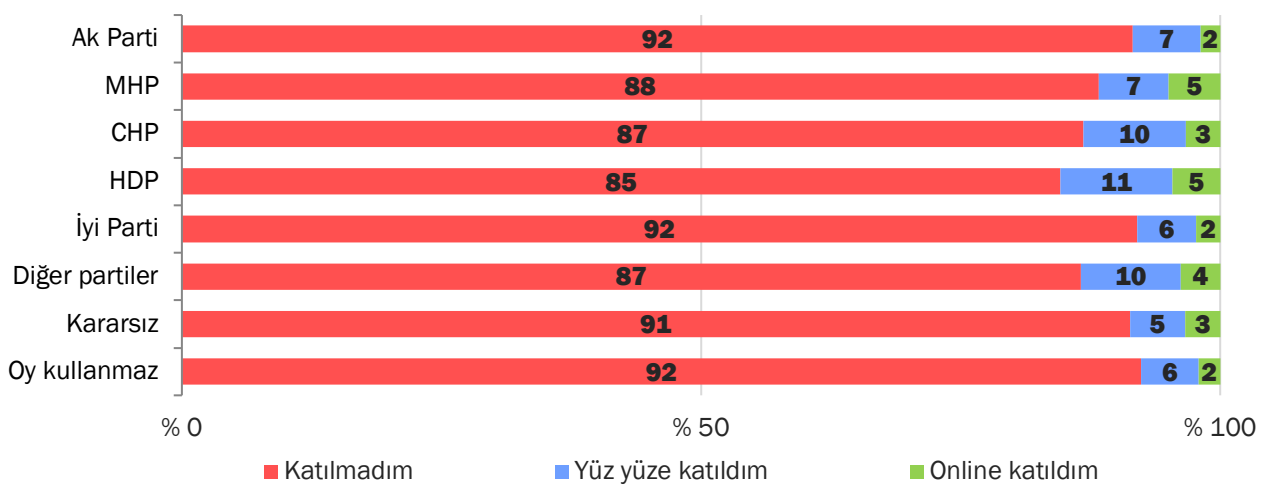

Hayat tarzını modern olarak tanımlayanlarda STK faaliyetlerine katılanların oranı, muhafazakâr kümelerle göre daha yüksek görünüyor. Siyasi tercihlere göre en fazla STK faaliyetlerine katılan gençler, muhalif gençler arasında bulunuyor.

Son 3 ay içerisinde herhangi bir sivil toplum örgütünün faaliyetine/ etkinliğine/ toplantısına katıldınız mı?

Son 3 ay içerisinde herhangi bir sivil toplum örgütünün faaliyetine/ etkinliğine/ toplantısına katıldınız mı?

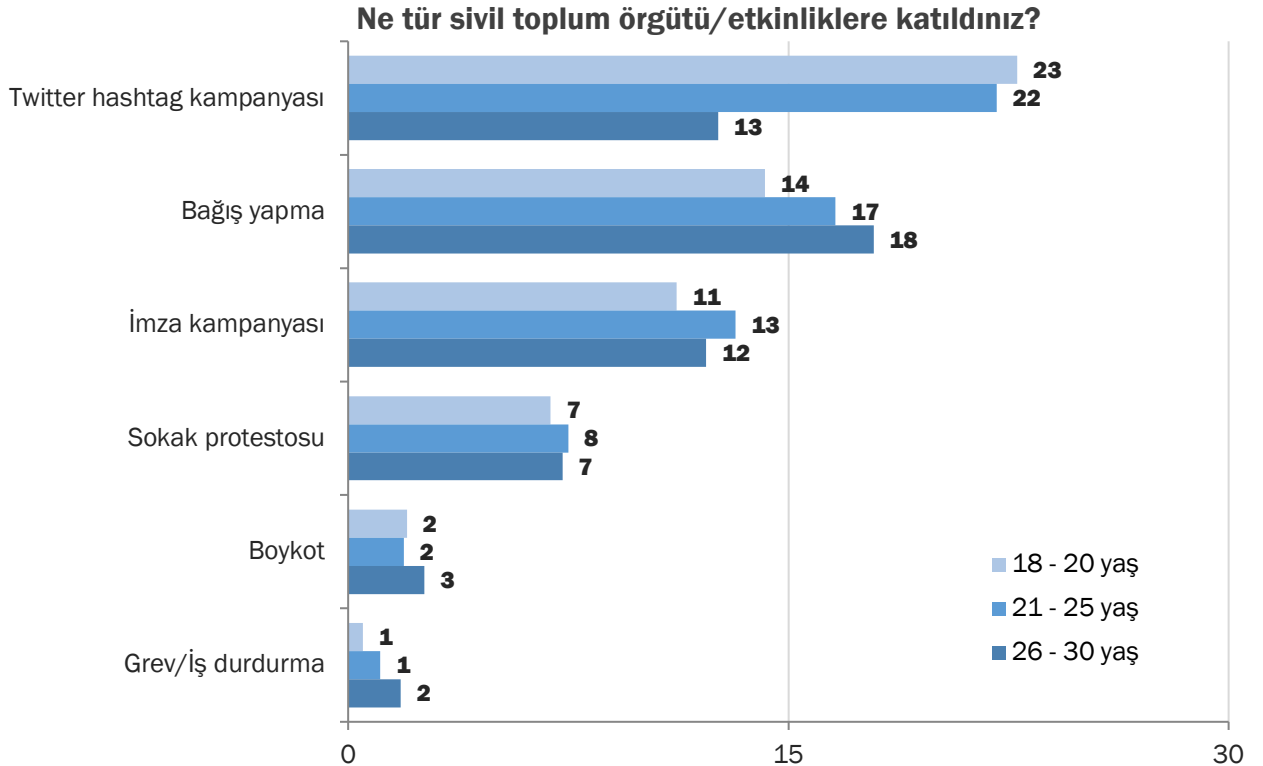

Gençlerin katıldıkları etkinlikler ise en çok Twitter etiketi kampanyası ile bağış yapma oluyor.

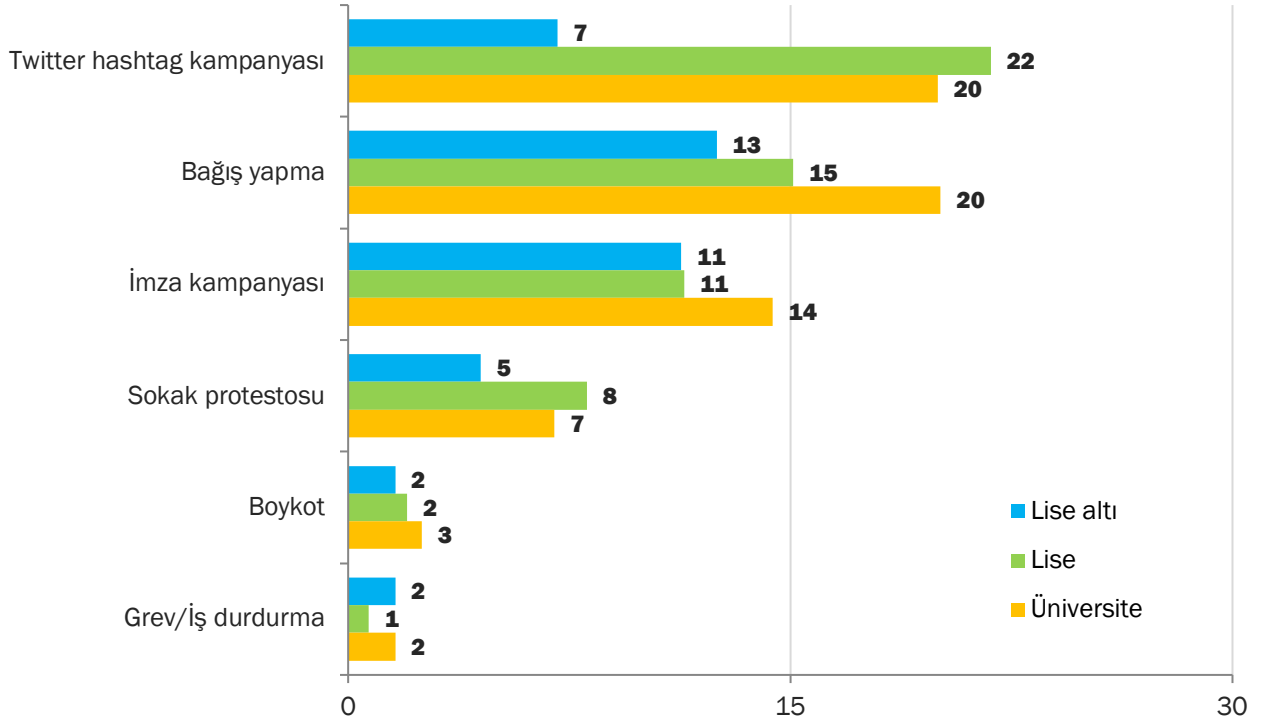
Bağış yapma, imza kampanyası, sokak protestosu ve boykot gibi etkinliklere katılanların oranı yaşın yükselmesiyle artıyor. Gençler daha çok çevrimiçi sivil toplum aktivitesine katılıyor. Twitter etiketi kampanyasına katılanlar, 18-20 yaş grubunda yüzde 23 iken, 26-30 yaş grubunda yüzde 13'te kalıyor.

Bağış yapma ve imza kampanyası, eğitim seviyesinin yükselmesine paralel olarak artan STK etkinlikleri oluyor. Twitter etiketi kampanyalarına katılım lise altı eğitimlilerde yüzde 7 iken, lise mezunları ve üniversite mezunlarında sırasıyla yüzde 22 ve yüzde 20 olarak ölçülüyor.

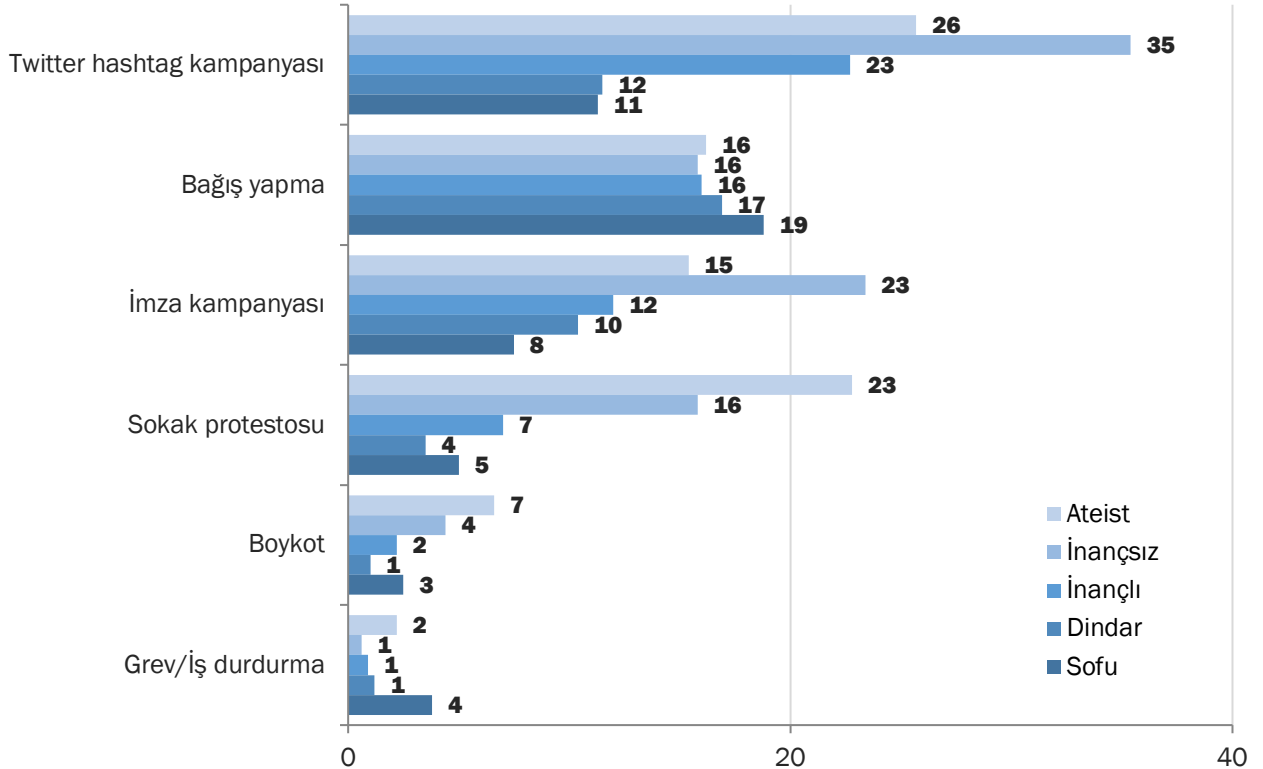

Ne tür sivil toplum örgütü/etkinliklere katıldınız?

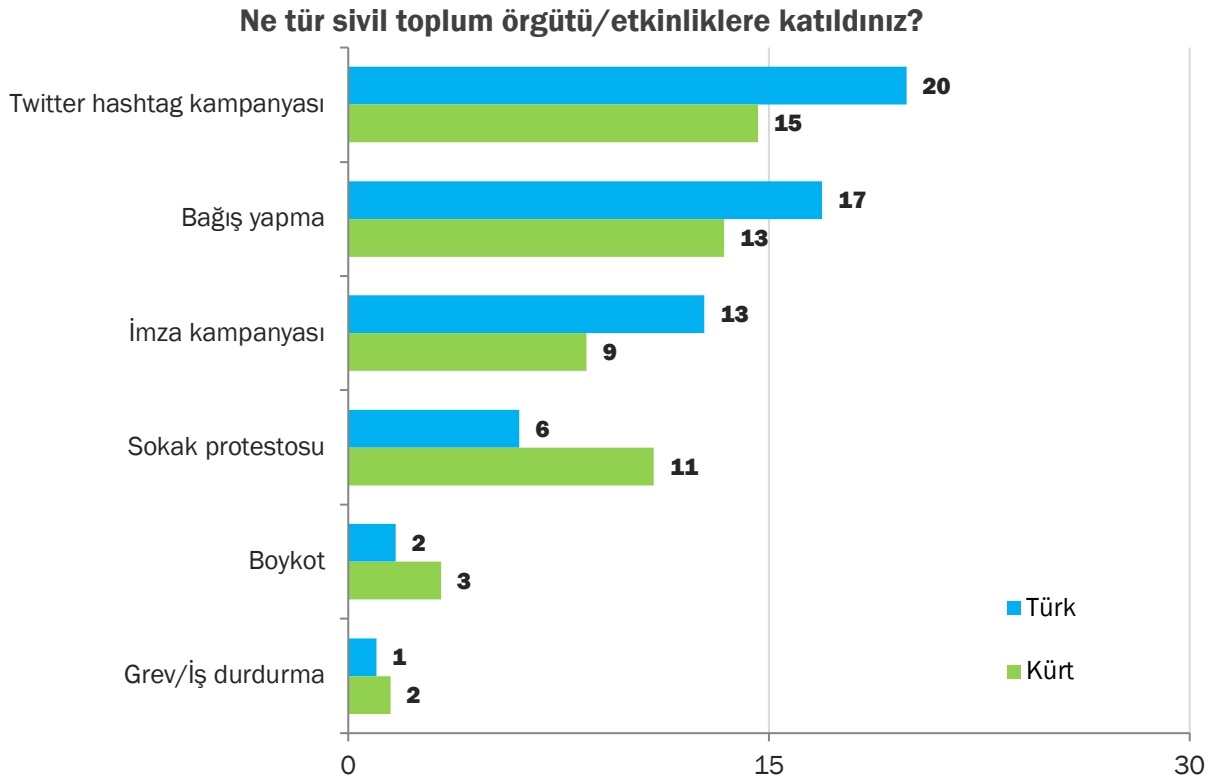
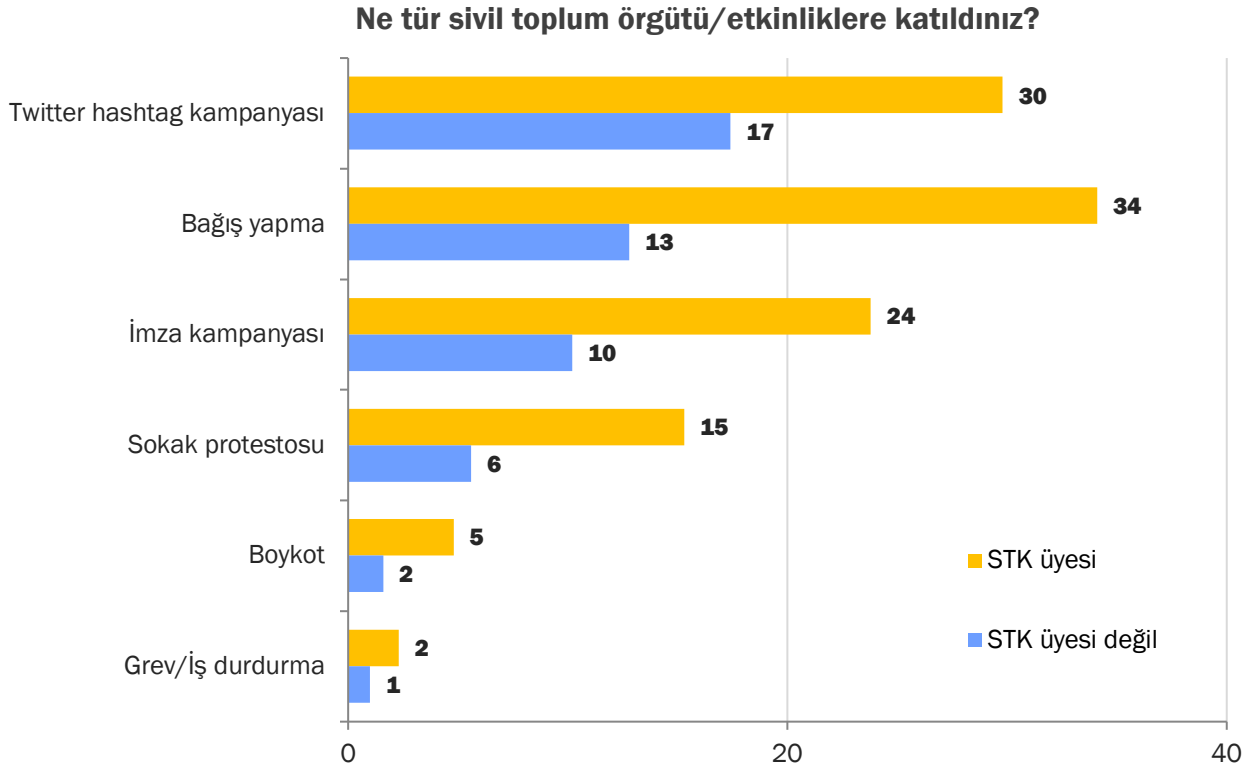
Twitter etiketi kampanyaları ile sokak protestolarına katılanların en yüksek olduğu kümelerden biri de inançsızlar. Dindarlık seviyesinin yükselmesiyle bağış yapanların oranı artıyor.

Ne tür sivil toplum örgütü/etkinliklere katıldınız?

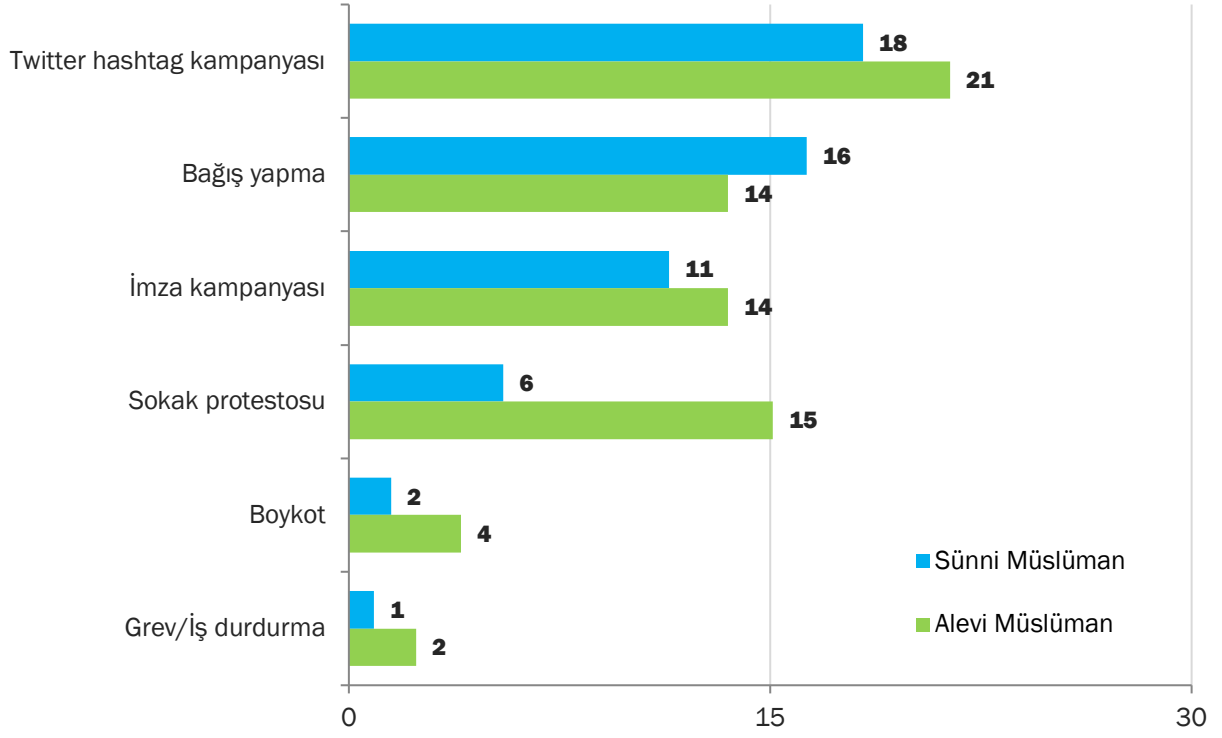

STK üyesi olmayan gençlerde de etiket kampanyalarına katılım en çok katılım gösterilen etkinlik oluyor.

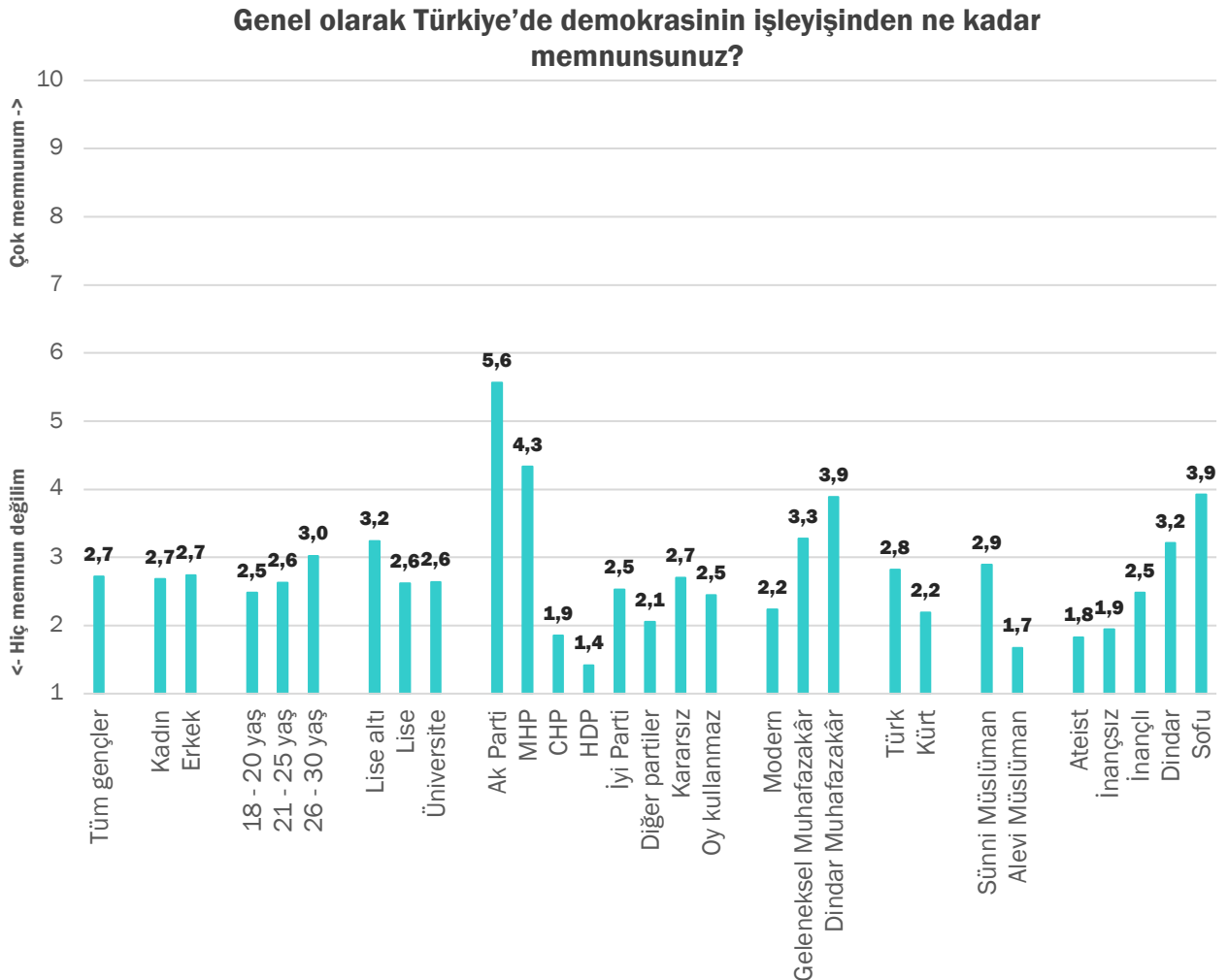
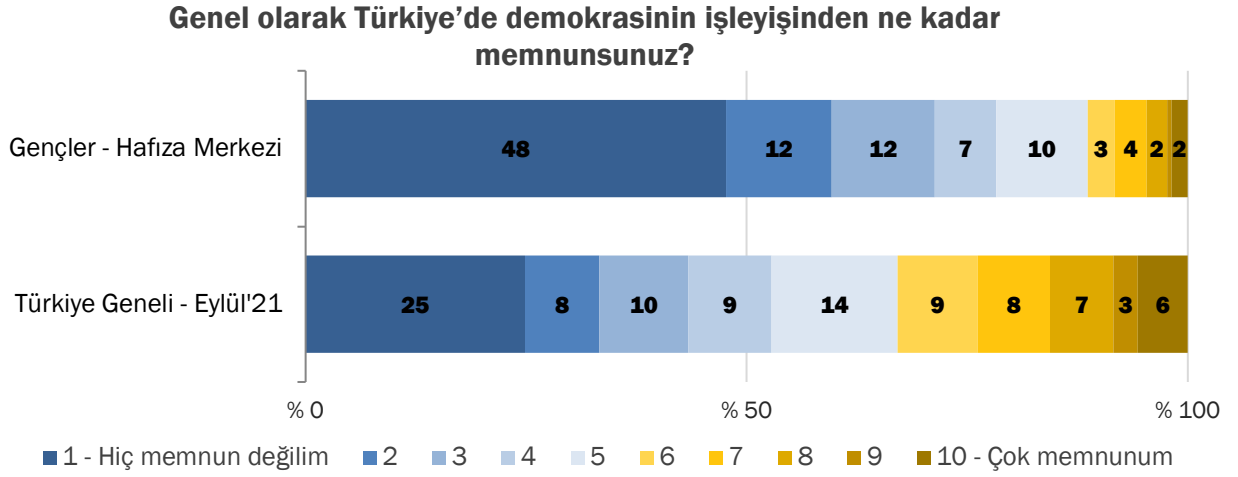
Ne tür sivil toplum örgütü/etkinliklere katıldınız?

4. GENÇLERİN DEMOKRASİ ALGISI

Gençlerin toplamda yüzde 90'ı, Türkiye'de demokrasinin işleyişinden memnun değil (5 puan ve altı).
Gençlerin yarıya yakını 10 üzerinden 1 veriyor.

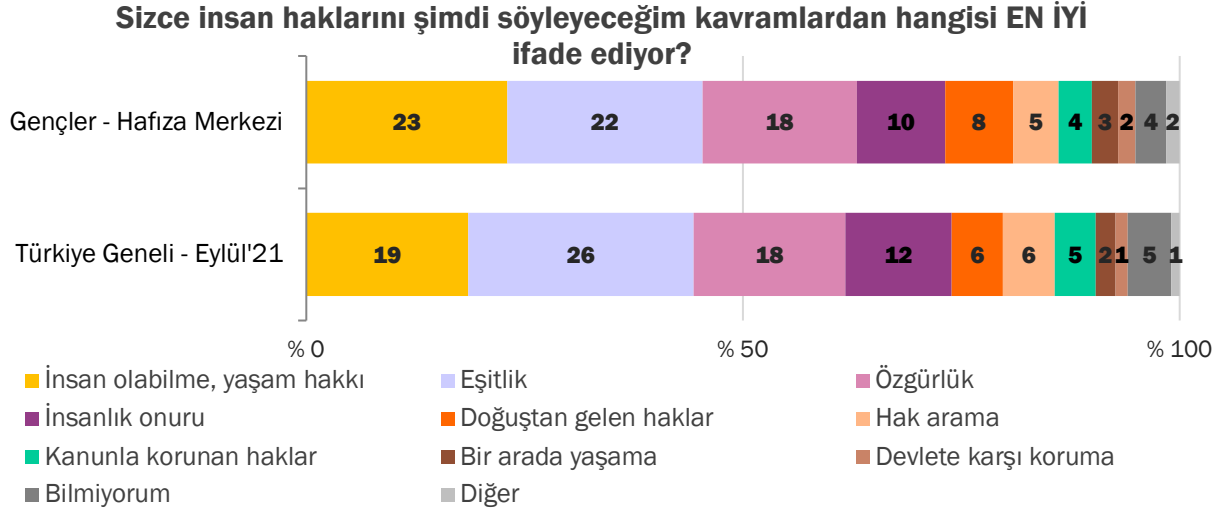
- Gençlerin yüzde 90'ı, 1-10 ölçeğinde Türkiye'de demokrasinin işleyişine 5 puan ve altında not veriyor.
- Gençlerin yüzde 48'i 1 puan vererek hiç memnun olmadığını söylüyor. Bu oran Türkiye genelinde yüzde 25 düzeyinde ölçülüyor (Eylül'21, CRD Araştırması).
- Yaşın yükselmesi, hayatın muhafazakarlaşması ve dindarlık seviyesinin yükselmesiyle memnuniyet artıyor. Eğitim seviyesinin yükselmesiyle de düşüyor.
- Siyasi kümelerde, muhalifler arasında en memnuniyetsiz olanlar HDP'liler, en memnun olanlar İyi Partililer. Yine de İyi Partililerin memnuniyet ortalaması, tüm gençlerin ortalamasının altında yer alıyor. Kararsız olan gençlerin puanı ise tüm gençlerin ortalaması ile aynı seviyede ölçülüyor.

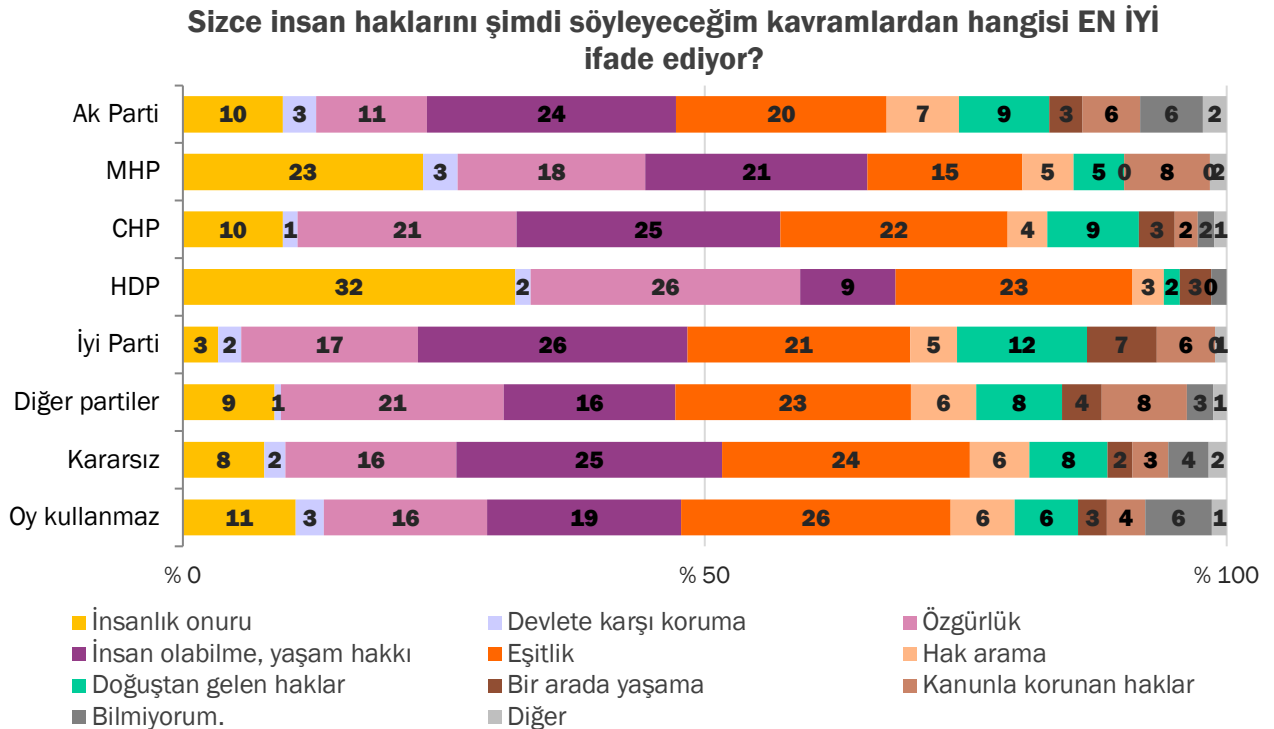
5. İNSAN HAKLARI ALGISI

5.1. Temel İnsan Haklarına Yönelik Algılar

Gençler için "insan olabilme, yaşam hakkı" yüzde 23 oranıyla insan haklarını en iyi ifade eden kavram. Eşitlik, özgürlüğe göre insan haklarını daha iyi ifade eden bir kavram olarak niteleniyor.

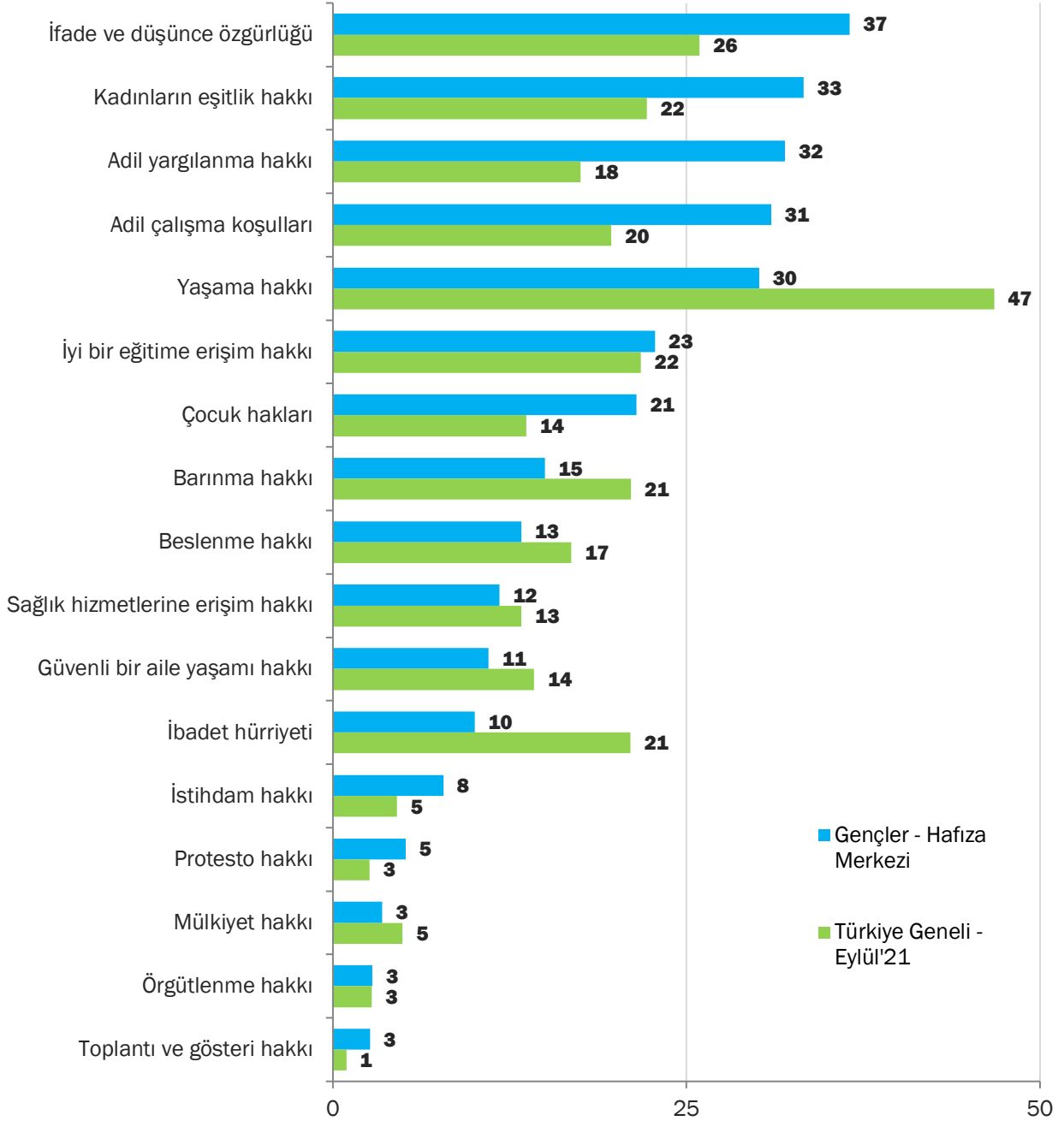
İnsan haklarının nasıl tanımlandığı siyasi tercihlere göre farklılaşan bir görünüm sergiliyor. Ak Partililer, CHP'liler ve İyi Partililerde insan olabilme, yaşam hakkı; MHP ve HDP'lilerde insanlık onuru diyenler ağırlık kazanıyor.

Gençler için en önemli olan insan hakkı yüzde 37 oranıyla **ifade ve düşünce özgürlüğü**. Daha sonra en sık verilen yanıtlar, kadınların eşitlik hakkı, adil yargılanma hakkı ve adil çalışma koşulları oldu. Örgütlenme ile toplantı ve gösteri hakkı en alt sırada yer alıyor.

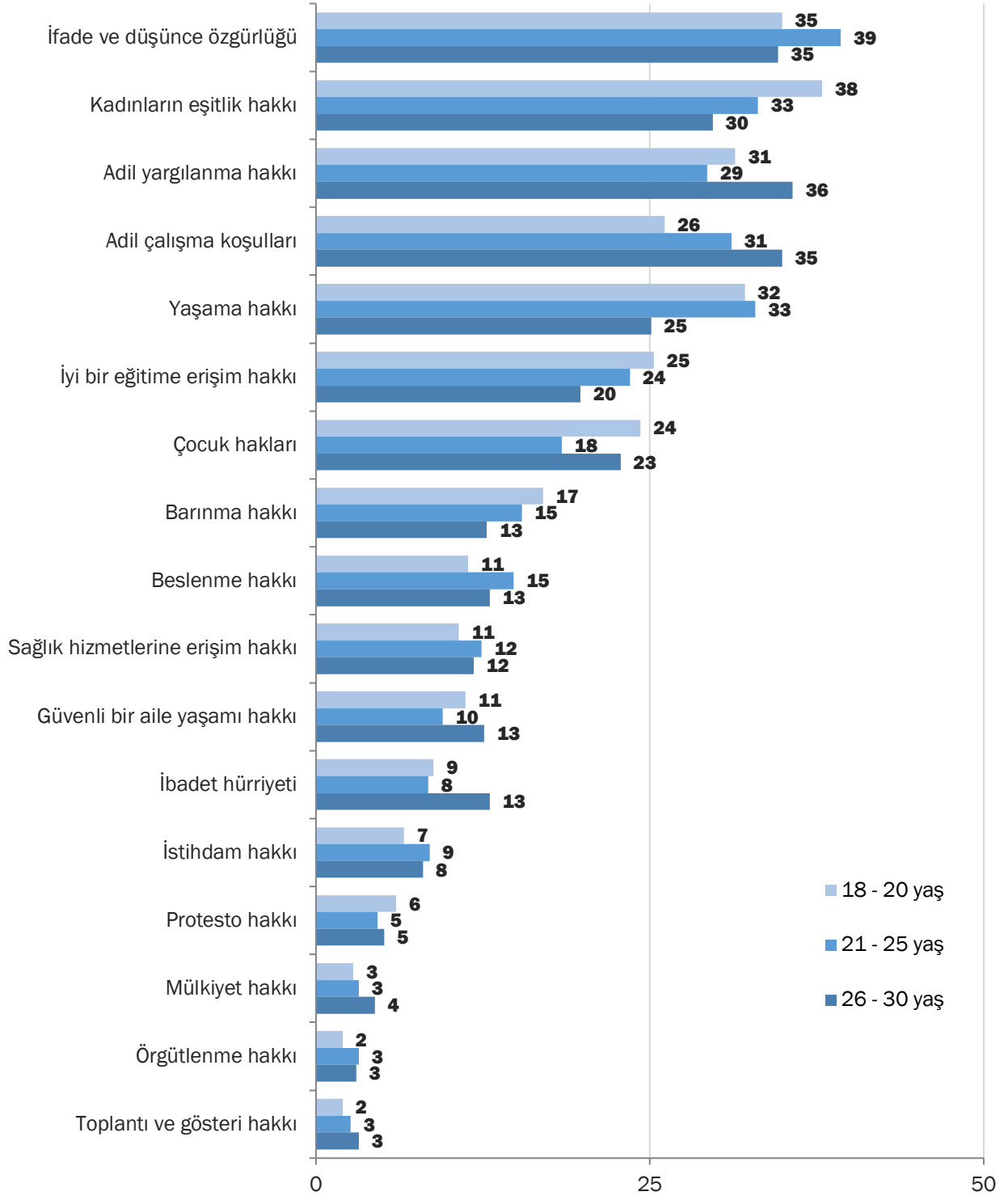
Sizin için önemli olduğunu düşündüğünüz 3 insan hakkı hangileridir?

Yaşın yükselmesiyle kadınların eşitlik hakkını önceleyenlerin oranı azalıyor. Buna karşın, yaşın yükselmesiyle birlikte belirgin bir şekilde artan eğilim adil çalışma koşullarının 3 önemli insan hakkı arasında sayılması oluyor.

Sizin için önemli olduğunu düşündüğünüz 3 insan hakkı hangileridir?

Derinlemesine görüşmelerde, görüşülen kişilere temel haklar arasında hangisini en önemli bulduklarını sorduk. Alınan yanıtlarda, anket çalışmasıyla da birbirine oransal olarak yakın durarak ilk sıraları paylaşan "yaşama hakkı", "ifade özgürlüğü", "kadınların eşitlik hakkı" ve "adil yargılanma" öne çıkıyor.

Bunlardan ilk ikisi temel hakların kapsamına dair soruya verilen doğrudan yanıtları oluşturuyor. Yaşama hakkı birçok görüşülen genç tarafından sayılan ilk unsur oluyor. Yaşama hakkının en temel hak olduğu ve o olmadan diğer hakların da yaşanamayacağı ifade ediliyor. Bir genç yaşama hakkını insan merkezli olmaktan çıkarıp hayvanları da ekleyerek diğer canlı türlerinin yaşama hakkına işaret ediyor.

"Yaşama hakkı diyebilirim galiba... Çok, en temel hakkımız çünkü kimsenin, kimsenin yaşama hakkını elinden almaya, yani en, nasıl desem? En temeli. Yaşamadıktan sonra hiçbir şey olmuyor sonuçta ve kimsenin yaşam hakkına kastedilmesi de hiçbir şekilde kabul edilebilir bir şey değil bence." [MK4, 27]

"Yaşama hakkı... Yani temel hak sonuçta, bir insanın yaşama hakkını hiçbir şekilde elinden alamazsın. Başka ne olabilir? Tabii ki düşünce hakkı benim için çok önemli, ifade özgürlüğü hakkı. İşkence yasağı mesela kimseye hiçbir şekilde işkence edememe durumu, bu büyük bir hak." [MK6, 19]

"Barınma, yeme, yani yeme içme, barınma, yaşama... Yani çünkü herkesin olması gereken bir şey, sonuçta bir barınman gerekir, yemek yemen gerekir. En basiti zaten bunları yapman için yaşama hakkının olması gerekiyor, o yüzden yani." [ME4, 22]

"[En temel haklar] Yaşama hakkı, barınma, bir de cinsiyet özgürlüğü." [MK1, 20]

"Yani onu şimdi bir sürü temel haklar var mesela yaşama hakkı var, onun dışında giyme, yeme, içme, çalışma, gezme bir sürü hakları var mesela. Aynen, insan haklarını savunan. Bir insan hakları değil, hayvan hakları da olabilir, herhangi bütün canlı varlıkların haklarının savunulması, adaletin uygulaması derim, çünkü her şeyin bir hakkı var ve onun savunulması gerekiyor. Sadece insanı kapsamayalım." [ME5, 23]

Yaşama hakkının yanı sıra ifade özgürlüğü de en çok belirtilen temel haklar arasında yer alıyor. Genel bir özgürlük vurgusu altında kişilerin kendilerini ve düşüncelerini açıklama ve bu düşüncelere sahip olma özgürlüğüne vurgu yapılıyor. İfade özgürlüğü genellikle yaşama hakkının ikamesi olmaktan çok yaşama hakkıyla çelişmeyen, dışlamayan ve birbirini tamamlayan bir şekilde ele alınıyor. Bazı gençlerin ifade özgürlüğünü yaşama hakkının önüne yerleştirdiği de görülüyor. Buna göre ifade özgürlüğünün olmadığı durumlarda yaşam da anlamını kaybediyor.

Barınma, beslenme gibi temel ihtiyaçlara dair haklar da –yaşama hakkının yanı sıra– temel haklar arasında sayılıyor.

Son olarak, "kadın hakları" ve "adil yargılanma hakkı" temel insan haklarına dair sorulara doğrudan yanıt olarak verilmese de mülakatların genelinde söylenenler. Bunların gençler tarafından en önemli bulunan haklardan ikisi olarak görüldüğünü gösteriyor.

"En temel insan hakları? Bir kere özgürce yaşamaktır yani yaşamak dediğim, yani özgürce yaşamaktır belli sorumluluklarını bilerek, sorumluluklarının dışına çıkmadan özgürce yaşamak, başlı başına yaşamaktır. Neden, çünkü malum yaşadığımız senelerde insan kendi şeyi, nasıl desem? Yaşamak her an tehlike içinde, yani ne olacağı belli değil. Herhangi bir olay gelebilir başına, bir kaza, bir şey olabilir sorumsuzca, sorumsuzluk var yani bence... Bence de yani yaşama hakkını çok şey yapıyorlar [Türkiye'deki insanlar] yani ya da bence kendi hayatını sürdürme daha çoktur ya." [GME4, 19]

"Düşünce [özgürlüğü], istediğimi istediğim an söyleyemeyeceksem, hani bu ülkede kalmanın pek bir anlamı kalmıyor. Yabancı gibi hissediyorsun." [MK2, 24]

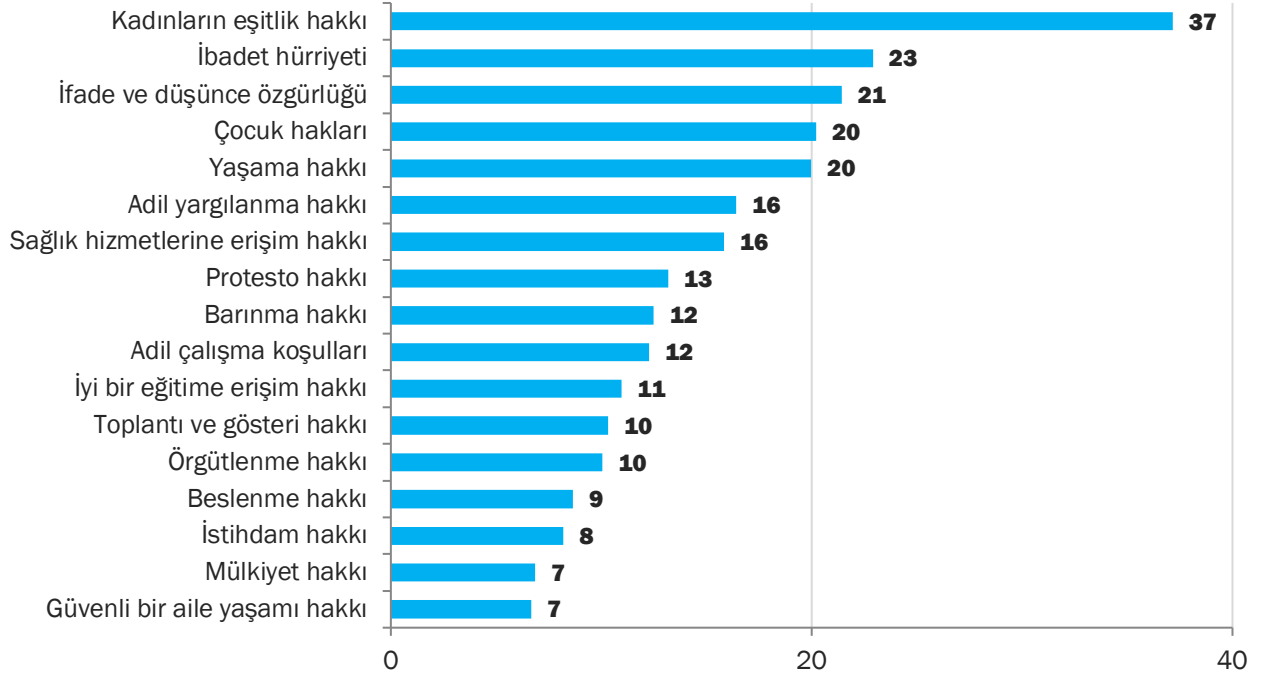
"En temel yaşama, korkmadan bir şekilde, düşünce özgürlüğü olan bir yerde fikirlerimi rahatça konuşabilmem lazım, yani kendimi özgür hissetmem lazım... Çünkü öteki türlü bir korku ile bir yere varılmaz. Kendimi ifade edebildim mi karşdakine, istediğimi elde edebildim mi, benim için bir problem yok. Hani barınmamış, kıyafetmiş, yeme içmemiş bence bunlar değil, bence ben fikirlerimi söyleyebilmem lazım." [GME1, 20]

"Yani giyinme, barınma bunlar en temel insan haklarıdır bence. Alım gücü özellikle son zamanlarda." [MK3, 26]

Gençler, Türkiye'de insan hakları savunucularının en çok kadınların eşitlik hakkını savunduğunu düşünüyor.

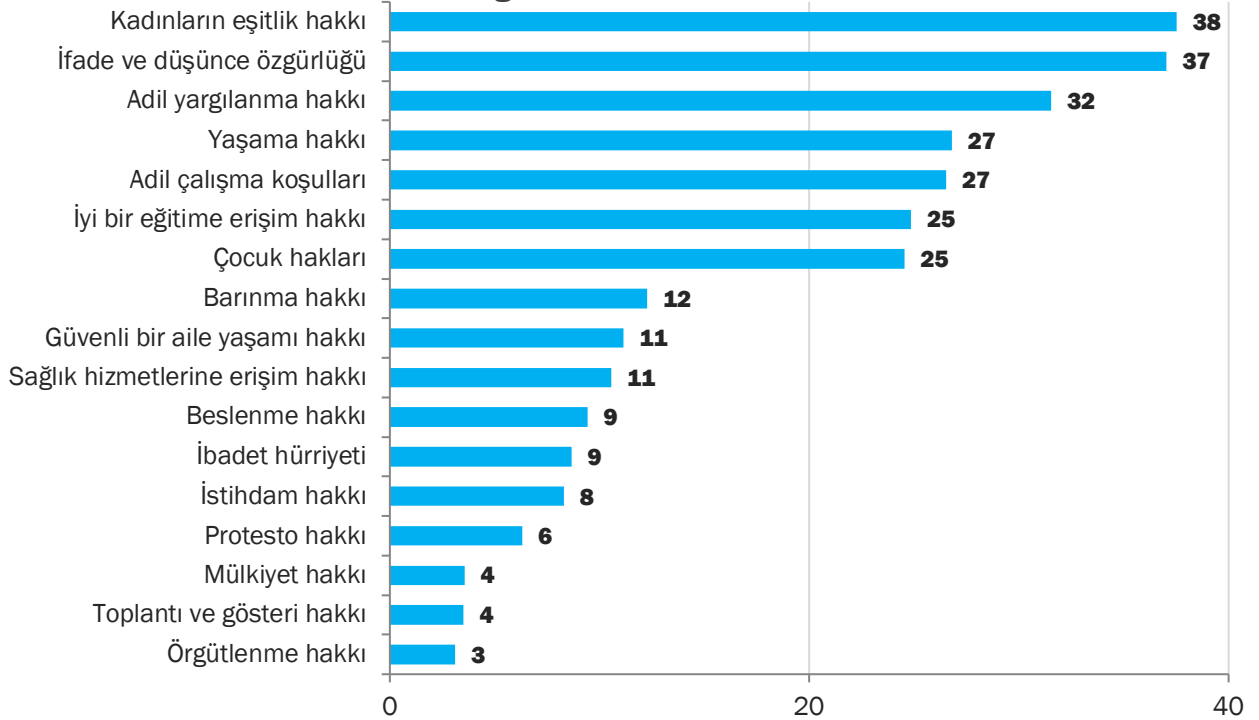

Sizce Türkiye'deki insan hakları savunucuları bu haklardan en fazla hangi 3'ünü SAVUNUYOR?

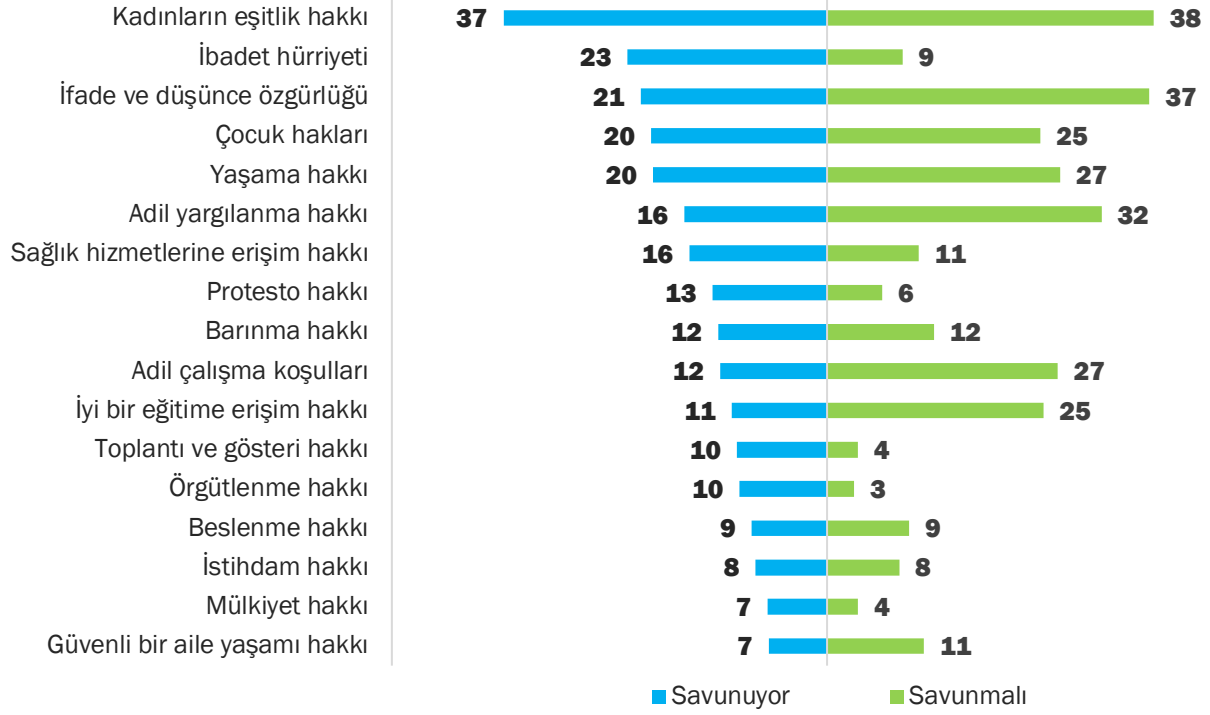
İnsan hakları savunucuları hangilerini savunmalıdır sorusu sorulduğunda da ilk sırada kadınların eşitlik hakkı yer alıyor. "Hangi hakları savunuyor?" sorusunda yüzde 21 ile ifade ve düşünce özgürlüğü yanıtı verilmişti. Burada bu oran yüzde 37 oluyor.

Sizce Türkiye'deki insan hakları savunucuları bu haklardan en fazla hangi 3'ünü SAVUNMALIDIR?

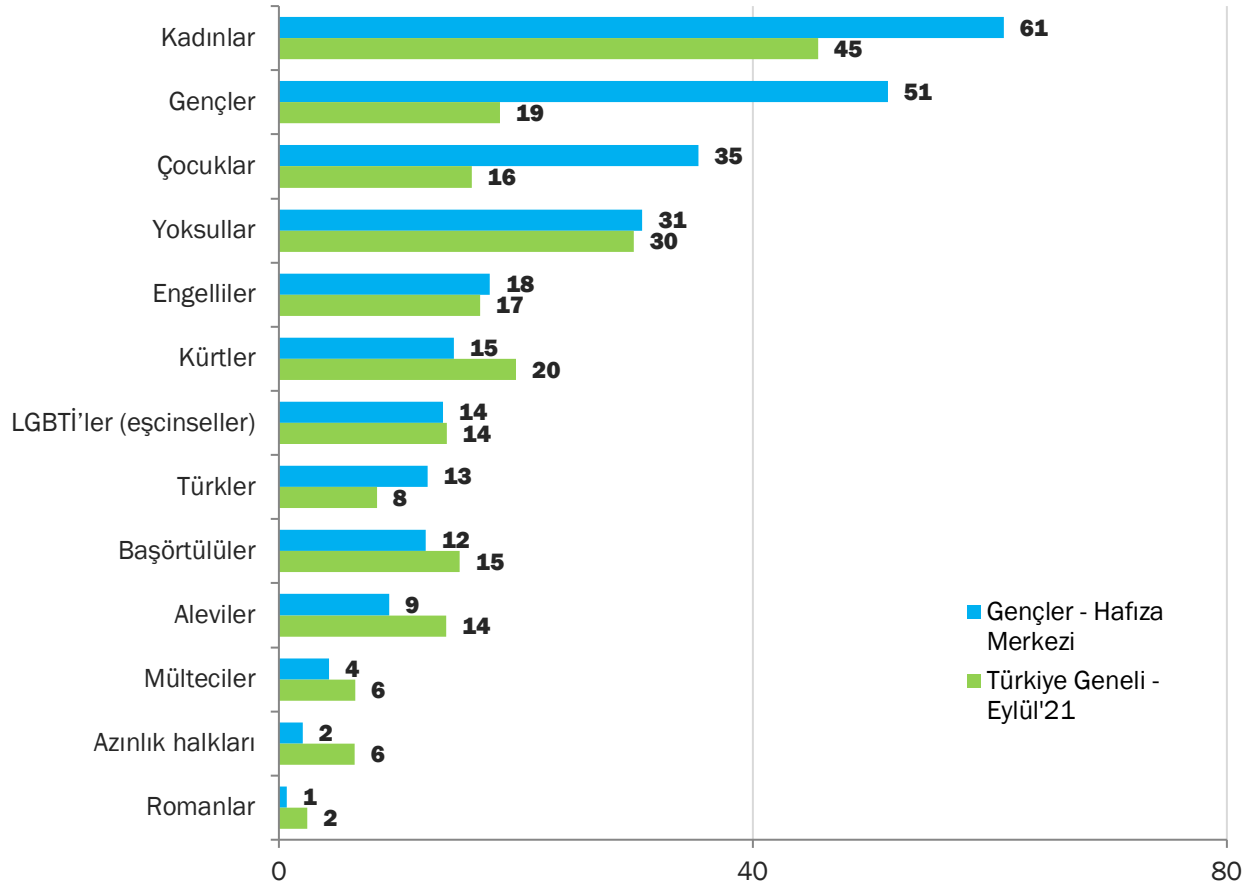
İnsan hakları savunucuları hangi hakları SAVUNUYOR ve SAVUNMALIDIR?

Türkiye’de gençler, en çok kadınların daha sonra kendilerinin haklarının ihlal edildiğini düşünüyor. Çocukların haklarının ihlal edildiğini düşünen gençlerin oranı yüzde 35. Toplumun Alevi, mülteciler, azınlıklar ve Romanlar gibi dezavantajlı kesimlerinin haklarının ihlal edildiğine yönelik algı daha düşük.

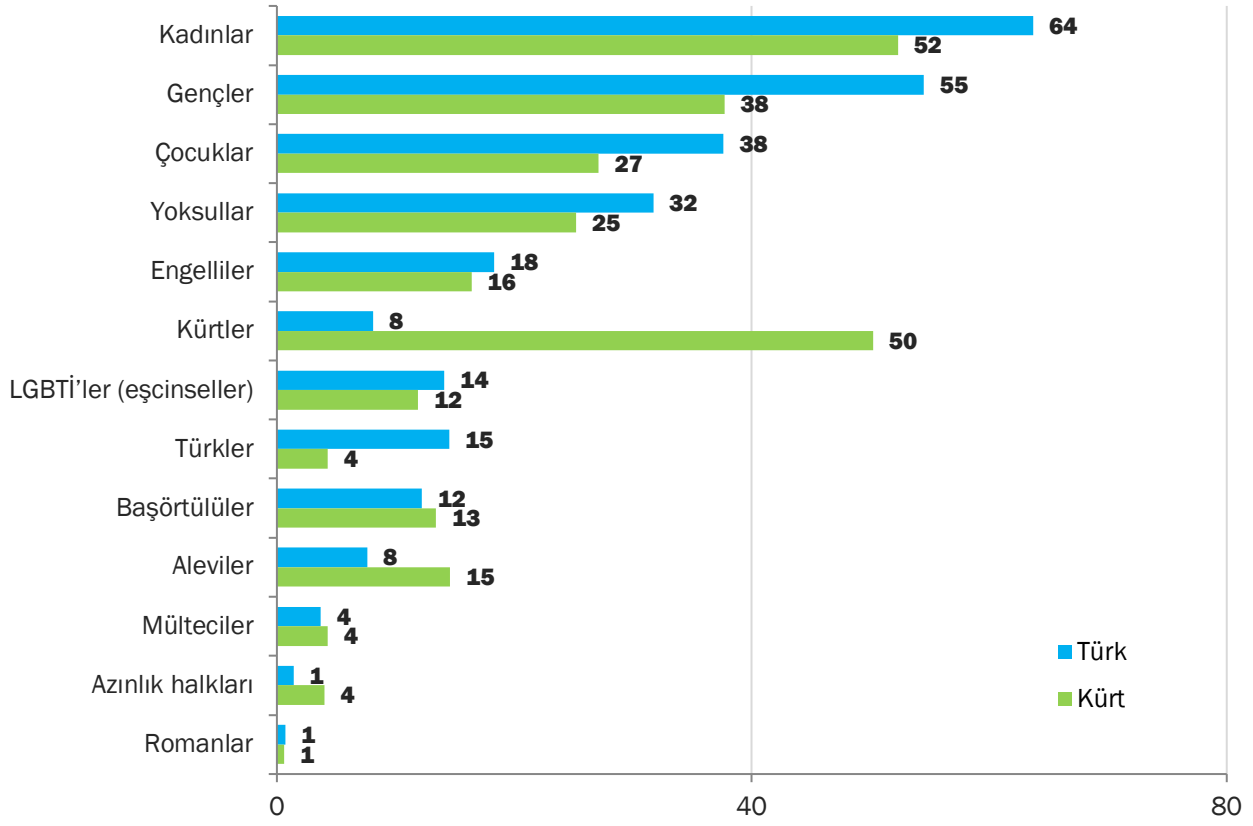

Türkiye’de sizce en çok kimlerin/hangi grupların hakları ihlal ediliyor?

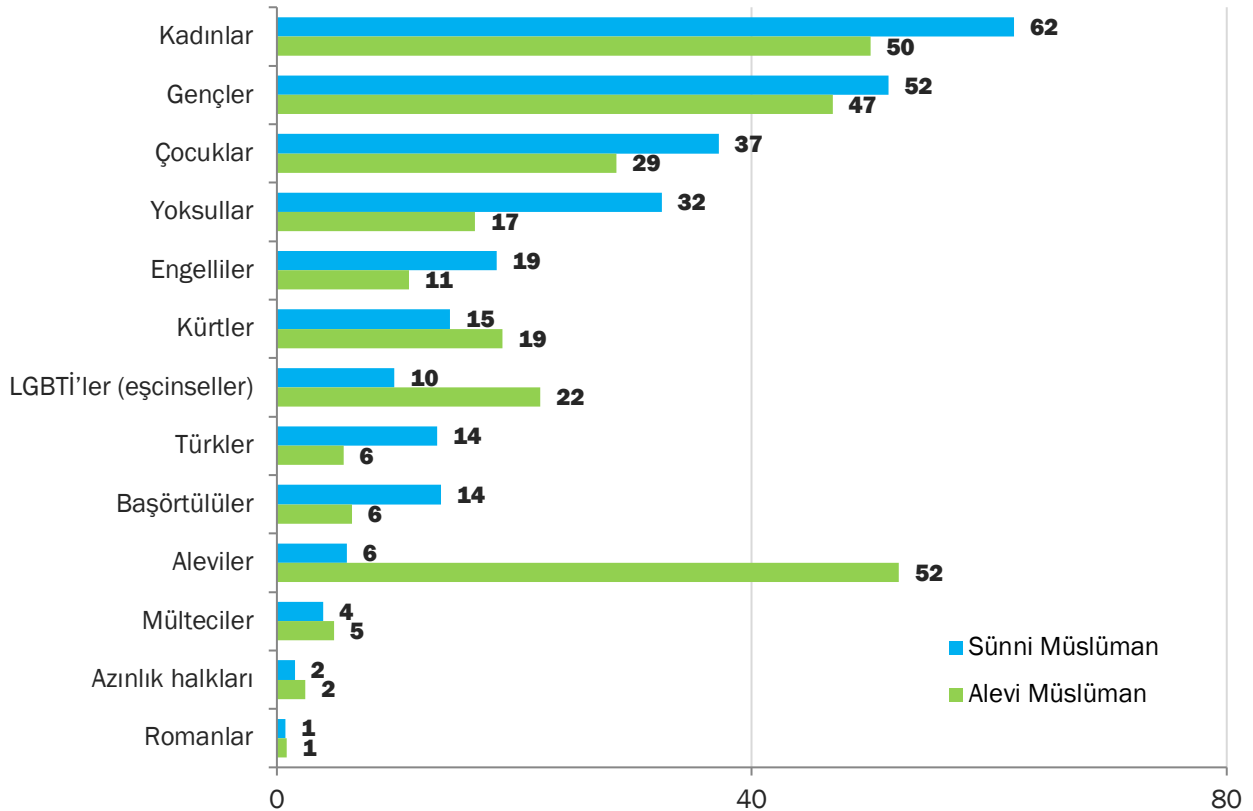

Türkiye’de sizce en çok kimlerin/hangi grupların hakları ihlal ediliyor?

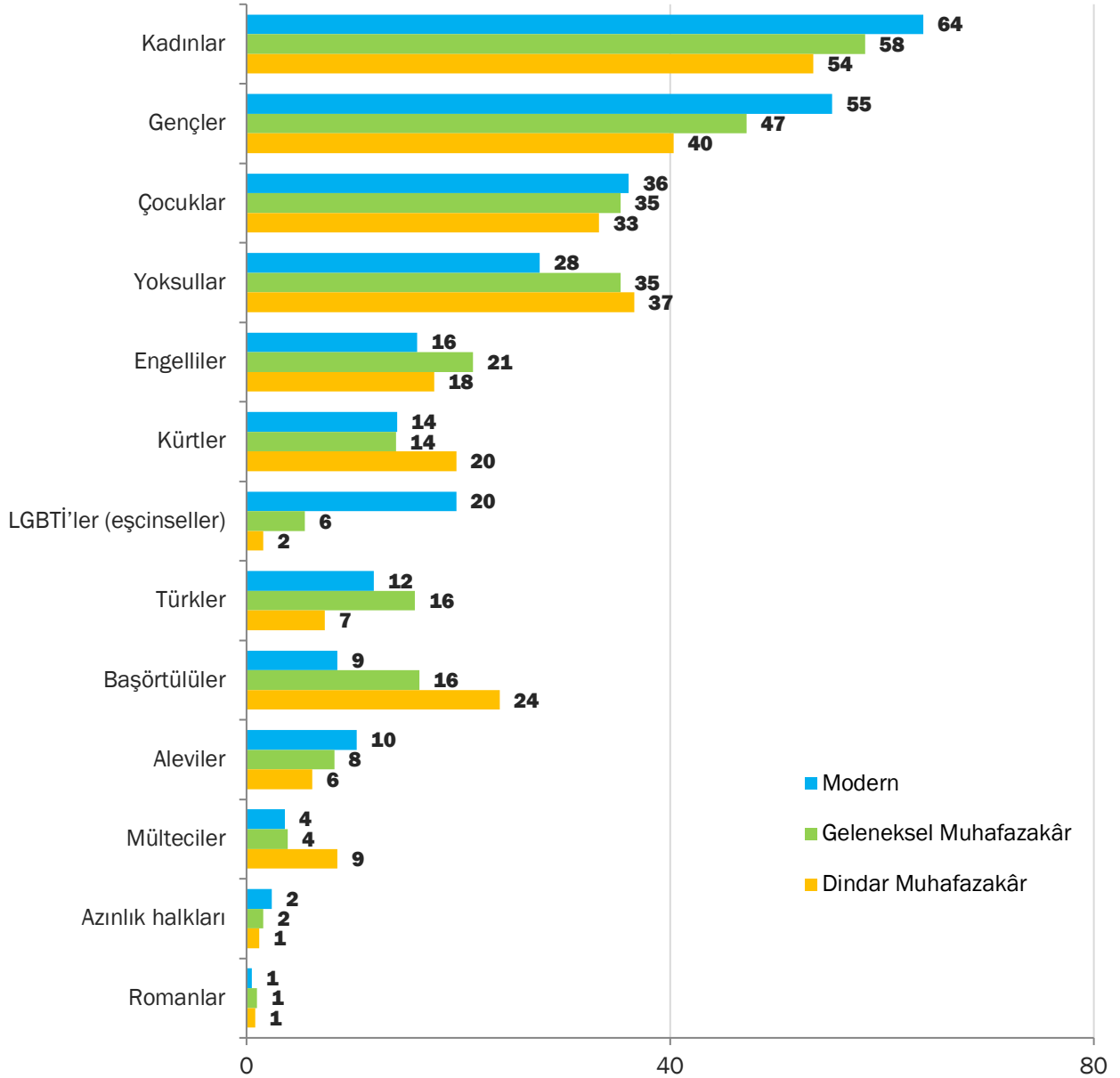
Türkiye’de sizce en çok kimlerin/hangi grupların hakları ihlal ediliyor?

Hayatın muhafazakarlaşmasıyla kadınların ve gençlerin haklarının ihlal edildiğini düşünenlerin oranı azalıyor. Buna karşın yoksullar, başörtülüler ve mültecilerin haklarının ihlal edildiğini söyleyenler artıyor. LGBTİ+'ların haklarının ihlal edildiğini söyleyenlerin oranı modernler arasında yüzde 20 iken dindar muhafazakarlarda yüzde 2'ye kadar düşüyor.

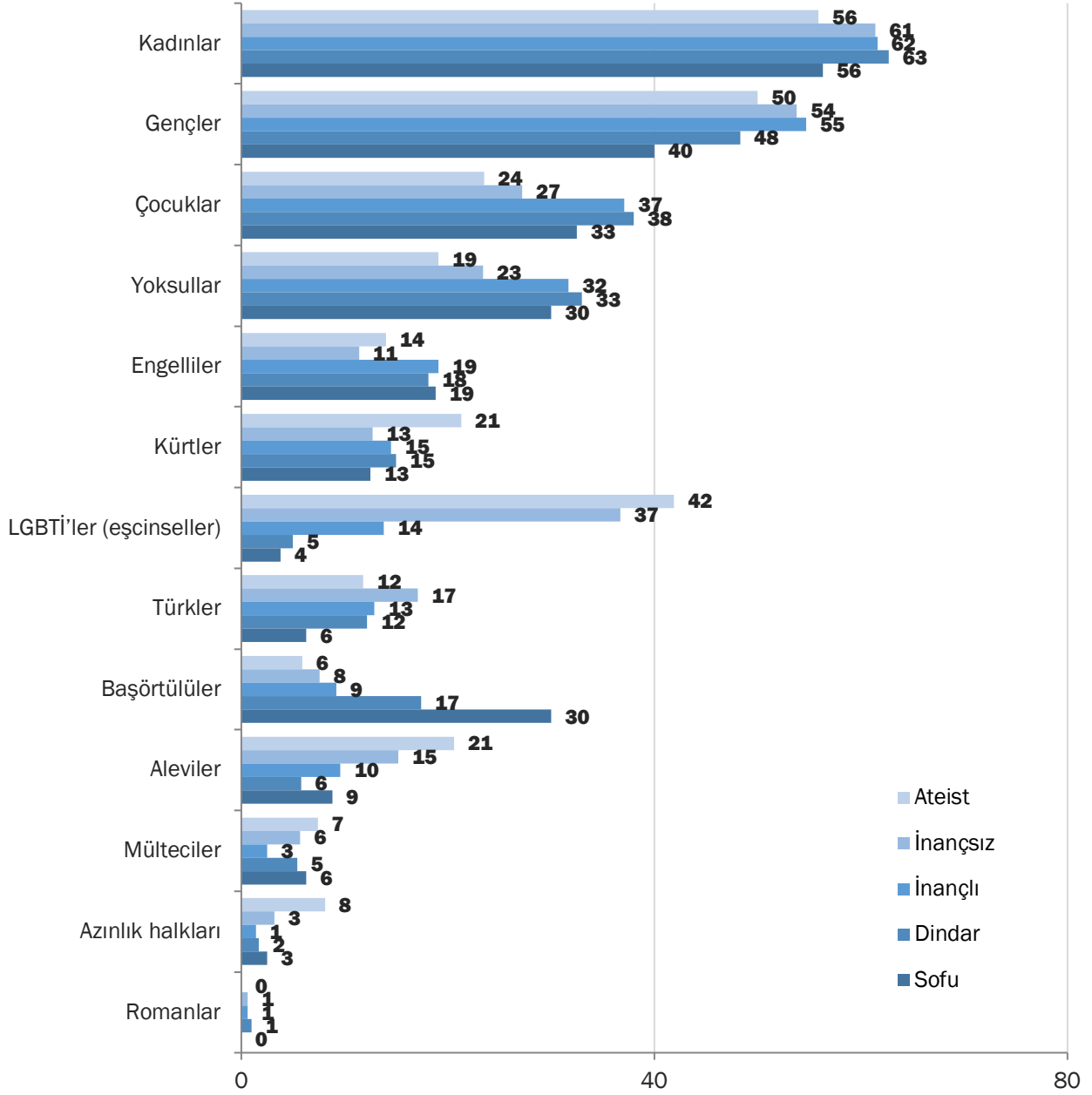
Türkiye'de sizce en çok kimlerin/hangi grupların hakları ihlal ediliyor?

Dindarlık durumlarına göre, en dikkat çekici bulgumuz LGBTİ+'ların, başörtülülerin ve Alevilerin haklarının ihlal edildiğini söyleyenlerin dindarlık durumlarına göre düzenli olarak değişmesi oluyor.

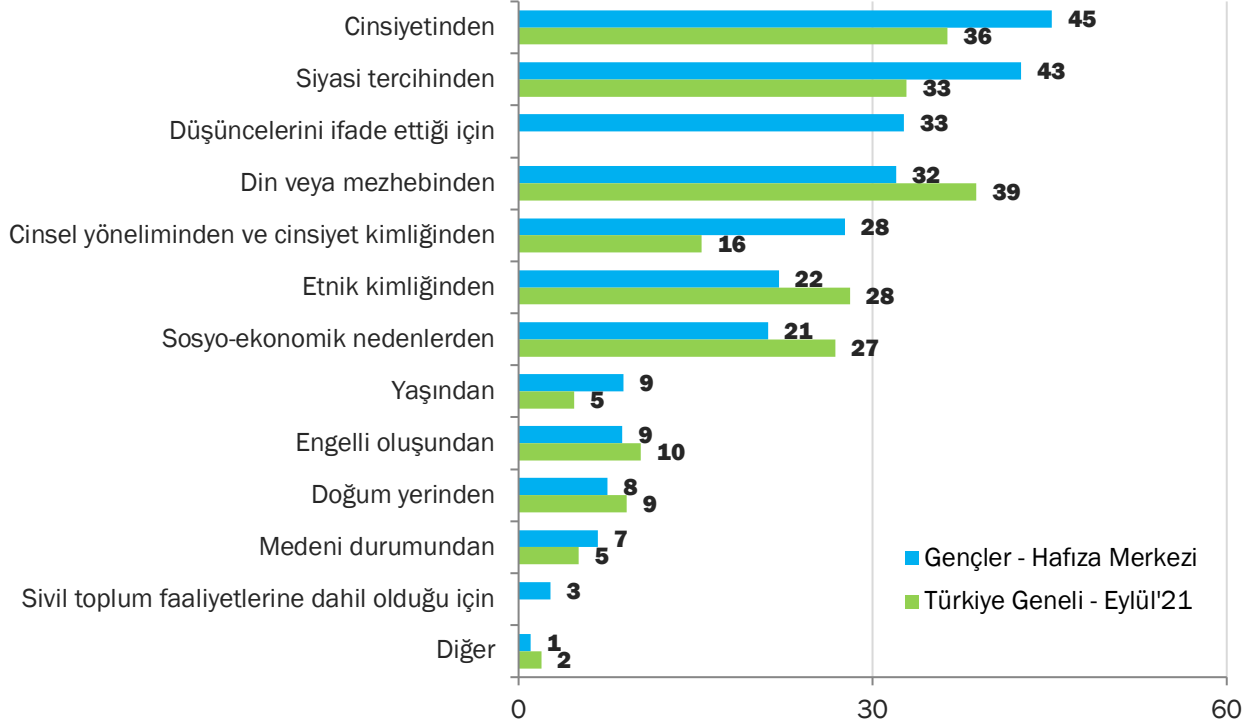
Türkiye'de sizce en çok kimlerin/hangi grupların hakları ihlal ediliyor?

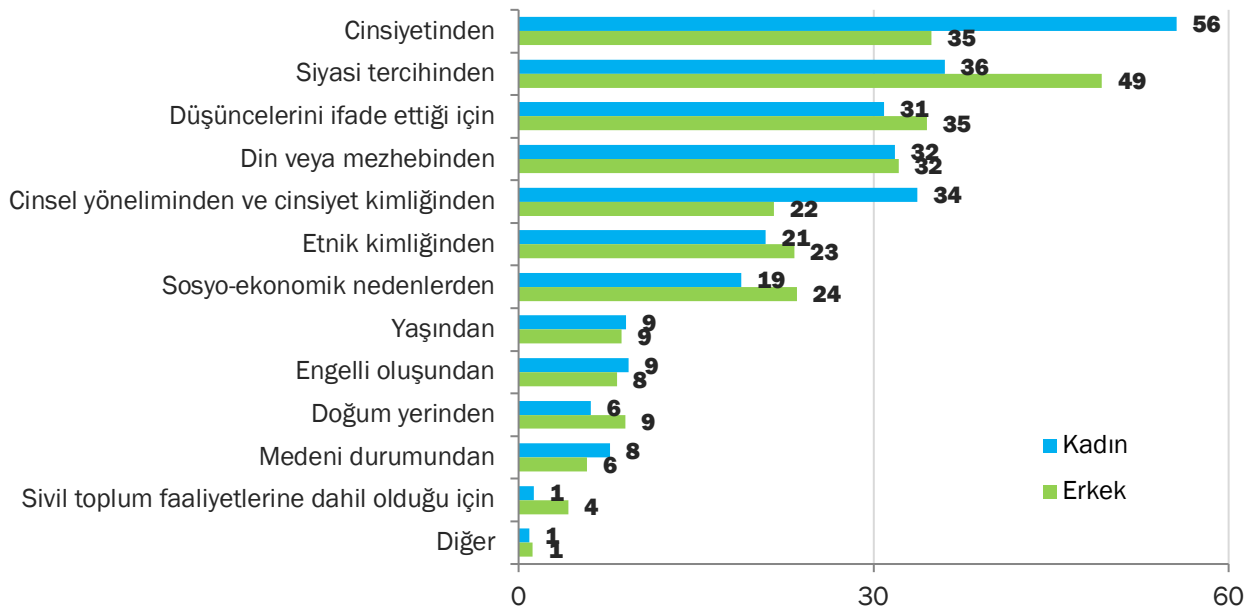
Gençler, Türkiye’de insanların en çok cinsiyetinden dolayı hak ihlaline uğradığını düşünüyor. Gençlerin yarıya yakını da insanların siyasi tercihlerinden dolayı hak ihlaline uğradığını düşünüyor.

Tüm toplumu düşündüğünüzde sizce Türkiye’de insanlar en fazla hangi sebeplerden dolayı hak ihlaline uğruyor?

Kadınlar arasında cinsiyetinden dolayı, erkekler arasında siyasi tercihinde dolayı insanların hak ihlaline uğradığını düşünenler daha fazla bulunuyor.

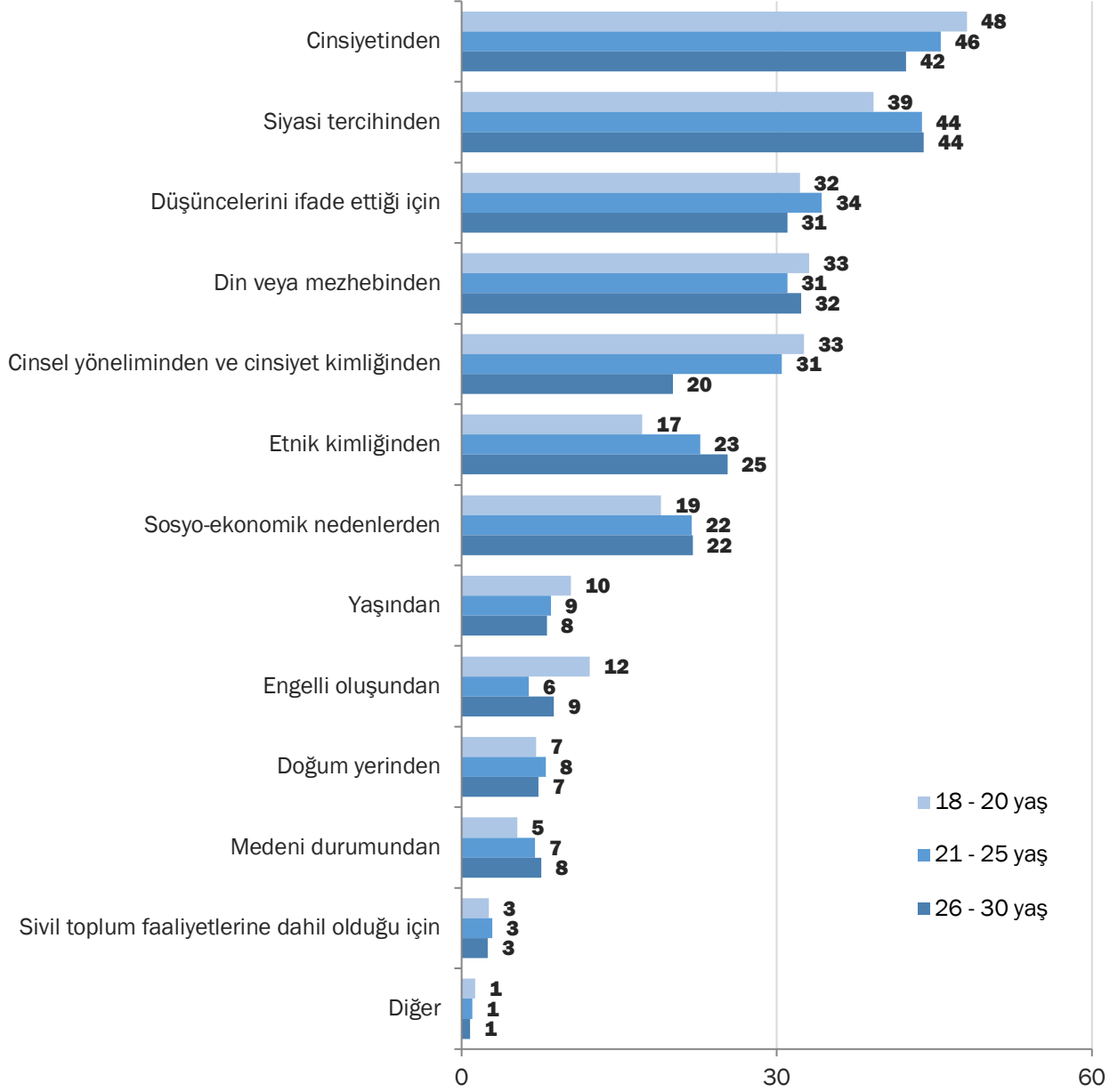
Tüm toplumu düşündüğünüzde sizce Türkiye’de insanlar en fazla hangi sebeplerden dolayı hak ihlaline uğruyor?

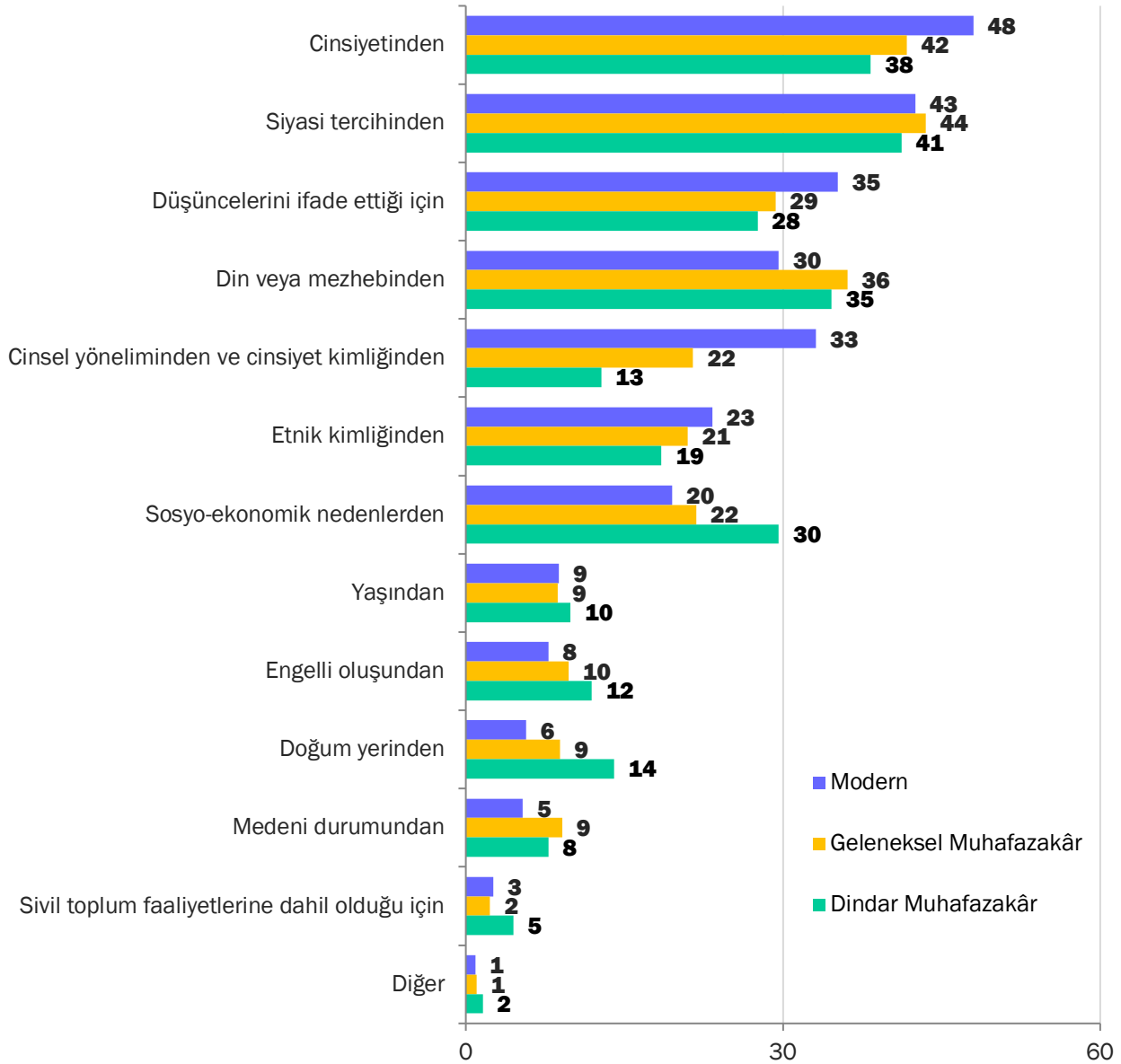
Yaşın yükselmesiyle cinsiyet ve cinsel yönelime yapılan vurgu azalıyor; etnik kimlik vurgusu yükseliyor.

Tüm toplumu düşündüğünüzde sizce Türkiye’de insanlar en fazla hangi sebeplerden dolayı hak ihlaline uğruyor?

Cinsiyet vurgusu modern gençlerde daha yüksekken, dindar muhafazakarlarda sosyo-ekonomik nedenlerden dolayı diyenlerin (yüzde 30; tüm gençlerde yüzde 21) oranı daha yüksek.

Tüm toplumu düşündüğünüzde sizce Türkiye’de insanlar en fazla hangi sebeplerden dolayı hak ihlaline uğruyor?

5.2. Türkiye’de hangi temel haklara önem veriliyor?

Görüşülen gençlere Türkiye’de hangi temel hakların önemsendiği sorusunu yönelttik. Gençlerin yorum ve değerlendirmelerinin sonucunda genellikle kendilerinin önemli buldukları temel haklar ile Türkiye’deki insanların önem verdiklerini düşündükleri temel hakların benzeştiği ortaya çıkıyor. Türkiye’de önem verilen haklar arasında genellikle -kendilerinin de temel hakların başında saydıkları- "yaşama hakkı"na vurgu yapılıyor. Yaşama hakkından evrensel bir bakışla herhangi bir etnik kimliğe, azınlık olma durumuna, sınıf pozisyonuna veya

dine/mezhebe atıfta bulunmadan bahsediyorlar. Diğer bir deyişle gençlerin değerlendirmelerinde toplum içerisindeki farklı grupların yaşamakta olduğu/yaşayabileceği yaşam hakkı mağduriyetlerinden bahsedilmiyor.

Bunun yanı sıra, Türkiye’de önem verilen haklar arasında ifade özgürlüğünün bulunduğu bahsedene de sıklıkla rastlanıyor. Örneğin, görüşülenlerden doktora seviyesinde eğitime devam eden ve daha önce (kadın hakkı) STK üyeliği bulunan bir kişi Türkiye’de çalışma, barınma ve yoksulluk gibi meseleleri ilgilendiren hakların aranmasını ve bunlara önem verilmesini gerektiren bir durumda bulunduğunu ancak Türkiye’de insanların bu haklarını aramadığını ileri sürüyor. Bu yorumda, "haklarını gözetmek" hak ihlallerine karşı harekete geçmek ile eş tutuluyor ve Türkiye’de insanların sosyal ve ekonomik hakları için eylemlilik hâline geçmediği anlatılıyor.

Diğer yandan, bir grup genç de yine Türkiye’de içinde buldukları "olumsuz" (ekonomik) şartlar nedeniyle insanların barınma, beslenme ile ilgili hakları konusunda duyarlı ve şikâyetçi olduğunu belirtiyor. Öncekinden farklı olarak bu yorumlarda, insanlar eylemde bulunmasa ve haklarını savunmaya girişmeseler de hakları çiğnenmesinden dolayı genel olarak toplumda duyulduğu düşünülen rahatsızlıklar vurgulanıyor.

"Yani çok değer verildiğini düşünmüyorum ya gerçekten [Türkiye’deki insanların haklarına]... Türkiye’de genel olarak hakların gözetildiğine çok inanmıyorum... Yani inanç özgürlüğüne diyeceğim, o da çok çarpıtılmış bir şey hani artık o da kendiliğinden bir inanç özgürlüğü mevzuu değil. Onun dışında gerçekten hiçbir hak gelmiyor aklıma çok üzücü bir şekilde. Çalışma hakkı desem, yani bunca sorun var ve ne bileyim insanlar açlık, yoksulluk, barınma her biri ayrı sorun ama yine de insanlar çok gözetmiyorlar, hükümet de gözetmiyor, yani sıradan, sıradan insanlar derken halk, halkta da böyle bir hak gözetme durumu yok bence." [MK4, 27]

"Temel haklara bence çok önem vermiyorlar da yine de bir düşüneyim şöyle hızlıca. Temel haklar, ona da barınma diyebilirim ya çünkü şu an ev fiyatları falan uçmuş durumda. Hani herkes de bundan şikâyetçi." [MK3, 26]

"Yaşamaları bence...Yani şöyle bir şey var, aslında biraz daha duruma göre şekillenebiliyor. Hani "yaşama hakkı" dedim, evsiz insan sayısı çıkar ortaya; "yeme içme" dedim, açlık sınırı çıkar, yani en temelini söyledim yani ben Türkiye için." [ME4, 22]

"Bence Türkiye’de şu an, hani şu anı düşünürsek, insanlar fikir özgürlüklerini belirtme hakkına önem veriyorlar diyeyim. Çünkü herkes yönetimin bu yaptığı şeyleri savunmuyor, yani Z Kuşağı değil de Y Kuşağı savunuyor, Y Kuşağı daha çok farkında diye düşünüyorum. O yüzden sosyal medya olsun, teknoloji olsun gelişen teknolojiyle herkes fikrini daha çok açıkça belli ediyor, kimse de korkmuyor şu an." [MK1, 20]

"Şu anda mesela en çok mustarip olduğumuzu düşündüğümüz şey düşünce özgürlüğü, ifade özgürlüğü... Şimdi canım ülkem ayrı ama benim mesela özellikle Türk milletinde gördüğüm bir şey, bir konudan ne kadar mustaripse, o konuyu en çok ihlal eden kişi de aynı kişidir! Yani

kim "İfade özgürlüğü yok" diyorsa, karşısındakinin fikrine o kadar saygı duymayan bir insandır." [MK6, 19]

5.3. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadın Hakları

Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın haklarına görüşülen hemen hemen tüm gençler tarafından vurgu yapılıyor. Kadınların, uğradığı şiddetten maaş eşitsizliklerine ve toplumsal hayata eşitsiz biçimde katılabilmelerine kadar birçok hak ihlali yaşadığına işaret ediliyor.

Kadınların yaşadıkları hak mağduriyetleri hem genç kadınlar hem de genç erkekler tarafından Türkiye'de yaşanan hak ihlallerinin başında sayılıyor. Görüşmelerde kadınların haklarının ihlali ile ilgili olarak en çok dile getirilen kavramlar "şiddet", "toplumsal eşitsizlik" (kadının toplumdaki yeri, kadınlara bakış açısı, toplumsal roller, toplum baskısı), "cinayet", "taciz-tecavüz", "maaş eşitsizliği" olarak sıralanıyor. Görüştüğümüz gençlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine ve ilgili haklara verdiği önem, gençlerin çoğunun hak arayışı ve savunuculuğu eylemlerine örnek olarak kadın hareketi eylemlerini vermesinde de kendini gösteriyor.

"Kadın hakları ihlali, yani maaş eşitsizliği olabilir bir şirkette, erkek ve kadına farklı maaş veriyor olabilirler. Onun dışında o tarz şeyler, hep böyle erkekle şey yapıyorlar, kadın arasındaki farkı falan." [ME3, 18]

"[Kadın haklarının ihlali hakkında] Kadın yaşamını elden almak, şiddet uygulanmasına izin vermek gibi şeyler... Evet, kesinlikle Türkiye'de özellikle, çünkü her yıl kaç kadın katlediliyor, sürekli işkence görüyor... Hani bunun hakkında çok fazla, hani bir kere toplum en büyük sıkıntı bu konuda, çünkü kılık kıyafete bile "Ne olacak öldürülmüş, zaten açık giyiniyordu" tarzında bir düşünce yapısı var zaten etrafta. O yüzden en başta Türkiye'de aslında bunun değiştirilmesi gerekiyor ama muhtemelen değiştirilemeyecek bir durum." [MK5, 18]

"Daha geçenlerde, geçenlerde demeyeyim de son üç senedir olan bir kadın şiddeti var biliyorsunuz Özgecan, kaç sene oldu bilmiyorum ama yeterince yani Türk halkının ona kötü davranmasından dolayı sadece mutsuzdu. Suçlu diye düşünüyorum. Onun dışında mahkemede olsun şey olmadı, yani müebbet yemedi doğru düzgün. Benim aslında tamamen şey bu, beni etkileyen en kötü buydu." [MK1, 20]

"Kadın yani bizim cidden bir cinayeti böyle "Yazık" falan deyip bitirmemiz, yani o konuyu kapatmamız gibi bir şey oldu artık çok normalleşti. Savunmasız bir kadını öldürüyorlar ve bu yani kimse bir şey yapmıyor, o yüzden üzülüyorum yani o yüzden birazcık üstüne düşmemiz gerekiyor diye düşünüyorum. Bir de son zamanlarda arttığı için." [MK1, 20]

"Yani kadınlar kadın haklarına önem veriyorlar. Erkekler hani maddi olarak bence maddi haklarına daha çok önem veriyorlar, çünkü en azından belli bir kesimde kadınlar çok çalışmadığı için erkekler çalıştığı için onlar daha çok maddi kısımla ilgileniyor gibi geliyor bana." [MK2, 24]

5.4. Türkiye’de din ile ilgili hak ve özgürlükler hakkında

"Türkiye’deki insanlar din özgürlüğüne önem veriyor" görüşü ise nadiren dile getiriliyor. Türkiye’de önem verilen haklar hakkındaki sorulara görüşülen gençlerin iki farklı açıdan yaklaştığı söylenebilir. Daha fazla sayıda olan kısmının, bu soruyu yaşanan belli başlı hak ihlalleri üzerinden düşünüp "hangi haklara önem verilmeli" şeklinde yorumladığı söylenebilir. Diğer kısmı ise soruyu Türkiye genelinde öne çıkarılan/dayatılan haklara bağlı olarak yanıtıyor. Kısaca bir grup "olması gereken"i, ikinci grup ise "olan"ı yanıtlarının merkezine alıyor. Din ve ibadet özgürlüğü olarak verilen az sayıda yanıtın da ikinci yoruma ("olan") göre verildiğini söylemek mümkün. Türkiye’de içinde bulunulan siyasi iklime de bağlı olarak din ve ibadet özgürlüğünün ön plana çıkarıldığı, toplumun genelinde de bunun karşılık bulduğu ileri sürülüyor.

"Yani inanç özgürlüğüne diyeceğim, o da çok çarpıtılmış bir şey hani artık o da kendiliğinden bir inanç özgürlüğü mevzu değil. Onun dışında gerçekten hiçbir hak gelmiyor aklıma çok üzücü bir şekilde. Çalışma hakkı desem, yani bunca sorun var ve ne bileyim insanlar açlık, yoksulluk, barınma her biri ayrı sorun ama yine de insanlar çok gözetmiyorlar, hükümet de gözetmiyor, yani sıradan, sıradan insanlar derken halk, halkta da böyle bir hak gözetme durumu yok bence. Bilmiyorum ya, çok bilemedim bu soruyu... Ya öyle de demek şey olur, yani aslında bu da şey hani, makyajlı bir ifade oluyor, çünkü çok siyasi tarih üzerinden düşünüp aslında bunu söyledim sanıyorum, çünkü Ak Parti’nin iktidara gelişi ile birlikte inanç özgürlüğü ve bir İslamcılığın yükselişi gibi bir şey oldu ve bunun üzerinden tüm siyasi hareket ve toplumun tekrar örgütlenmesi, tabii tekrar düzenlenmesi, bunun üzerinden kuruldu; bu ifade onu çağırıyor bana. Artık öyle bir şey de yok zaten ama hani o yükseliş döneminin getirdiği bir miras sanırım aklımızda yerleşmiş olan bir şey muhtemelen bu." [MK4, 27]

"Daha çok saygı din ve dine çok saygı duyulduğunu düşünüyorum. Siyasi görüşe saygı duyulmuyor, yani din evet." [DMK1 24]

"En önemli kişi dokunulmazlığı, genelde hani kendilerine bunun yapılmasını hoş görmüyorlar, yani ters bir şey yaparsak; bir de din... Din, aile, örf âdet falan yani onlar... Yetiştirilme tarzından dolayı herhalde. Din olarak, dinsel olarak biraz baskın bir toplumuz diye tahmin ediyorum. O yüzden din biraz şey oluyor, hassas bir konu haline geliyor." [GME2, 27]

Görüşülen kişilerden biri ise Türkiye’de din özgürlüğünün yeterince yaşanmadığını ileri sürüyor. Alevi olduğunu belirten bu genç, Türkiye’de din ve vicdan özgürlüğünün yeterli olmamasından dolayı "dışlanan" kesimlerin olduğunu, aslında bunun temel haklar arasında olduğunu ve "daha mutlu bir Türkiye" için sağlık, eğitim gibi meselelerle ilgili temel hakların yanı sıra din ve vicdan özgürlüğünün de sağlanmasının önemine vurgu yapıyor.

"Şimdi şöyle, ben köken olarak Alevi kökenliyim, şimdi 2 Temmuz olayları olsun, genelde çalıştığım yerde de çok bunu söyleme fırsatı bulmuyorum ama yani genelde toplum tarafından dışlanan kesimler oluyor, yani bu kesimlerden dolayı, işte ondan dolayı din ve vicdan özgürlüğü diyorum, yani mesela karşıdaki kişi hani başka bir dine mensup olabilir, başka bir mezhebe ya da herhangi bir dine mensup olmayabilir, yani benim buna saygı göstermem gerekir. İlla

başkasının da benim dinimi, benim mezhebimi yaşamasına gerek yok ya da benim kültürümde ne vardır? Benim kültürümde örnek veriyorum, bir misafirlikte bayanlar başka odaya gider varsayalım, başka bir kültürde bu böyle değildir, hani erkek/kadın karışık oturabilir, yani benim bunu yabancı olarak görmemem gerekiyor." [GME2, 27]

5.5. İfade özgürlüğü nedir? Kapsamı ve sınırları nedir?

İfade özgürlüğü tanımı ortak biçimde kişilerin fikirlerini belirtebilmesi, düşüncelerini açıklayabilmesi olarak tarif ediliyor. İfade özgürlüğü; "insanların düşünceleri nedeniyle başkaları tarafından yargılanmaması", "düşünceleri açıkça ve özgürce söyleyebilmek", "ceza almadan istediğini söyleyebilmek" gibi tanımlarla açıklanıyor.

Bu tanımlar genellikle bireyler üzerinden yapılıyor; toplum içerisinde değişik toplumsal grupların ifade özgürlüğü ile ilgili yaşadıkları farklı hak ihlallerine atıfta bulunulmuyor.

Görüşülen gençlerin neredeyse tümü bireylerin temel hak ve özgürlükleri arasında ifade özgürlüğünün Türkiye'de kısıtlandığını düşünüyor. Bununla birlikte bu durum herkesi aynı ve eşit seviyede etkileyen bir durummuş gibi anlatılıyor.

"Eleştiri almayacak şekilde kendisini ifade etmek, bence ifade özgürlüğüdür... Yani düşünmeyecek, Karşıdaki bunu derse, ben bu düşüncemi değiştireyim, kendi ifademide değiştireyim." [GME4, 19]

"Herkesin kendi düşündüğünü, kendi doğru gördüğünü belirtme biçimi." [DMK1, 24]

"Düşünceyi özgürce açıklayabilmek." [ME1, 22]

"İfade, insan kendi düşüncelerini açıkça söyleyebilir." [ME5, 23]

"İfade özgürlüğü, meclisteki gibi istediğini söyleyebilirsin ama ceza almazsın, öyle düşünüyorum." [GMK1, 27]

"İfade özgürlüğü, her bireyin bir fikrinin ya da bir düşüncesinin her bir konuda, her ortamda özgür olması, her türlü şeyi konuşabilmesi yani mesela herkesin bir fikrinin olması aslında." [ME4, 22]

İfade özgürlüğünün kapsamı ve sınırlarına dair düşüncelerin çoğunluğunu "başkasının hakkının başladığı yerde senin hakkın biter" ifadesi özetliyor. Buna göre ifade özgürlüğü; düşüncelerin, eleştirilerin baskıya uğramadan, özgürce açıklanabilmesi olarak tanımlanırken bunun bazı sınırlarının olduğu da belirtiliyor.

Bu sınırlar "(diğerlerinin görüşlerine) saygılı olmak", "hakaret içermemek", "fiziksel şiddet kullanılmaması" gibi koşullarla tanımlanıyor. "ötekileştirmemek", "ırkçılık, cinsiyetçilik içermemek" olarak tanımlanıyor.

Bununla birlikte ifade özgürlüğünün kapsamının ve sınırlarının bulunmadığını ifade edenler de bulunuyor. İfade özgürlüğünün sınırlarının eleştirel bir bakışla devlet/hükümet tarafından çizildiğini ve Türkiye’de bu sınırların çok dar olduğunu belirtenlere rastlanıyor. Bu görüş herhangi bir aktivizm geçmişi veya STK üyeliği bulunmayan gençler tarafından da dile getiriliyor.

"İfade özgürlüğü, içerisinde fiziksel şiddet bulunmayan her şey ifade özgürlüğüdür: küfür, hakaret, eleştiri ama fiziksel şiddet olmayacak... Yani her şey, aile değerleri, kutsalları, çünkü bunu sınırlandıramazsanız, sınırladırsanız bu işin sonu yok; o başka bir şey der, bu başka bir şey der, işte "Atatürk benim kutsalım ona sövemezsin," "Allah benim kutsalım ona sövemezsin," herkesin bir kutsalı var, o yüzden bir sınırı olabileceğini düşünmüyorum, sınır olmaması gerekiyor." [ME2, 18]

"İfade özgürlüğü, yani çok basit bir düzeyde aslında kimseyi ötekileştirmeden istediğimizi dile getirebilme, eleştirebilme, tepkimizi ortaya koyabilme özgürlüğümüzdür... Yani elbette var [kapsamı], çünkü iş bir noktada hakaret veya ırkçılık veya cinsiyetçilik gibi çeşitli ayrımcı yollara sapıyorsa, burada bir kısıtlanması gerektiğini düşünüyorum, yani her şeyi ifade özgürlüğü kapsamında almamalıyız bence." [MK4, 27]

"Düşünceyi özgürce açıklayabilmek... Kapsamı yoktur bana göre, insan düşündüğü her şeyi söyleyebilir yani. Hakaretler de dahil." [ME1, 22]

"İfade özgürlüğü, yani bir şey söylediğim zaman beni yargılamamalı yani ben bir şey söylediğim zaman arkasını [düşünmeden?] söyleyebilmeliyim bence... Yani düşünmeyecek, "Karşıdaki bunu derse, ben bu düşüncemi değiştireyim, kendi ifademi değiştireyim...Yani saygı içerisinde olduğu sürece bence kapsamı olmamalı, herkes istediğini söylemeli." [GME4, 19]

"Hani 'Özgürlüğün, özgürlüğümü kısıtlayana kadardır' derler ya. Bir şekilde elbet bir fikrin olabilir ama bence bunun bir kırmızı çizgisi saygı olmalı." [ME4, 22]

"Belli bir kapsamı bence olmalı, yani sonuçta bir şeyleri biraz daha düşünerek daha bilinçli bir şekilde söylenmesi gerektiğini düşünüyorum ama söylediğin, yani rahatça konuşulabilmesi gerektiğini düşünüyorum ama şu an maalesef pek düşünce özgürlüğü olamıyor... Yani şu an hükümet çok fazla düşünce özgürlüğüne, demokrasiye dayandığını düşünmüyorum." [MK5, 18]

"İfade özgürlüğü kapsamı, mesela ben şimdi bu kadar konuştum. Bu normalde hani şu anki hükümetin gözüyle benim Silivri'ye gitme sebebim... Yani benim bunlardan korkarak, korkmadan konuşmam lazım; ifade özgürlüğü bu, yani korkmadan." [GME1, 20]

"İfade özgürlüğü, yani çok basit bir düzeyde aslında kimseyi ötekileştirmeden istediğimizi dile getirebilme, eleştirebilme, tepkimizi ortaya koyabilme özgürlüğümüzdür... İş bir noktada hakaret veya ırkçılık veya cinsiyetçilik gibi çeşitli ayrımcı yollara sapıyorsa, burada bir kısıtlanması gerektiğini düşünüyorum, yani her şeyi ifade özgürlüğü kapsamında almamalıyız bence." [MK4, 27]

"Başka birinin özgürlüğüne gelene kadar, yani onun özgürlüğünü kısıtlamayacak şekilde kendini ifade etme ya da hakaret, ne bileyim işte başka bir kişiye zarar vermeden yapılmalı bence."
[MK3, 26]

"Benim ifade özgürlüğüm var, şu şu şu var' diye onun altında ondan faydalanıp bazen çok şeyler söylenebilir ki onlar da her iki tarafın zararına geliyor bazen, mesela bunun da yapılmaması gerekir." [ME5, 23]

"Yani herkesin hak kavramı adına bildiği bir şey var ya "Başkasının hakkının başladığı yerde senin hakkın biter" tarzında, "özgürlüğün biter" tarzında, o sınırdır benim için. Başka bir insanın hakkına girdiğin anda durman gerekir, ne olursa olsun." [MK6, 19]

5.6. Protesto Hakkında Düşünceler

Görüşülen gençlerin büyük çoğunluğu protesto olgusuna yönelik olumsuz bir düşünceye sahip değil. Aksine gençlerin çoğu protestoyu insanların toplu hâlde kendilerini, isteklerini ve hak arayışları ifade etme yolu olarak görüyor. Bunların bir kısmı olumlu ya da olumsuz bir yargıda bulunmazken protestoya olumlu bir gözle bakanlar daha fazla.

Genellikle protestonun hak arama ile bağlantısı kuruluyor ve haksızlığa uğrayanların ya da haksızlıklara karşı çıkanların seslerini duyurması, kendilerini ifade etmeleri olarak tanımlanıyor. Görüşülen gençlerden sadece bir tanesi protestoyu "anlamsız" bulduğunu söylerken temsili demokraside hakların savunulmasının seçilmişlerin görevi olduğunu savunuyor. İleride ele alınacağı üzere, protestonun başarılı ve etkin sonuç üretilmediği konusunda ise farklı görüşler bulunuyor. Ancak protestoyu olumlu bir biçimde değerlendirenlerin çoğunluğu aynı ifade özgürlüğünde olduğu gibi protestonun bazı sınırları olabileceğini belirtiyor. Bunun kriteri olarak başta şiddetsizlik ve diğerlerine haklarına/özgürlüğüne saygı ileri sürülüyor.

Bununla birlikte protestoculara uygulanan polis şiddeti sivil toplum üyesi olup-olmamak ya da protestolara katılmış olup-olmamaktan bağımsız olarak farklı profillere sahip çoğunluk genç tarafından eleştiriliyor. Ancak polis şiddetinin protestocuların "sınırları tanımaması" ya da "taşkın davranışları" nedeniyle ortaya çıktığını iddia edenler de az sayıda da olsa bulunuyor. Kendi ifadeleriyle "sivil toplum" ile bağlarının ve sivil topluma ilgilerinin az olduğunu belirten bu az sayıda genç yine de uygulanan polis şiddetini fazla buluyor ve eleştiriyor.

"Tabii ki düşürüyor ve bana doğru gelmiyor, çünkü o insanların dinlenilmesi gerektiğini düşünüyorum." [MK2, 24]

"[Peki mesela protesto hakkını kullananlara şiddet uygulandığında siz ne hissediyorsunuz?] Yani bence yanlış bir şey, sonuçta onlar da yani yanlış [diye] düşünüyorum; bu kadar diyeyim." [GME4, 19]

"Üzülüyorum ama bazen protestonun da fazlasını yapıyorlar, yani dozunu falan tutturamıyorlar... Ya mesela çok fazla insanlara rahatsızlık verdiği zaman polisler geliyor, polisler geldiği zaman bu sefer çatışmalar başlıyor, yani bir protesto yapan insanın polisle çatışmasının hoş olduğunu düşünmüyorum. Polis geldiği zaman protesto sonlanır." [ME3, 18]

5.6.1. Protesto Hakkında Düşünceler: Araç mı, Hak mı?

Protesto, genellikle, hakları savunmak için kullanılan bir araç olarak görülüyor. "Protesto hak mı yoksa hakları savunmada bir araç mı?" sorusuna araç diyen daha fazla, ama 18 kişiden 5-6'sı "araç değil direkt haktır" da diyor.

Bunların dışında "hem hak hem araç olabilir" diyenler ve "haktır ama temel değil de siyasi veya sosyal bir haktır" görüşlerine de rastlanıyor. Buna göre protestonun hem hak olma hem de araç olarak kullanılma hâlleri birbirini tamamlıyor.

Ancak araç-hak ikiliği üzerinden değerlendirmelerin analitik amaçlarla sorulduğunu hatırlamak gerekir. Zira, protesto ve hak arayışı arasındaki ilişki gerçek hayatta çoğu kez iç içe geçen farklı özellikleri barındırır. Bu durum çoğu gencin zihninde de böyle olduğu ve araç-hak ayrımının net olmadığı görülüyor. Protestoyu, hakları savunmak ve aramak için kullanılan bir araç olarak tarif ederken aynı zamanda bu aracın gerekli olduğunu ve kullanılmasının yolunun açılması gerektiğini söylüyorlar ve aynı zamanda adı konmadan bir hak tanımı yapıyorlar.

"(Protesto) araç bence çünkü protesto edenler bir fikir yönüyle kendileri protesto etme ihtiyacı duyuyorlar, o yüzden bunu bir araç olarak kullanıyorlar yönetime de hani istediklerini söylemek için, o yüzden araç dedim." [MK1, 20]

"Protesto ile ifade özgürlüğünün, yani ifade özgürlüğü bulunmadığı için protestolar oluyor zaten. Mesela bir erkekle bir erkek toplum içerisinde çıkamıyorsa, toplumda ifade özgürlüğü yoksa, bunları dile getiremiyorsa protestoya başvuruyor, protesto yöntemi." [ME3, 18]

"Temel hakları savunmada bir araçtır, yani protesto temel bir hak değildir." [ME1, 22]

"Yani temel hak değil bence çünkü temel hakkımız zaten olsa, protesto etmeyiz." [GME3, 19]

"Protesto, insanların kendi işte düşüncelerini gösterme hakkıdır, hak yani bu...Bu hakkın sınırları olmak zorunda, çünkü bir ülkede herkes istediği düşüncüyü yansıtırsa, istediği şekilde yansıtırsa ortaya tabii ki kaos çıkacaktır ama bir haktır yani." [MK6, 20]

"Protesto en temel haklarımızdan biri olması gerekiyor zaten, yani özgürlüklerimize veya karşı çıktığımız çeşitli durumlara karşı tepkimizi gösterme aracımız protesto." [MK4, 27]

"Protesto, insanların kendi işte düşüncelerini gösterme hakkıdır, hak yani bu... Bu hakkın sınırları olmak zorunda, çünkü bir ülkede herkes istediği düşünceyi yansıtırsa, istediği şekilde yansıtırsa ortaya tabii ki kaos çıkacaktır ama bir haktır." [MK6, 19]

"İşte yani temel, yani temel hak statüsünde görmüyorum ama bir sosyal hak, bir siyasi hak, sonuçta bir devlet, sonuçta bir hükümetiz ve siyasi haklara da sahibiz. Temel hak olarak adlandıracağım haklar eğitim hakkı, işte yaşama hakkı, barınma hakkı gibi haklar ama bunu siyasi haklara daha çok alırım ben şahsen." [MK6, 19]

"Mesela ben kendimi ifade edeceğim, nasıl edeceğim? Protesto yoluyla ifade edeceğim veya grev yapacağım ya da gerekli yerlere mail yoluyla, arama yoluyla gidip dilekçe vermek yoluyla vs. derdimi anlatmam gerek yani ifadelerimi sunmam lazım ya da gazete yoluyla bile olur yani bu. Protesto da bir hakkım benim." [GME1, 20]

"Protesto en temel haklarımızdan biri olması gerekiyor zaten, yani özgürlüklerimize veya karşı çıktığımız çeşitli durumlara karşı tepkimizi gösterme aracımız protesto." [MK4, 27]

"Protestonun temel hak olduğunu söyledim...Yani olması gereken bir şeydir ama hani temel olması, yani o konuda bir fikrim olmayabilir ama sonuçta bir topluma bir sesini duyurabilmelisin ama bunu temel hak olarak ifade edebilir miyiz? O biraz tartışılabilir aslında... Yani araç tabii ki de öyle geliyor yani." [ME4, 22]

5.6.2. Protesto Hakkına Bakış: İfade özgürlüğü ve protesto

Protesto ve ifade özgürlüğü ilişkisi üzerine cevapları 2 ana kategori üzerinden okumak mümkün:

1. Protesto ifade özgürlüğünün bir uzantısıdır:

"Zaten protestonun amacı da insanların bir kendilerini ifade etme şekli olduğu için hani o yüzden ilişkili buluyorum. Kendilerini ifade etmek istedikleri için protesto yapıyor zaten insanlar." [DMK1, 22]

"İfade özgürlüğünün olmadığı yerde protesto da edilemiyor, dolayısıyla ikisi arasında çok kendiliğinden bir ilişki var bence; ikisi birbirini çağırıyor, ikisi birbirine ihtiyaç duyuyor." [MK4, 27]

2. İfade özgürlüğü olmadığı için protesto yapılıyor:

"Protestoda herhangi bir ifade özgürlüğü bana göre yok, çünkü ifade özgürlüğü olsa zaten protesto olmaz, bu bir talep olurdu. Nasıl söyleyeyim? Bir şeyi protesto etmek için bunun zaten özgür olmaması gerekiyor yani. Protesto çok, tamam yasal bir şey ama yasal bir zeminde ama doğru bir şey değil şu an devlete göre, doğru mu? O yüzden ifade özgürlüğüyle çok ilişkili değil, yani zıt biraz bana göre." [ME1, 22]

"Protesto ile ifade özgürlüğünün, yani ifade özgürlüğü bulunmadığı için protestolar oluyor zaten. Mesela bir erkekle bir erkek toplum içerisinde çıkamıyorsa, toplum ifade özgürlüğü yoksa, bunları dile getiremiyorsa protestoya başvuruyor, protesto yöntemi." [ME2, 18]

"İfade özgürlüğü anlaşılmıyorsa, duyulmuyorsa bence protesto ederek bunu duyurabilirim." [GME3, 19]

Bunlarla birlikte, yukarıda ifade edilen ikili ayrımın ötesine geçerek ifade özgürlüğü ve protesto arasındaki birbirini tamamlayan karşılıklı ilişkiye dikkat çekenler bulunuyor. Buna göre, ifade özgürlüğü ve protesto birbiriyle örtüşen, birbirini içeren, birinin kaybolmasıyla öbürünün de aşındığı/zarar gördüğü iki kavram olarak ele alınıyor:

5.6.3. Protesto Biçimleri Hakkında

Görüşülen gençler protestonun sanal ve fiziksel ortamda olmak üzere iki farklı alanda yapılabileceğini belirtiyor. Fiziksel alanda en bilinen ve öne çıkan protesto şekli yürüyüş ve gösteri. STK üyesi olan iki genç de farklı protesto biçimleri olarak "müzik ve dansın" kullanıldığı protestolardan bahsediyor. Ahbap üyesi bir genç de hak savunucularını tanımlarken "Adliyenin önünde kendini zincirleyen, bağlayan insanlar"dan söz ediyor. Sanal ortamda protesto olarak değerlendirilen eylemler ise bireysel veya grup olarak tweet atmaktan oluşuyor.

Sanal ve fiziksel ortamda düzenlenen protestoların etkili ya da başarılı olması konusunda farklı değerlendirmeler bulunuyor. Sosyal medyadaki protestoların daha fazla insana ulaşabildiği, kolay olduğu ve ses getirdiği görüşü yaygın biçimde ifade ediliyor. Özellikle özgürlüklerin sınırlandığı ve baskının arttığı söylenen bu dönemde, sosyal medyanın kolay erişilebilir olduğu anlatılıyor; kimliklerin saklanabilmesine ve anonim hareket edebilmeye imkân tanınması nedeniyle de sosyal medyanın (Twitter ve Instagram) bir nevi "güvenlik" sağladığı iddia ediliyor. Böylelikle sosyal medyada protestoların daha yaygın ve etkili olduğunu birçok genç tarafından ifade ediliyor.

Diğer yandan fiziksel olarak yapılan protestoların daha etkili olduğunu savunanlar da bulunuyor. Daha önce aktivizm tecrübesi bulunan ve sivil toplum konusunda daha olumlu görüşlere sahip olanların da yer aldığı bu gruptakiler için fiziksel alandaki bir araya gelen insanların düzenlediği protestolar daha fazla heyecan yaratıyor ve destek alıyor. Bir genç fiziksel protestoların medyada daha çok yer bulduğunu görünürlüğünün daha fazla olduğunu ve böylelikle sadece televizyon seyredenlere bile ulaşabildiğini ileri sürüyor. Ayrıca bu kişilerden bazıları sosyal medyanın engellenebiliyor oluşunun da engel oluşturabildiğini söylüyor.

Aynı zamanda sosyal medya ve fiziksel gösterilerin birbirini tamamladığına dair görüşler bulunuyor. Buna göre fiziksel protestoların hazırlık süreçlerinde sosyal medya, protestoların duyurulması ve haberleşme gibi amaçlarla kullanılıyor ve fiziksel protestoların ayrılmaz bir parçası durumunda görülüyor.

"Evet, tabii ki yapılabilir [sanal ortamda protesto]. Hatta şu an daha çok yayılıyor, neden sosyal medyada protesto yapılmasın? Neden? Çünkü teknoloji geliştii günümüzde, o yüzden daha çok insana ulaşabiliyoruz. Bir # yaparak herkes herkese fikrini belirtebiliyor." [MK1, 20]

"Sanal ortamda protesto yapılabilir yani. Ya topluca bayağı hani şöyle bin, 2 bin kişinin katıldığı bir konu ile ilgili yapılan sürekli bir tweet çalışması bir protesto örneği olabilir." [GME2, 27]

"Sanal ortamda olanı o çok da hani duyulmuyor ve bunu herhangi [biri] engelleyebilir ama fiziksel olarak duyulabiliyor, yani çabuk hani onların hedefleri neyse ona çabuk ulaşabileceğini düşünüyorum." [ME4, 25]

"Sanal ortamda, hani fiziksel olarak daha çok ses getirebileceğini düşünüyorum. Sanal ortamda bence daha çok kullanılıyor ama bence son zamanlarda sosyal medyayla... Yani çünkü daha kolay olduğunu düşünüyorum, yani bir Twitter'dan tweet atmayı daha çok insanın yaptığını düşünüyorum. Daha şu an sosyal medya daha popüler hale geldiği için daha çok ses getireceğini düşünüyorum." [MK5, 18]

"Sanal ortamdaki daha etkili, özellikle Twitter... Çünkü sanal ortamdaki çok daha geniş bir mecraya yayılıyor, diğer türlü de daha küçük bir organizasyon oluyor." [GMK1, 27]

"Protesto, yani ülkemizde açıkçası genelde yürüyüş şeklinde oluyor veya sosyal medyada Twitter'da etiket açıyorlar, yani o şekilde olabiliyor. Başka türlü yani sıkıntı, Silivri soğuk biliyorsunuz... Fiziksel olarak daha çok destek görüyor bence... Haberlere çıkıyor, mesela ben Twitter'da bir etiketin haberlere çıktığını görmedim ama yürüyüşler hep haberlere çıkıyor. Yaşlılar da hep haber izlediği için, yani Ak Partililer falan, o şekilde." [ME3, 18]

"Bence fiziksel ortamda yapılan protestolar daha hani işe yarıyor... Seslerini daha iyi duyurabiliyorlar fiziksel ortamda bence." [MK2, 24]

"Bence bu döneme göre değişir... Şu anda sanalın çok daha güçlü olduğunu düşünüyorum. Tabii somut bir şekilde bir araya gelmek daha çok ilgi çekebilir ama sanalın gücü şu anda somuta göre daha fazla... Evet, aynen birbirlerini tamamlıyor." [MK6, 19]

"[Tweet atmak bir protesto biçimi midir? sorusuna] Bence değil... Neden? Çünkü şöyle diyeyim: Ben de tweet atabiliyorum, siz de atabiliyorsunuz, herkes bir tweet atabiliyor sonuç olarak. Bunun, tamam birbirimizi destekleyebiliyoruz vs. şeyler, lakin hem sosyal medyada olduğu için haliyle Twitter kullanmayanlar da var aynı düşünceye sahip olan. Bilinçsiz insanlar da çok haricinde, mesela ben bir şey diyorum, benim dediğimin yanlış anlaşılma olasılığı da yüksek oluyor filan, etkisi zayıf oluyor kısaca." [GME1, 20]

"Çok rahat bir şekilde edebiliyorlar... [Başarılı olma şansı] Şu an Twitter'daki gibi gözüküyor, mesela sosyal bir ortamda... Ya işte isteğine [Tweet atmak bir protesto biçimi olabilir mi? sorusuna karşılık] Yani evet bir tepki göstermek için olabilir... [Farkı] Sosyal medya özgürlüğü... Bazı yerlerde fikirlerini, duygularını ifade edemezken, sosyal medya ortamında oluşmasıyla aslında, yani bir olayın üstüne hani bir gündem oluşturmak ve o ilgili kişilerin de bunun dikkatini çekmesi ve onların da harekete geçmesiydi yani." [ME4, 22]

"Zaten hani önce sanal ortamda daha evvelden toplanıp bir araya geliniyor ama fiziksel bir araya gelinmediğinde pek bir işe yaramıyor bence." [MK 2, 24]

"Çok çok fazla şekilde yapılabilir. Sanat geliyor aklıma, onun dışında tabii ki kitlesel yürüyüşler, eylemler, örgütlü bir şekilde sokağa çıkmak veya internetten, sosyal medya artık bunda çok katkı sağlıyor.... Artık o kadar kısıtlı olduğumuz için, kısıtlı hareket edebildiğimiz için sosyal medya çok daha öne geçmiş durumda ve ne kadar yaptırımı oluyor ne kadar etkisi oluyor bunu çok kestiremiyorum açıkçası ben, bilmiyorum." [MK4, 27]

"İnternet üzerinden yapılabilir sanal olarak, yürüyüş olarak yapılabilir, hatta yani bildiğim kadarıyla müzikli, danslı olarak da görsel olarak da protestolar var." [GMK1, 27]

5.6.4. Tweet atmak protesto mudur?

Tweet atmak soru olarak sorulmadan önce bile çok kişi tarafından protesto örneği olarak veriliyor. Ancak burada bireysel mesaj paylaşmanın kendi başına protesto sayılıp sayılmayacağı konusunda farklı görüşler bulunuyor.

Daha az sayıda genç bireysel tweet atmanın da karşıt görüşleri açıklamanın bir yolu olduğunu, protesto sayılabileceğini ve kendisinin bir hak ihlaline uğraması durumunda bu yolu tercihe edeceğini söylüyor.

Bununla birlikte, sosyal medyada görüş bildirmenin otomatik olarak protesto anlamına gelmeyeceği görüşü daha yaygın. Buna göre bir kişinin herhangi konuda itirazını, düşüncelerini kendi başına bireysel mesajlar yoluyla bildirmesi kişilerin ifade özgürlüğünü kullandıkları bireysel nitelikte bir eylem olarak ele alınıyor. Öte yandan, Twitter'da etiket (hashtag) altında bir talebin ve eleştirinin ifade edilmesi organize olmak/örgütlenmeyi gerektiren kolektif bir eylem olarak değerlendirerek protesto kategorisine sokuluyor. Diğer bir deyişle, protestonun kolektif boyutuna vurgu yapılıyor. Genellikle toplu olarak tweet atılması ve # oluşturulması etkili görülen bir protesto şekli olarak değerlendiriliyor.

"Aynı kapıya çıkıyor, tek başına değil, örgütlenirsek mesela Tweet atmak için örgütlenirsen eğer protesto olur." [ME1, 22]

"Protestodur ama bu bireysel olarak insanın düşüncesidir. Bunu bir trend haline getiriyorsun, o da protesto sayılabilir, hani bir # yapıyorsun, onu bir trend haline getiriyorsun, herkes onu etiketleyip yapıştirir, o büyük bir protesto ama tek başınaysa ya bir itirazdır ya da bir; itiraz aynı anda protestodur tabii ama onun kişisel düşüncelerini ifade eder. Protesto, birkaç kişinin aynı fikirde olup aynı anda onu paylaşıp ona protesto denebilir." [ME5, 23]

"[Tweet atmak bir protesto biçimi olabilir mi sorusuna karşılık] Yo sanmıyorum çok... Ya onda ses çıkarmış oluyorsun sadece, ben hani sokağa çıkıp "Antalya Belediyesi'nde grev var" diye bağırırsam o protesto olur mu?... Aynı kapıya çıkıyor, tek başına değil, örgütlenirsek mesela

tweet atmak için örgütlenirsen eğer protesto olur... [Herkesin aynı tweet'i atması bazen # ile] Bu protesto olabilir tabii ki tek başına olmaz." [ME1, 22]

5.6.5. 8 Mart Gece Yürüyüşü protesto mudur?

Bildikleri, hatırladıkları protestolar sorulduğunda konuştuğumuz gençler en çok kadın hareketi eylemlerini dile getiriyor. Bunu LGBTİ+ eylemleri ve doktorların protestoları izliyor. Bu eylemleri "hakları ihlal edilmiş kişilerin sokağa çıkması" olarak tanımlıyorlar. Son dönemde medyada ve sosyal medyada yer almaları eylemlerin görünür olmasını ve gençler tarafından hatırlanmasını sağlıyor. LGBTİ+ hareketine ve kadın hareketine uygulanan polis şiddetinin ve müdahalesinin de bu eylemlerin gençlerin hafızasında yer etmesinde etkili olduğu mülakatlarda karşımıza çıkıyor. Öte yandan, gençlerin çok büyük oranının güncel protesto eylemlerini örnek olarak vermesi ve geçmişteki büyük protesto eylemlerine referans vermemeleri de dikkat çekici. Görüştüğümüz kişilerden iki tanesi Gezi'yi hatırladığı görülüyor. Bu kişiler diğerlerine göre yaşça daha büyük ve Gezi'de protestolara katıldığını söylüyor. Bu gençlerden bir tanesi Ankara'daki barış gösterisi sırasındaki patlamaya da atıfta bulunuyor.

8 Mart Gece Yürüyüşü'nü neredeyse herkes protesto olarak görüyor ve destekliyor. Desteklemeyenler ise 8 Mart Gece Yürüyüşünde savunulanları önemli ve değerli bulsalar da asıl olarak kökten çözüm bulunması gerektiğini, bunun da devlet müdahalesi ve/veya toplumun eğitilmesi yoluyla olabileceğine inanıyorlar.

Ayrıca ağırlıklı olarak kadınlardan oluşan bir grup, kadın derneklerinin sosyal medyada ve genel olarak STK etkinliği anlamında daha etkili olduğunu düşünüyor. **"Çok fazla çalışma yapılamıyor [STK'lar tarafında] diye görüyorum ama işte bazı kadın dernekleri, kadın kolları dernekleri evet görevlerini yapıyorlar"** şeklinde kadın derneklerinin diğerlerine göre daha faal ve etkili olduğuna dikkat çekenler bulunuyor.

"Genelde feminizm protestosu geliyor aklıma." [GMK1, 27]

"Kadın cinayetlerine karşı hatırlıyorum... İnanın tarih hiç bilmiyorum ya ama genel olarak hani haberlerde bir kişi çıktığında, bunun protestosunun çok yapıldığını görüyorum." [MK6, 19]

"8 Mart Kadınlar Günü'ydü değil mi? E tabii yani sonuçta kadın haklarını savunduğun bir yürüyüş." [MK6, 19]

"Kadınlar günü, yanlış bilmiyorsam. Aslında günleri konusunda bir protesto olarak hani kendi haklarını savunma konusunda evet, onlar da bir konu altında toplandılar sonuçta kadınların özgürlüğü, kadınların hakları olarak; onlar da olabilir, evet." [ME4, 22]

"Doktorların protestosu, yani tarihini tam olarak hatırlamıyorum ama sokaklara çıkması vardı bir hatırladığım." [ME4, 22]

"Genelde zaman eksikliği. Güven konusunda bir şey olacağını zannetmiyorum ama zaman eksikliği. Zamanımız uyuşmadığı için ayak da uyduramıyor olabilirim." [ME4, 22]

5.6.6. LGBTİ+ Protestoları Hakkında

Görüşmeler sırasında, LGBTİ+ protestoları farklı gençler tarafından dile getirildi ve örnek olarak verildi. LGBTİ+ eylemleri çoğunlukla olumlu yönleriyle ele alınıyor. Olumlu olarak nitelendirilebilecek değerlendirmelerde LGBTİ+ aktivistlerinin protestoları, hak arama bakımından etkili ve başarılı eylemlere örnek olarak gösteriliyor. Diğer bir deyişle, LGBTİ+ eylemlerinin maruz kaldıkları hak ihlallerini etkin biçimde kamuoyuna duyurduğu ve bu hakları bir araya gelerek talep ettiği düşünülüyor.

Görüştüğümüz kişilerden Trabzon'da yaşayan, üniversite mezunu ve sivil toplum ile ilişkisinin zayıf olduğunu ifade eden bir genç LGBTİ+ bireylerin yaşadığı hak ihlallerine ve maruz kaldıkları ayrımcılığa karşı sokağa çıktıklarını anlatıyor. Bu kişi aynı zamanda bu örnekle protesto ve mekân arasındaki ilişkiye de dikkat çekiyor ve İstanbul'da bu tip protestoların yapılabilmesi için daha uygun bir zemin olduğunu ileri sürüyor.

LGBTİ+ protestoları aynı zamanda polis şiddeti ve protesto arasındaki ilişkiyi anlatmak için başvurulan örneklerden. Kendisinin de Onur Yürüyüşüne katıldığını, sosyal medya paylaşımları yoluyla da LGBTİ+ hareketini desteklediğini anlatan bir genç polisin kullandığı şiddeti orantısız ve aşırı buluyor.

Diğer yandan, daha az sayıda olumsuz görüş de bildiriliyor. Herhangi bir aktivizm geçmişi olmayan modern hayat tarzına sahip ve üniversite mezunu bir genç uygulanan polis şiddetinin LGBTİ+ göstericilerinin "taşkınlıkları" nedeniyle olduğunu ve kendisinin LGBTİ+ bireylere karşı bir önyargısının bulunmasa da "taşkınlık" içeren protestoların şiddet kullanımı yoluyla da olsa "bastırılması" gerektiğini söylüyor.

"Yani hak ihlallerine karşı, onu aynı şekilde, mesela [zemin/mekân] belirliyor, mesela çoğu şekilde İstanbul'da bu meydana gelebiliyor. Daha doğrusu LGBT İstanbul'daki bu üçüncü nesilden beri yani bunları daha geçenlerde gördük. Orada da mesela bizim hakkımız ihlal ediliyor, işte sokağa çıktılar, yani bu da bir protestodur, "Bizim hakkımız verilmiyor ya da toplumda iyi gözle bakılmıyor, ayrımcılık yapılıyor bize. Bu da bir hakkını istemek için dışarı çıkıp dile getiriyor. Daha özgür bir şekilde yaşamasını istiyor. Böyle protesto olur." [ME5, 23]

"Ya öfkeleniyorum, çok öfkeleniyorum, yani diyecek bir şey bulamıyorum. İnsanların, yani LGBT'lere biliyorsunuz Onur Yürüyüşü'nde bile insanı insana kırdırıyorlar diye düşünüyorum yani polis halkını nasıl copleyabilir ya da tazyikli su atabilir, yani polisle, polisi de kötü gösteriyorlar, ona da çok üzülüyorum. Polisler de az şey değiller, fena değiller yani ona da üzülüyorum. İnsan insana yani nasıl vurabilir, neden vurabilir sırf öyle düşündüğü için? Sinirleniyorum yani kısacası." [MK3, 26]

"[Polis müdahaleleri ve şiddeti hakkında] Aşırı sinirleniyorum, olmaması gerekiyor, çünkü hani sonuçta, daha doğrusu gördüğüm ya da takip ettiğim şeylerden söyleyeyim, yakın bir zamanda hem bu doktorların hem de Onur Ayı dediğimiz ayda denk gelmişim, şiddet

olmaması gereken bir şey orada, çünkü o insanların, diğer insanlara yaptığı hani kötü bir şey yok. Sonuçta bir yürüyüş yapıyorlar, bir eylem yapıyorlar. Buna fiziksel olarak karşılık vermek, şiddetli bir şekilde karşılık vermek çok üzücü ve sinir bozucu geliyor yani." [ME4, 22]

"Toplumsal eylemler, yani mesela dini eylemler olabilir, mesela LGBT eylemleri olabilir, o tarz eylemler, hani kendi özgürlüğünü korumak için." [ME3, 18]

"Protesto ettiriyor tabii ki neden birinin dövülmesi bana bir şeyi iyi hissettirsin? Ne bileyim saygı sınırlarını aşıyorsa mesela bu LGBT+'ların şeyi vardı, queer yürüyüşleri falan oluyor, bu adamlar gereğinden fazla taşkınlık yaptıklarında şiddet görebiliyorlar yani homofobik olduğum için değil ama bu kadar taşkınlık yaptıktan sonra zaten şiddet bir yerden sonra başlıyor, yani polis de gidip bu adamlara "Ah siz bunu yaptınız," copla koşmuyor üstlerine. "Durun, yapmayın, etmeyin," biliyorsunuz zaten senaryoyu. Ondan sonra durmadıkları için bir yerden sonra şiddet başlıyor: bunlara çok üzülüyorum açıkçası, bastırılması için gerekli yani." [ME1, 22]

5.7. Kimler hak ihlaline uğruyor?

Gençler Türkiye'de hak ihlallerine hemen herkesin maruz kalabileceğini düşünüyor. Öte yandan, en çok hakları ihlal edilen gruplar arasında başta kadınları, LGBT+'ları, doktorları sayıyorlar.

Hak tanımını oldukça geniş tuttıkları gözlemlenen gençlerin toplumsal güç ilişkilerinin içerisinde dezavantajlı konumlarda olan birçok farklı grubu (kiracılar, müşteriler, şoförler gibi) hak ihlaline maruz kalan grupların arasında sayıyor.

Gençlerin hak ihlallerinden kadınları gibi direkt olarak bahsedilmese de "daha mutlu bir Türkiye" sorusuna gelen enflasyon ve ekonomik sorunların düzelmesi ile başlayan ve özgürlük ile devam eden cevaplar göz önüne alınabilir.

Bununla birlikte; Kürtler, Aleviler, Ermeniler, Yahudiler, Rumlar, gayri-Müslimler, Romanlar gibi farklı kimlik gruplarından bahsedene neredeyse hiç rastlanılmadı. Sadece Alevi olduğunu belirten bir genç Türkiye'de din özgürlüğünün olmamasından dolayı "ayrımcılığa uğrayanların olduğunu ifade etti.

"Şu an en çok bunlara ihtiyacımız var bence, bir sürü insan var ülkemizde şu an dışarıda kalan. Yaşama özgürlüğü, kadınların özellikle yaşama özgürlükleri yok şiddetten dolayı. Bir de işte LGBT'ler, onlara da çok kötü davranılıyor; aklıma bunlar geldi şimdi. Daha bir sürü şey var tabii." [MK1, 20]

"Tam olarak yok ama mesela doktorlar olsun, doktorlara o kadar hani saldırı vs. oluyor ve en son işte servis. Sonuçta doktora gitmek istediğinde umursamıyor, bence bu kötü bir şey, çünkü emeklerini veriyorlar." [MK2, 24]

"İlk gelenleri söyleyeyim. Hak ihlalinde, mesela geçen bir arkadaşım; [ev sahibi] kiracısını evden çıkardı, sırf onu çıkartıp, adamın kontratı var mesela onu çıkartıp daha fazla kiraya vermek

için arkadaşşıma çık dedi, davalık oldular, yani bu hak ihlaline giriyor mu bilmiyorum ama bence insan haklarına girmeli diye düşünüyorum, yani bunu savunan biri olmalı." [MK3, 26]

"Benim için en çok insanların fikrini özgürce belirttiği ve bu fikirlerin hükümet tarafından ciddiye alındığı bir ülke olsun isterim. Gençlere şu an hiç önem verilmiyor, hiç istedikleri, okulumuzun rektörü bile mesela ciddiye almıyor yani öyle söyleyeyim. Bu hakkımızı savunmamızı, illa protestoya falan hani grev yapalım, öyle bir şeye gerek kalmadan yapılınsın yani istediklerimiz, öyle düşünüyorum." [MK1, 20]

"Kesinlikle özgür düşüncenin olduğu, insan eşitliğinin olduğu, yani herkesin sürekli ölmediği olabilir, adaletin olduğu, iyi bir devletin olduğu ve daha bilinçli bir toplumun olduğu bir Türkiye olabilir." [MK5, 18]

"Daha mutlu, enflasyon oranı daha düşük olan, ekonomisinin daha düşük olduğu, hak ve özgürlüklerimize daha iyi ulaşabildiğimiz, daha özgürce yaşayabildiğimiz bir Türkiye." [DMK1, 22]

"Mesela ünlü şirketler MediaMarkt, Teknosa o tarz bir şey aldığımız şirketler veya en ufak esnaf bile size hak ihlali yapabilir bir şey satın alırken pahalıya satar işte ne bileyim, mesela ben geçen MediaMarkt'tan ürün satın almıştım, iade ettim mesela bir aydır parasını yatırmadılar. Şu an benim hakkım ihlal oluyor ama ne arkamda sivil toplum bilmem nesi var ne başka bir şey var, hiçbir şey yok yani." [ME3, 18]

5.7.1. Kimler hak ihlali yapıyor?: Devletin sorumluluğu

Gençler hak ihlallerinin ortaya çıkışında sorumlu olarak gördükleri aktörleri iki ana grup altında topluyor: Devlet ve güç ilişkilerinde avantajlı durumda olanlar.

Hak ihlallerinin sorumlusu olarak başta devlet görülüyor. Özellikle protestoyu hak olarak gören, Türkiye'de insan haklarının ve ifade özgürlüğünün olmadığını düşünen ve sivil topluma baskının olduğu düşüncesine sahip gençler arasında devleti birinci sorumlu olarak görme eğilimi çok daha yaygın.

Buna göre devlet birçok hakkı "insan kayırmacılık", "ayırıcı uygulamalar", "usulsüzlükler" ve "eşitlikçi olmayan politikalar" yoluyla doğrudan ihlal ediyor. İkinci olarak da devlet; yasaları uygulamayarak, gerekli ve yeterli cezaları vermeyerek ve devletin bir parçası olarak görülen mahkemeleri düzgün işletmeyerek toplumsal hayat içerisinde var olan birçok hak ihlalinde dolaylı olarak pay sahibi. Bununla birlikte mülakatlarda devlet ile hükümetin birbirinin yerine değişmeli olarak kullandığını da not düşmek gerekir.

5.7.2. Kimler hak ihlali yapıyor?: Güç eşitsizliklerinin rolü

"Devletin sorumluluğu: devlet bunu korumakla yükümlü birincil organ ama korumuyor, aksine yani aslında yine hep kadınlar üzerinden düşünüyorum da bir kadın şiddete uğradığında, polise başvurduğunda ve karşısındaki şiddet faili dışarı çıkıp gelip tekrar aynı kadını öldürebiliyorsa, burada devletin birincil sorumluluğu vardır ve aslında bu ortamı yaratan şey de sanki devlet ve devletin yönetilmesi ile alakalı olduğu için, devlet asla sorumluluğunu yerine getirmiyor bu konuda ama asıl büyük iş de ona düşüyor...Başka sebepleri de var ama hepsi devletle bir şekilde iç içe yani çok bağlantılı, çünkü eğitim desek, hani eğitimle belki üstesinden gelinebilecek sorunlar hak ihlalleri, yine devlete çıkıyor bunun ucu veya işte yargı desek, yargı yoluyla önüne geçilebilecek olaylar yine devlete bağlı bir kurum yargı. Dolayısıyla tabii ki parça parça farklı konu var, farklı alan var hak ihlallerine sebep olan ve toplumsal sorunlara sebep olan ama devletle çok bağlantılı bunların hepsi. Devlet dediğim aslında şu anki yönetim, yani hükümet." [MK4, 27]

"En başta devlet olabilir. İşte İstanbul Sözleşmesi falan kesinlikle şey yapılabilir, çünkü bunun, yani erkek, yani bu sürekli bu tarz olaylar gündeme geliyor ve sürekli adalet bu konuda sağlanamadığı için, cezalar verilmediği için bunun önüne geçilemeyecek duruma geliyor. O yüzden en başta bu konuda kadına şiddet veya kadın hakları konusunda işte adalet sağlanması gerektiğini düşünüyorum en başta." [MK5, 18]

"Devletin sorumluluğu daha hani gerektiği zaman cidden ağır cezalar vermesi lazım ama yani bilmiyorum, kanunlar falan var o da doğru ama adam kadını öldürüyor, gene de iki yıl yatıp çıkıyor mesela içeride birini yatırırlar, bunlar duyduğumuz şeyler sürekli; parası olan insanlar hiç hapse bile girmiyor, öyle." [MK1, 20]

"Yani aslında o tepkileri göze almalılar yani bu devlet adamları, sonuçta bir halk toplanır ve protesto eder amaçları zaten seslerini duyurmaktır, haklarını savunmalarıdır, yani yapacakları başka hiçbir şey yoktur onların. Gerisi zaten devlettedir, yani yapılması gereken şeyler ne olursa... Sonuçta hakları ihlal eden de biziz ya da bunu yine alttan üste doğru da konuşursak, e sonuçta hakkımızın ihlal edilmesini istemiyorsak, karşı tarafın da hakkını ihlal etmememiz gerektiğini düşünmemiz lazım. Bu en alttan yukarıya doğru, işte insan düşüncesinden hani kanuna kadar çıkabilir bu... Devletin sorumluluğu dediğim gibi işte hani siyasi anlamda bir değişiklik yapması, o kadar yani çok da fazla şeyinin olduğunu düşünmüyorum, biraz alttan temelden gelmesi lazım bu olayın ama temelden gelmedikten sonra [üstün?] bir değişikliğinin çok fazla da bir ifadesinin olacağını düşünmüyorum, bir yerinin olacağını düşünmüyorum." [ME4, 22]

"Herkesi, hak korumaktır, mesela şöyle söyleyeyim, bir hukuk devletinde olması gereken şey şudur: Bir insan, bir birey, milletin herhangi bir bireyi şunu bilmelidir: Benim yapacağım eylemin sonucunda ben hangi idari sorumlulukla karşı karşıyayım? Ama bizim, mesela ben "Atacağım adımla beraber hangi durumla karşı karşıyayım"ın bilincinde olması gerekir ki ona göre bir hayat kursun kendine. Devletin de bunu millete iyi şekilde anlatması gerekir, yani ben bugün çıkıp bir marketten, atıyorum hırsızlık yaptığımda, benim karşılaşacağım hukuki sorunlar neler?" Bunu bildiği sürece, devlet bunu iyi anlattığı sürece hukuk devleti atmosferi oluştuğu sürece insanlar hak bilincinde olacağı için daha iyi bir ortam olacağını düşünüyorum." [MK6, 19]

"Ya mağduriyetleri gidermesi lazım tabii ki... İşte devletin sorumluluğu bence mahkemeye taşımaktır veya ilgili yerlere taşımaktır, yani görmezden gelmemek veya işte siyasilere mesela daha önemsiz olaylar yerine böyle konular üzerinde yoğunlaşması, bence parlamentonun da bu konu üzerine düşmesi iyi olur diye düşünüyorum." [GME3, 19]

"Hak ihlalini zaten en fazlasıyla yapan bence devlet. Bunu KPSS sonuçları olsun ne bileyim çoğu şeyde devletin yaptığını görüyoruz zaten." [MK2, 24]

Gençler aynı zamanda toplum içerisindeki sosyal eşitsizlikler ve güç ilişkilerindeki dengesizliklerini ve gücü elinde tutanların sorumluluğunun altını çiziyor. Ekonomi (fakir-zengin), cinsiyet (kadın-erkek) veya piyasa (şirket-müşteri) gibi farklı alanlardaki güç eşitsizliklerini bağlı olarak belirli grupların gücü elinde tuttuğu, sonucunda da karşılarındaki haklarını çiğnedikleri anlatılıyor.

Diğer yandan STK geçmişi veya üyeliği olmayan, protestolara katılmayan gençler arasında daha az kuvvetli biçimde ifade edilmekle beraber devletin sorumluluğunu vurgulayanlar da bulunuyor. Bir kesim hak ihlallerinin toplumsal hayatın farklı alanlarındaki, ekonomi (fakir-zengin), cinsiyet (kadın-erkek) veya hiyerarşik yapılar (marka-müşteri) gibi farklı bağlamlarda güç dengesizliklerine bağlı olarak kuruyor.

Daha az sayıda olan bir grup da **"Herkes yapabilir, mesela komşumuz yapabilir, ne bileyim işte bir markete gidiyorum mesela bir görevli yapabilir hak ihlali bana"** şeklinde daha genel bir hak ihlali ihtimalinden bahsediyor. Bunun bir nedeni eğitimsizlik ve bilinçsizlik olarak sunuluyor.

5.7.3. Hak İhlallerinin Sebepleri

"Sosyal eşitsizlikler bence kesinlikle, zaten toplumsal hayata baktığımızda her şey o kadar eşitsiz, yani farklı farklı bölümler altında düşünürsek, mesela cinsiyet olsun, sınıf olsun, ırk olsun, etnisite olsun bunların her biri eşitsizlik yaratıyor toplumda ve aslında hak ihlalleri de bu eşitsizliklerle çok bağlantılı bir şekilde, yani kol kola gidiyor, çünkü baktığımızda bu eşitsizliklerin hepsi çok iç içe geçmiş bir şekilde oluyor ve aynı şekilde aslında hak ihlalleri de aslında genellikle bu eşitsizlikler üzerinde birilerine, belli bir gruba, belli bir toplumsal gruba yönelik şeyler oluyor, yani anlatabildim mi çok emin değilim ama." [MK4, 27]

"Yani şöyle, karşı tarafın da dediğim gibi hani özgürlüğünün, haklarının ihlali şöyle olur: Barınma hakkından mahrum kalan insanlar olabilir, maddi imkânlarından ötürü yeme içme imkânlarından, haklarından mahrum kalan insanlar olabilir ve genel sosyal anlamda da hani kadına işte eşitlik deriz; her türlü bunlar şekillenebilir yani ama bunu karşılıklı iki insan da yapabilir, bunu hani politikacı dediğimiz insanlar da yapabilir." [ME3, 22]

"Hak ihlali nasıl olur? Ya mesela bir kadının en basit, şu an günümüzde maalesef yaşadığımız bir kadının öldürülmesi, mesela yaşam ihlalini elinden almak, bunun mesela güzel bir şekilde cezalandırabilirsek o adamı, yapan kişi daha azalacağını düşünüyorum ama şu an maalesef göremiyorum öyle bir durum. Hâlâ daha sosyal medyada da insanlar #'lerle olsun, anketlerle

olsun bir sürü şey yapıyor ama yine görüyoruz ki doğru dürüst ceza almayan bir sürü suçlu var.” [MK1, 20]

"Bu kadın haklarıyla bence kadın hakları olarak değil, bu toplumun bilinçlenmesi ile alakalı, yani bir kadın hakları gidip bunu yapamaz, bunu kimseye öğretemezsiniz, bunu çocuğunuza öğretirsiniz; çocuğunuz da çocuğuna öğretir ve bu şekilde düzelir." [GMK1, 27]

"Kadın hakları evet gerçekten buna kimse böyle olsun istemez, fakat bunu düzeltmek çok güç ama daha caydırıcı olması gerekiyor mesela verilen cezaların falan bu kadar az olması da biraz tetikliyor bunu. Fakat genel olarak son beş altı yılda bana göre ülkenin sadece siyasi değil, ekonomik, işte ülkenin genel olarak son beş altı yılda huzuru kaçtığı için her yerdeki huzur kaçıyor yani her şey sorunlu." [ME1, 22]

"Yani genelde şöyle söyleyeyim güçlü şeyi eziyor gördüğüm kadarıyla, güçlü güçsüzü eziyor, yani zengin/fakir ayrımı var. Zengin, fakiri her zaman eziyor yani." [GME4, 19]

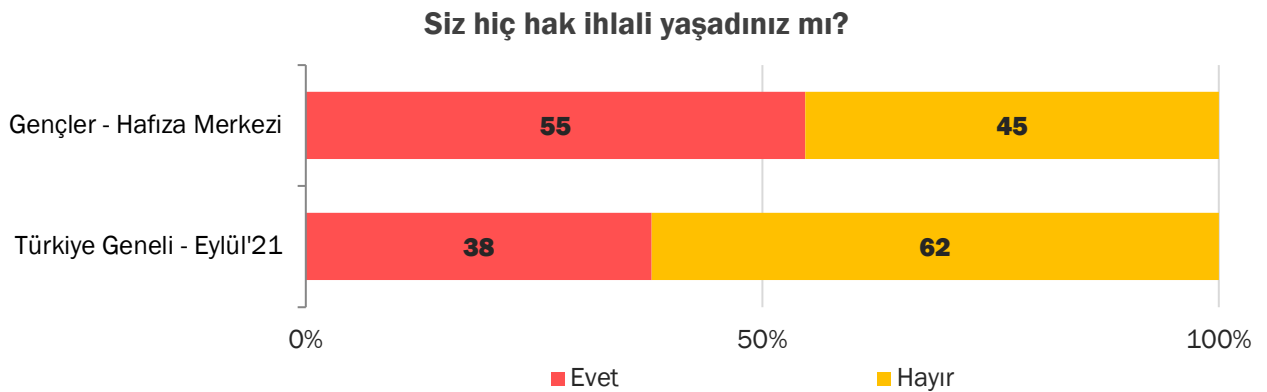
"Yani protestolara yani, yani gündeme getirmeye, mesela herhangi bir gündem bir şey oluyor mesela içeri alınmalar oluyor ya da direkt "örgüt" diyorlar, ne bileyim "terörist" bile diyorlar yani direkt "vatan haini" ilan ediyorlar herhangi bir kalkışmada şeyde." [GME4, 19]

"Kimler yapıyor? Genelde nasıl söyleyeyim? Ya şimdi bayağı bir örnek var kafamda da hangisi daha uygun olur onu bilmiyorum. Mesela hırsızlar, mesela hırsızlar, ondan sonra hırsızlar, şeyler cemaat-tarikatlar; cemaat ve tarikatlar da şey, bazı grupların haklarını kendini savunuyormuş gibi gösterip aslında hiç savunmuyorlar." [GME2, 27]

"Kimler kimlere yapabilir? Yani bir gittiğim herhangi bir market de bunu bana yapabilir, yani hizmet aldığım bir yer bana bunu yapabilir." [DMK1, 22]

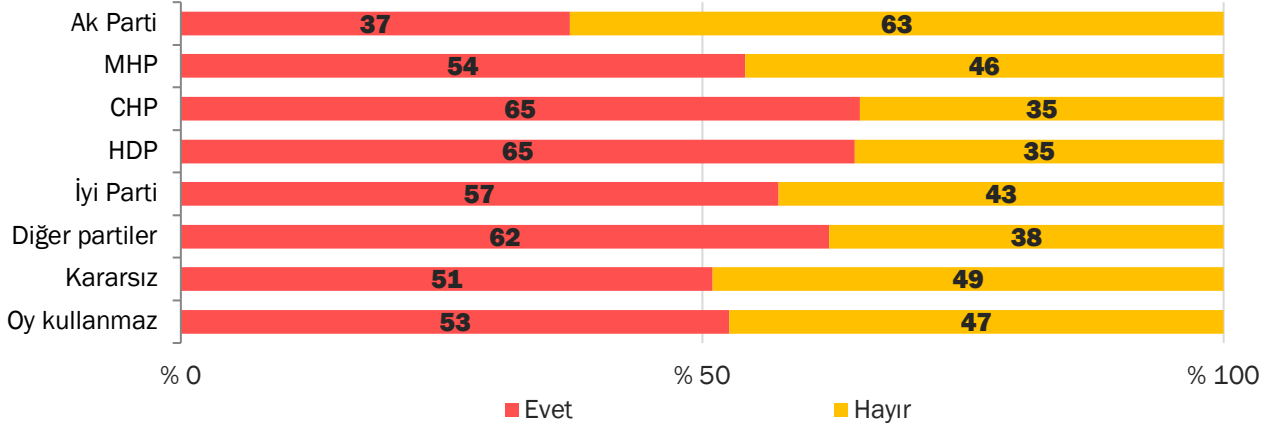
"Herkes yapabilir, mesela komşumuz yapabilir, ne bileyim işte bir markete gidiyorum mesela bir görevli yapabilir hak ihlali bana." [GME3, 19]

Gençlerin yarısından fazlası, kendisinin hak ihlaline uğradığını düşünüyor. Bu oran Türkiye geneli ortalamasının üzerinde yer alıyor.

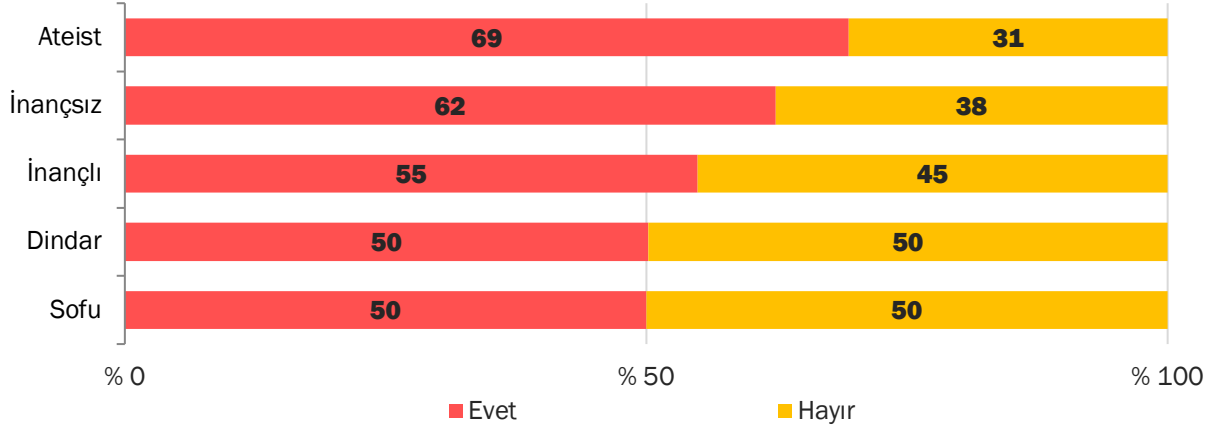

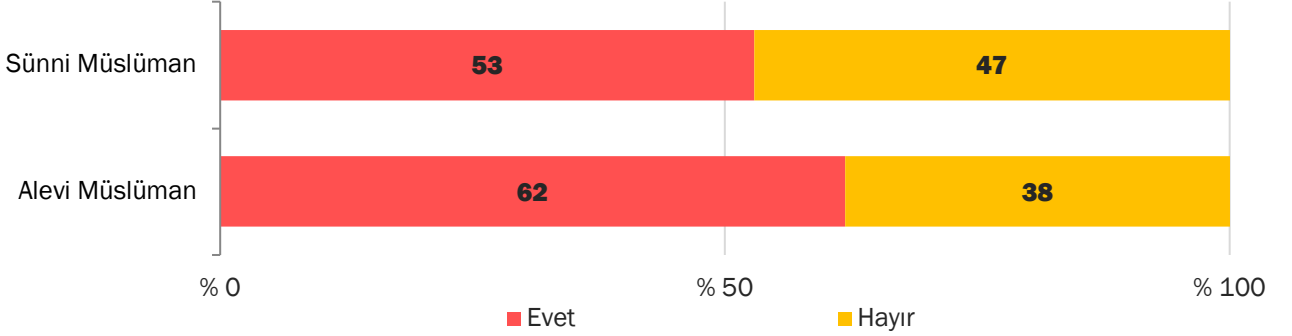
Siz hiç hak ihlali yaşadınız mı?

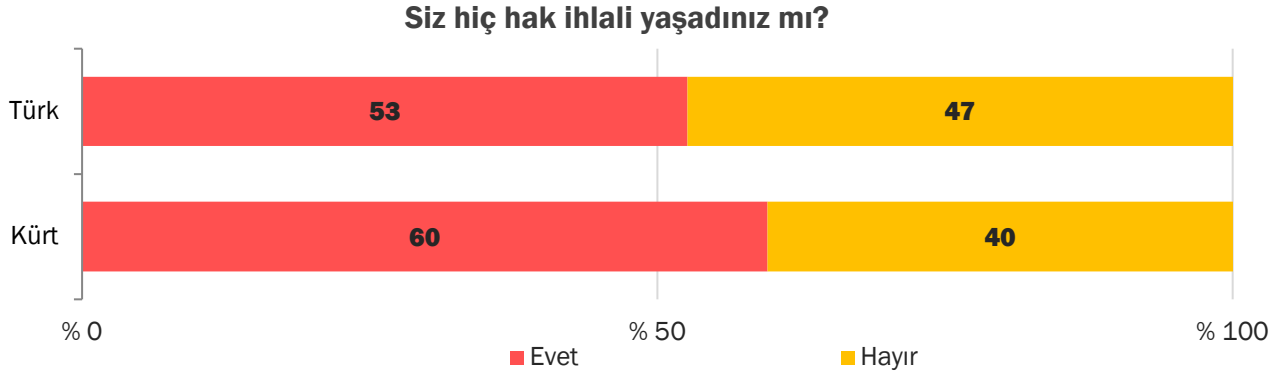

Siz hiç hak ihlali yaşadınız mı?

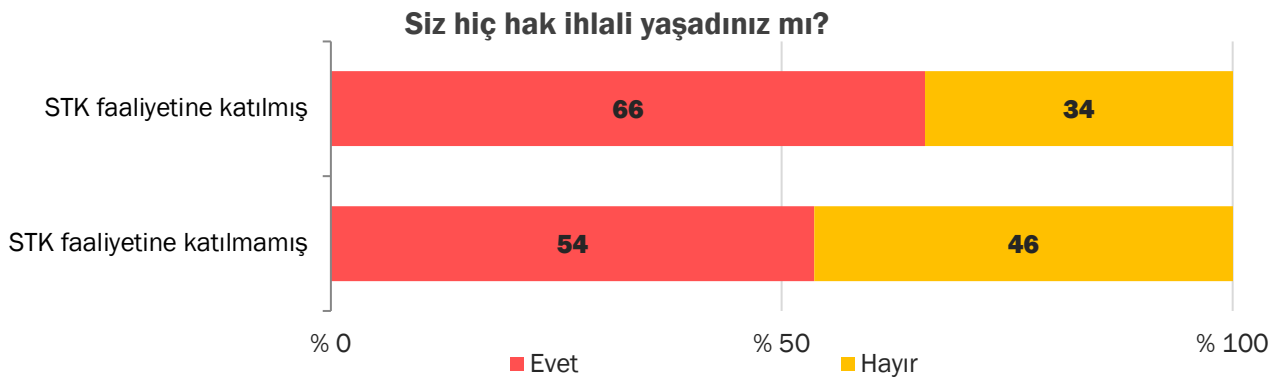
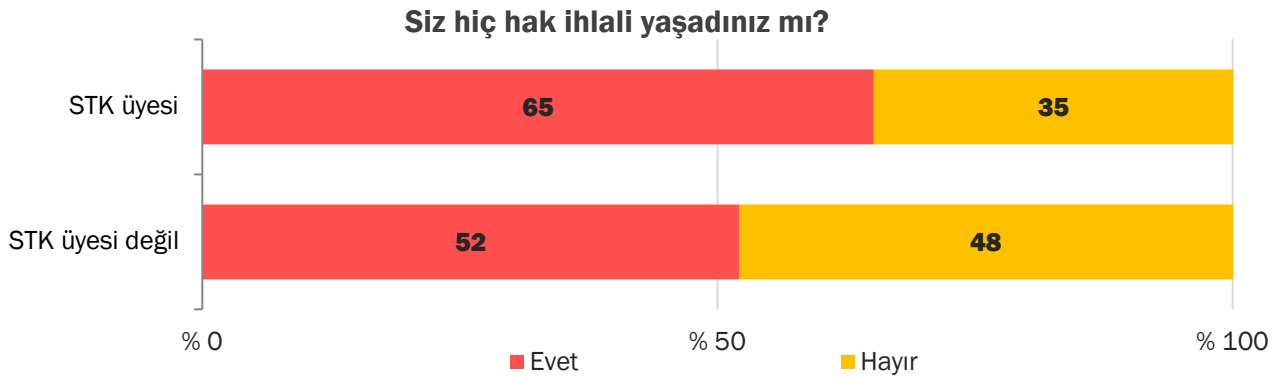

Siz hiç hak ihlali yaşadınız mı?

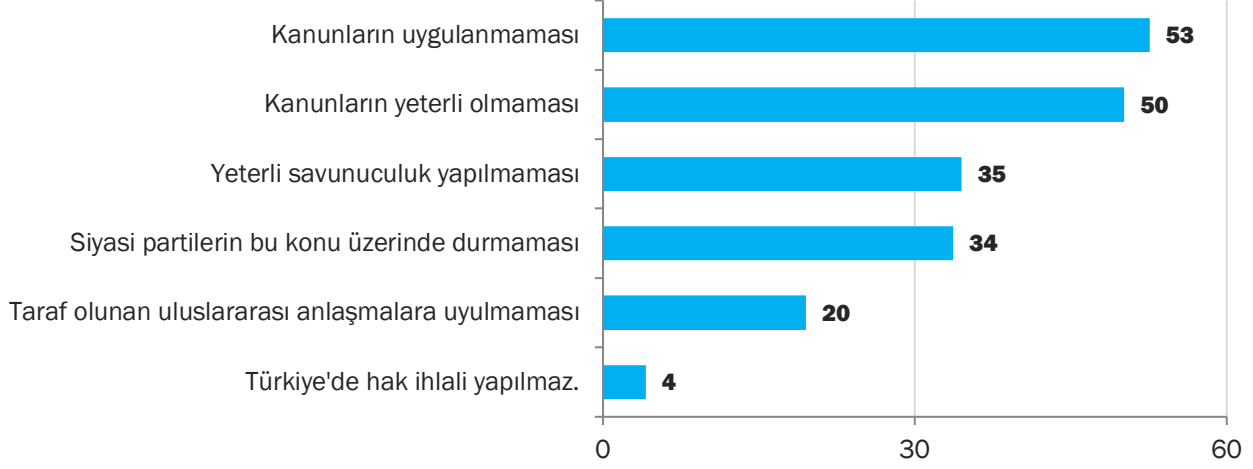
STK'lar ile ilişkili olanların, herhangi bir etkileşimi olmayanlara göre daha çok hak ihlaline uğramış olduklarını görüyoruz.

Gençlere göre Türkiye'de hak ihlalleri en çok kanunların uygulanmamasından ve yeterli olmaması nedeniyle gerçekleşiyor. Yüzde 35 oranında genç, yeterli savunuculuk yapılmadığı için hak ihlali gerçekleştiğini söylüyor.

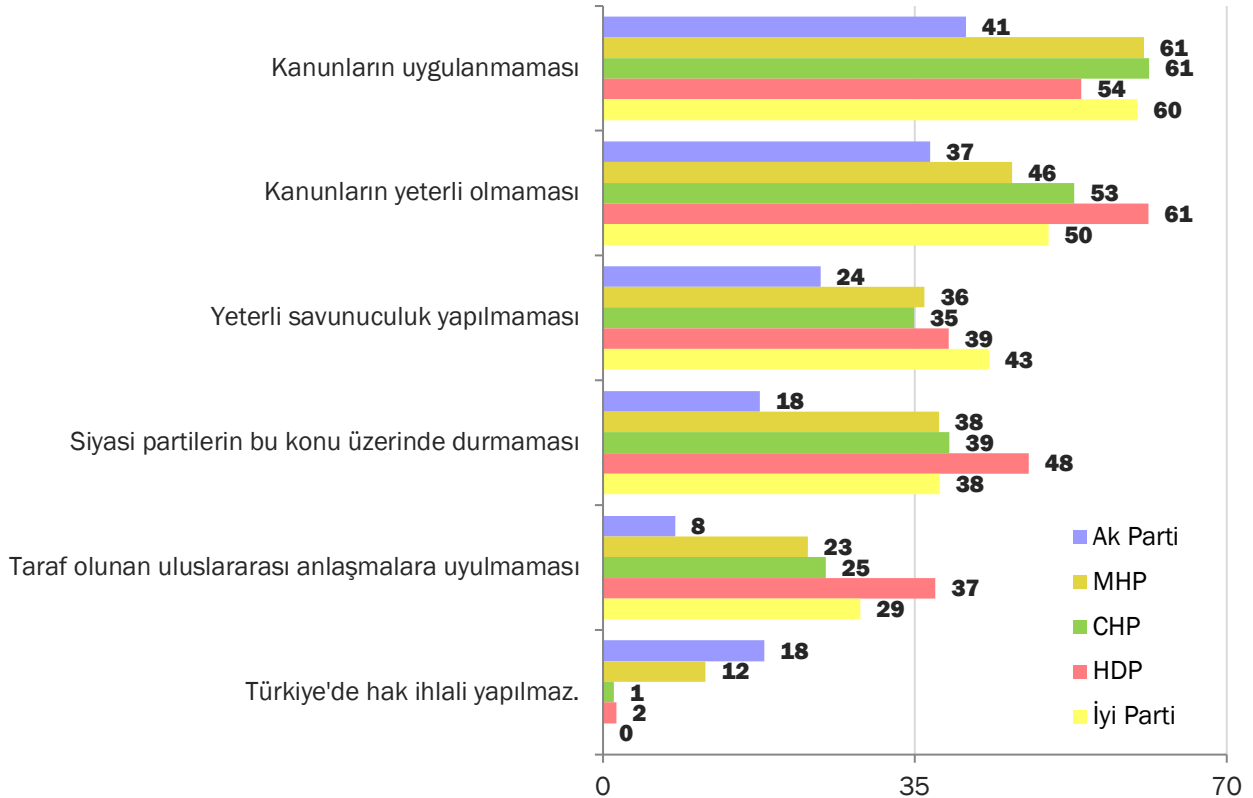

Sizce Türkiye'de hak ihlalleri neden gerçekleşiyor?

“Yeterli savunuculuk yapılmaması” diyenler HDP’li gençlerde yüzde 39, İyi Partili gençlerde yüzde 43 oranıyla diğer seçmen kümelerine göre daha yüksek seviyede yer alıyor. “Siyasi partilerin bu konu üzerinde durmaması” diyenler en çok yüzde 48 oranıyla HDP’li gençler arasında bulunuyor.

Sizce Türkiye'de hak ihlalleri neden gerçekleşiyor?

İnsan haklarının nasıl savunulması gerektiği konusunda görüştüğümüz gençlerin düşünceleri farklılaşıyor. İlk olarak bireysel çabalarla savunabileceğini söyleyenler bulunuyor. Bireysel olarak yapılabileceklerin başında da sosyal medyada paylaşım yapmak belirtiliyor. Bununla birlikte mahkemelere başvurmak da sıklıkla dile getiriliyor. Bunların dışında yaşanan hak

ihlallerini makale yazmak gibi farklı yollarla açıklanmasını belirten bir genç de bulunuyor. Hukuk fakültesinde öğrenci olan bir genç de bunun için “avukat” ya da “hâkim” olmayı beklediğini ifade ediyor.

Ancak birçok genç bireysel girişimlerin etkinliği konusunda şüpheleri olduğunu da anlatıyor. İçinde bulunulan “baskıcı”, “ötekileştirici” ve “ayrımcı” siyasi ortamda bireylerin bu tip kendi başlarına giriştikleri inisiyatiflerin sonuç üretmeyeceği görüşünü de ekliyorlar.

Bireysel girişimlerin yeterli olmayacağını, kolektif hareketlere ihtiyaç olduğunu da söyleyenler mevcut. Özellikle sivil topluma üye olmuş/olan gençler tarafından daha çok belirtilen bu görüşe göre hak savunuculuğu konusunda istenilen etkinin yaratılabilmesi için kitlesel olarak hareket etmek gerekiyor ve burada STK'lara da önemli görevler düşüyor. Ancak bu gençlerin birçoğu yine siyasi bağlamdaki baskı ve engellerin yanı sıra özgürlüklerin kısıtlanıyor olmasını ileri sürerek genel olarak kolektif girişimlerin de sonuca ulaşacağından kuşku duyuyor.

"İnsan hakları dediğiniz gibi protestoların çoğalmasıyla savunulabilir mesela... Valla işte mahkemelere falan başvurmalılar da oradan da bir sonuç çıkmıyor ki yine mağdur olan mağdur olarak kalıyor yani." [MK3, 26]

"Yani ben bireysel olarak tek başına sadece sosyal medyadan yardım edebilirim ya da herhangi bir sivil toplum kuruluşuna gidebilirim, o hakları savunacak." [GME4, 19]

"Ben temel insan haklarını savunacak bir faaliyette ancak çevremdeki insanların, yardıma muhtaç insanların ihtiyaçlarını gidermeye çalıştım ama onun haricinde örgütlenme, protesto vs. eyleme, bir şeye katılmadım ya da bir toplantıya." [GME1, 20]

"Tweet atabilirim, şu anlık yapabileceğim o öğrenci olduğum için. İleride yani yargıç olursam veya avukat olursam illaki o zaman daha farklı olabilir." [GME3, 19]

"Mahkeme yoluyla olabilir... Önce yasal yollara başvururum, ilgili kurumla görüşürüm, mahkemeye başvururum, eğer oradan da şey olmazsa işte sosyal medyaya taşırım veya protesto hakkımı kullanırım, yürüyüş yaparım; pek etkili olmaz ama tek başıma yine de bir şeyleri [düzeltmeye?] çalışırım. Benim gibi olan varsa onlarla bir araya gelmeye çalışırım." [GME3, 19]

"Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, mahkeme yoluyla." [DMK1, 24]

6. İNSAN HAKLARI SAVUNUCULARI VE STK'LARA YÖNELİK ALGI VE TUTUMLAR

6.1. Örgüt mü, organizasyon mu?

Görüştüğümüz gençler genelde "örgüt" kelimesine olumsuz, "organizasyon" kelimesine ise olumlu anlamlar yüklüyor. Katılımcıların çoğunluğu "örgüt kelimesinin siyasi bir içeriğe sahip olduğunu" düşünürken "örgüt" kavramına gündelik siyaset dilinde atfedilen olumsuz nitelermeleri tekrarlayarak cevap verdikleri görülüyor. "Devlete karşı olma", "illegal", "kötü niyetli olma", "terör" gibi çeşitli nitelermeler kullanılarak tarif edilen "örgüt" kimiler tarafından için "tedirgin edici" bulunuyor. Öte yandan, bu durumun bazıları tarafından Türkiye'deki kullanıma bağlı olarak geliştiğini, diğer bir deyişle devletin, hükümetlerin ve diğer siyasi aktörlerin olumsuz anlamlar yüklemesi sonucunda ortaya çıktığını söylemeleri de ilgi çekici.

"Organizasyon" ise daha çok teknik bir terim olarak tanımlanıyor; genel olarak herhangi bir amaç uğruna bir araya gelinip belirli bir düzen ve sistematik içerisinde o amaç için beraber hareket edilen yapılar olarak düşünülüyor. Bu amaç, aynı zamanda organizasyonu "farklı fikirlerin bir arada olması» olarak tanımlıyor.

Kısaca genel kanaate göre, işlevsel olarak benzer olsalar da organizasyon herhangi kapsamda belirli bir etkinliğin teknik anlamda düzenleme amacıyla bir araya gelen bir oluşum, "örgüt" ise ağırlıklı olarak –çoğu zaman onaylanmayan- siyasi amaçlar etrafında şekillenmiş bir birliktelik olarak ifade ediliyor. "Örgütlenme" ise türediği "örgüt" kavramının aksine gençler tarafından daha olumlu biçimde karşılanıyor. Herhangi bir değişikliği gerçekleştirmek bir amaç uğruna bir şeylerin yapılması için örgütlenbilmenin olumlu bir katkısı gerekli bulunuyor. Bu görüş hem STK üyesi hem de üye olamayan gençler tarafından dile getirilebiliyor. Öte yandan gençlerin sivil toplum ve hak savunuculuğu ile bağları kuvvetlendikçe örgüt kavramına olumlu anlamla yükleme eğilimi artıyor. Diğerlerine göre bir aktivizm deneyimine sahip bir genç örgüt kavramını güzel şeyler çağrıştırdığını söylüyor ve örgütün kendisi için eyleme geçilmesini sağlayan kolektif yapı anlamına geldiğini belirtiyor.

Özetle, "örgüt" terim olarak genellikle kabul görmese de içerdiği anlam bakımından onaylanmakta ve gerekli görülüyor.

"Organizasyon bence biraz daha şeydir, daha mesela bir yerlerden izin alınmıştır, daha şeydir ama örgüt deyince ben, biraz illegal geliyor bana o yüzden örgüt beni tedirgin ediyor ama organizasyon gerekli izinleri alınmış, yasal yollardan toplanmak gibi geliyor...Örgütlenme deyince de işte böyle kara düzen, bir anda gelişmiş, işte içine başka gruplar da dahil olmuş, asıl amacından sapmış şeyler geliyor, örgütlenmek deyince." [GME3, 19]

"[Örgüt kavramı hakkında] Terör... Terör olayı olduğunu düşündüğüm için kötü amaçlı diye düşünüyorum, organizasyon da birçok kişinin toplanıp bir plan üzerinde çabalaması diye düşünüyorum." [GMK1, 27]

"[Örgüt için] Aynı düşünceleri savunan insanların toplanması demek, bana göre....[Organizasyon için] Daha tertipli düzenli olabilir organizasyon, bilemiyorum...[Örgütlenme için] Şimdi malum Türk tarihinden yola çıkarak çok da böyle hoş bir izlenim bırakmıyor bu kelime ama eğer iyi amaçlı ise, iyi bir amaç uğruna ise harekete geçmek için güzel bir yöntem." [MK6, 19]

"[Örgüt kavramı hakkında] Çok şey ifade etmiyor açıkçası. Belirli hani birkaç kişinin bir araya gelip oluşturduğu grup. [Organizasyona göre] Yani daha kötü geliyor nedense...Amaç kötü gibi... [Örgütlenme hakkında] Yani eğitmek için, kuralları benimsemek için bir araya gelen kişilerle beraber konuştukları; örgütlenme oluyor bu." [MK2, 24]

"Organizasyonda bir kişi her şeyi kontrol eder; örgütte herkesin bir fikri olur, herkes kendisi yapar eylemlerini, aynı şey için yaparlar ama hani aynı dava için veya aynı yol için, aynı sonuca ulaşmak için yaparlar ama farklı yollardan gidebilirler örgütte. Organizasyonda genelde tektir yol ve tek bir kişi baştadır, diğerleri...Hiyerarşik aynen." [GME1, 20]

"Örgütlenme daha negatif, bir şeye karşı örgütleniyoruz çünkü karşıtlık söz konusu.... Örgütlenme kelimesi bana yakın gelmiyor yani." [ME3, 18]

"Örgüt kelimesi bana güzel şeyler ifade ediyor aslında, çünkü insanların bir arada bir şeyler yapabileceğini, yapma potansiyeli olduğunu, ya bir eylemliliği çağırıyor aslında. Tam olarak nasıl ifade edebilirim bilmiyorum ama örgütlülük geliyor aklıma, oradan da hani elde edilebilecek haklar, kazanımlar vs. o tarz şeyler gelir....[Örgütlenme için] Aynı amaç uğruna veya aynı hakları, ihtiyaçları gözeten insanların bir araya gelip istediği sonuca ulaşmak için bir arada olmaları, örgütlenmeleri... Organizasyon bana daha kurumsal bir şeymiş gibi geliyor, yani organizasyon böyle birilerinin bir şeyleri iteklemesiyle kurulan bir yapıyken, örgütlülük biraz daha organik, biraz daha kendiliğinden gelişen ve insanları kendi, yani organik bir şekilde bir araya toplayan bir hareketlenmeymiş gibi." [MK4, 27]

6.2. İnsan Hakları Savucularına Yönelik Algı ve Tutumlar

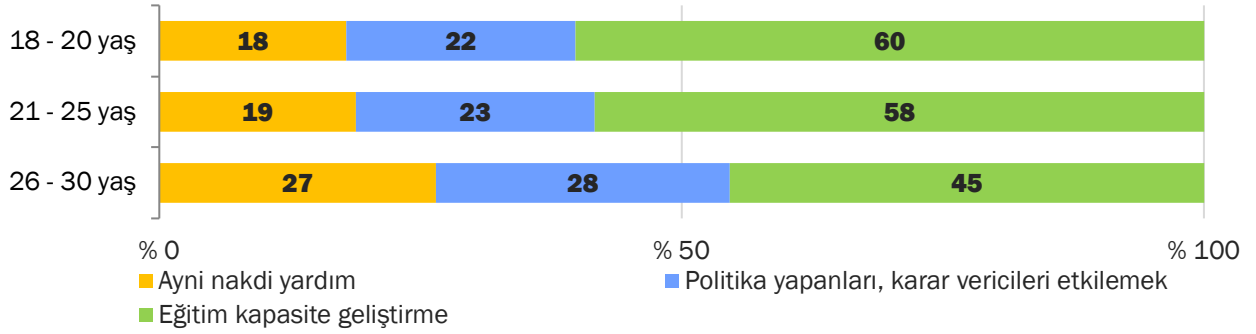
Gençlerin yarısından fazlası, STK'ların eğitim kapasite geliştirme faaliyetlerine kendini yakın hissediyor. Her 5 gençten 1'i aynı nakdi yardım için yakın hissettiğini söylüyor.

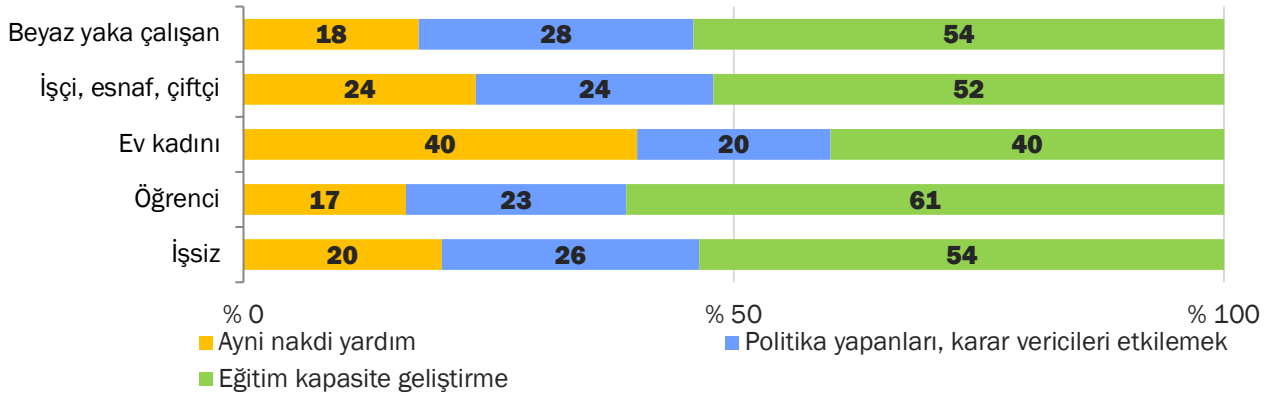

Yaşın yükselmesiyle aynı/nakdi yardım diyenler artıyor; eğitim kapasite diyenler azalıyor. 26-30 yaş aralığındakilerin de onda üçü politikaları etkilemeyi işaret ediyor. Politika yapanları etkilemeye kendi yakın hissedenler en çok beyaz yakalılar arasında bulunuyor. Öğrenciler ağırlıklı olarak "eğitim kapasite geliştirme" diyor.

Sivil toplum kuruluşlarının faaliyet alanlarının hangilerine daha yakın hissediyorsunuz?

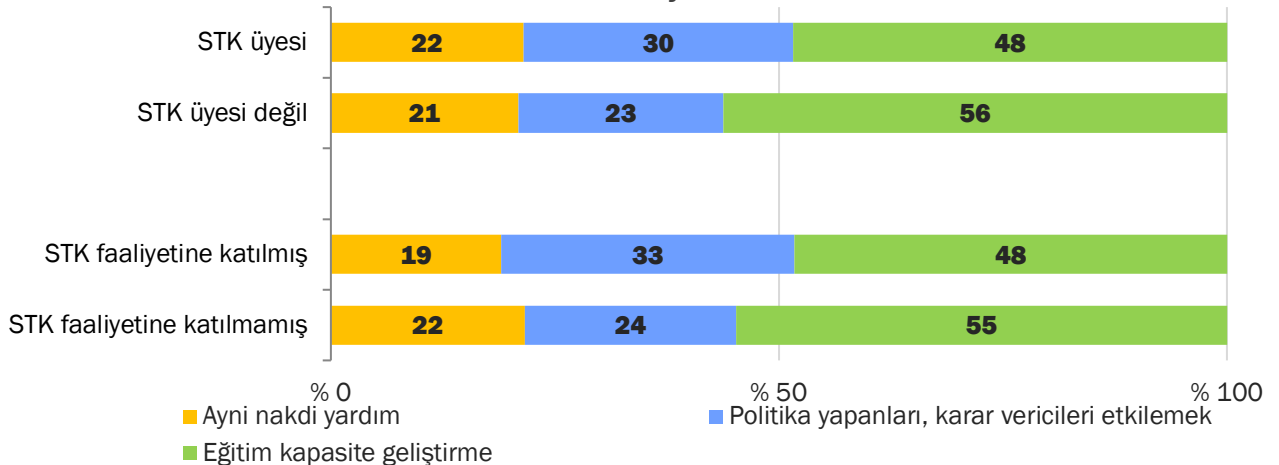

Sivil toplum kuruluşlarının faaliyet alanlarının hangilerine daha yakın hissediyorsunuz?

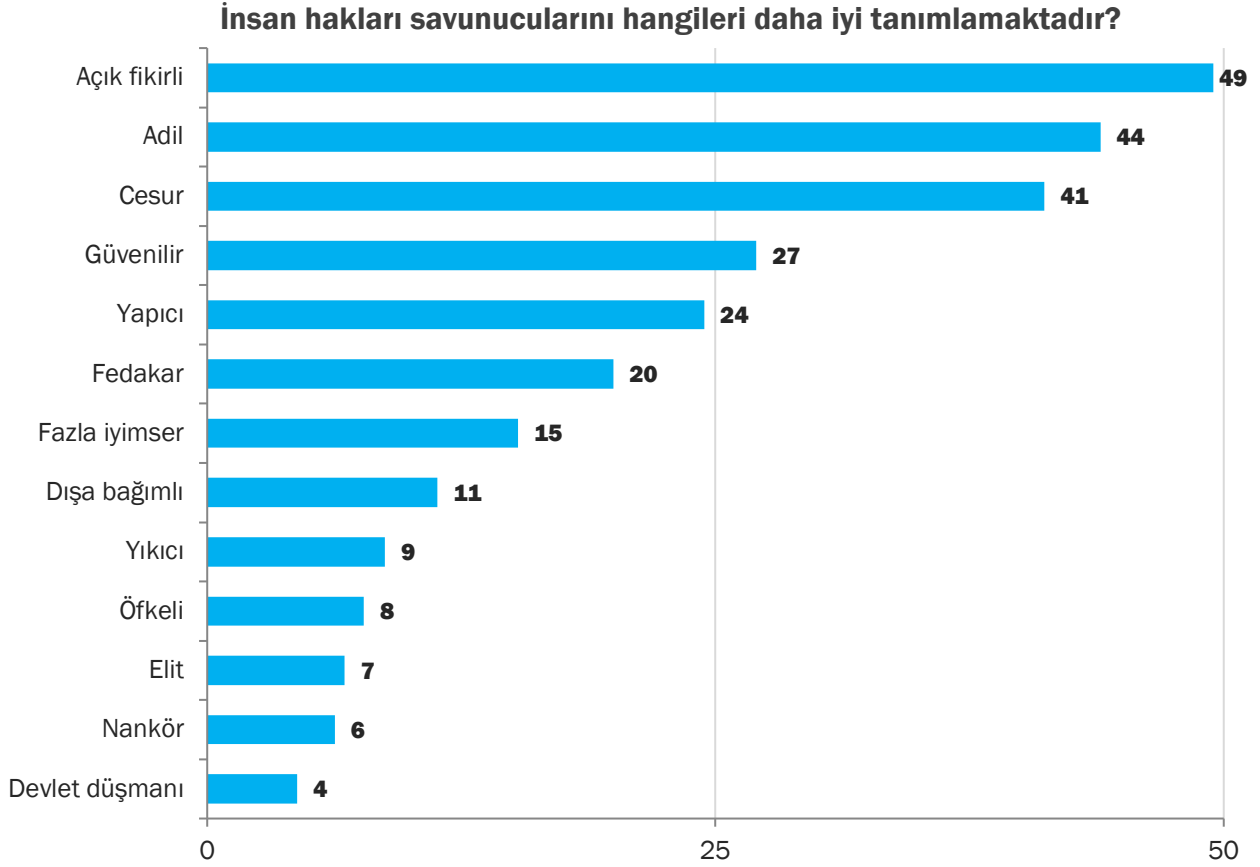
STK'larla ilişkisi ve etkileşimi olanların politika yapanları etkileme hedefleri daha yüksek.

Sivil toplum kuruluşlarının faaliyet alanlarının hangilerine daha yakın hissediyorsunuz?

Türkiye’de gençler, insan hakları savunucularını olumlu kavramlarla tanımlıyor. İlk sıralarda açık fikirli, adil ve cesur geliyor. Her 10 gençten 1’i insan hakları savunucularını **dışa bağımlı** olarak tanımlıyor. **Devlet düşmanı** diyenlerin oranı da yüzde 4.

Derin görüşmelerden çıkan tablo da nicel bulgularda olduğu gibi olumlu görünüyor. İnsan hakları savunucuları genellikle "başkalarının haklarının ihlal edilmesi" durumunda harekete geçen ve mağdur olanların yanında yer alarak bu kişilerin haklarını geri kazanmaları için harekete geçen kişiler olarak tanımlanıyor. İnsan hakları savunucuları ayrıca "protesto yapmaktan çekinmeyen", "ihtiyacı olanlara yardım eden", "haklar hakkında bilgi sahibi olan ve başkalarını bunu anlatabilen" kişiler olarak görülüyor.

İnsan hakları savunucuları gençlerin çoğunluğu tarafından olumlu nitelikler atfediliyor. Az sayıda genç ise nötr ifadeler kullanıyor. Olumsuz tanımlamalar yapanlara ise rastlanmadı.

Ancak özellikle STK üyesi olmayan veya sivil toplum ile ilişkilerinin zayıf olduğunu belirten gençler arasında insan hakları savunucuları olarak "mahkemeleri" veya "devletin görevlendirdiği kişileri" sayanlar da bulunuyor. Bununla birlikte insani yardım ile ilgili olabilecek meslek grupları veya gönüllüler de insan hakları savunucuları olarak sayılabiliyor. Bu gençlerin bir kısmında insan hakları savunuculuğunun içeriğine dair bilgi eksikliğinin olabileceğini gösteriyor. İnsan hakları savunucularının kimler olduğu konusunda da bazı karışıklıklar da gözleniyor. Özellikle demokrasi ve haklar vurgusu yapan ve/veya sivil toplum içerisinde yer alan gençlerin olumsuz İHS’lerin STK çatısı altında bulunduğu belirtenler bulunuyor. Öte,

yandan, geriye kalan çoğu gencin insan hakları savunucuları ile STK'lar arasında bağlantıyı kuramadığı ya da muğlak biçimde tarif edebildiği görülüyor.

İHS'leri bireyler olarak değerlendirirken, STK'ları "farklı niyet ve amaçları" olanların da karışabildiği ya da etkinliği sınırlı yapılar olarak tanımlama eğilimi bulunuyor.

Sosyal medya yine tekrarlanan bir mecra, İHS'lerin de sanal ortamda bir araya geldiğini söyleyen katılımcılar var.

"Yani böyle iki şey geliyor aklıma; biri çok aktivist bir kesim, işte çeşitli, yani şöyle aktivist kesim ama gazeteci veya doktor olsun, mesela kendilerini çok bu işe adanmış, insan haklarına adanmış insanlar geliyor aklıma. Bir de sivil toplum alanı geliyor direkt, daha kurumsal bir şekilde daha yapı yapı, öyle... Siyasi kuruluşlarda bir araya geliyorlar, bir de İHD gibi, Af Örgütü gibi kuruluşlar geliyor aklıma." [MK4, 27]

"İnsan hakları savunucusu, genelde her koşulda yani yanlış bir şey varsa söyleyen insanlar, insan haklarına dair, insanlık da dahil... Bu çok genel bence [nerede bir araya geldikleri], her şekilde yapılabilir, yani o devlet şeyinde nasıl diyeyim ki? Geniş olan derneklerde falan da yapılabilir, küçük toplanma, küçük örgütler şeklinde de yapılabilir. Adliyenin önünde kendini zincirleyen, bağlayan insanlar oluyor mesela bir hafta falan ama beş altı kişi oluyorlar." [GMK1, 27]

"İnsan hakları savunucusu, benim bu düşüncelerimi temelde toplayabilecek, genelleyebilecek, mesela benim ev ihtiyacım var, ötekinin yemek ihtiyacı var, bu adam çıkacak "Şu bölgenin barınmaya, hayatta kalmaya ihtiyacı var" diyecek, "erzağa ihtiyacı var" diyebilecek, bunları listeleyebilecek. Yönetime cevabın ulaşmasında... Şu anda İnsan Hakları Mahkemeleri tarzında yerlerde bir araya geliyorlar, yani mahkeme tarzında oluyor, yani devletin mecraları da millet de onlar da bir arada olmuş oluyor yani." [GME1, 20]

"Hak savunucuları deyince aklıma hani protesto yapmaktan çekinmeyen, gerçekten ülkesinin ne istediğini düşünen insanlar aklıma geliyor." [MK1, 20]

"Aktivistler hani bu konuyla alakalı bilgi sahibi olan, karşı tarafı da gayet açık bir şekilde anlayabilen ve kendini anlatabilen insanlar olarak yorumlayabiliyorum. Eylemciler olup işte aktivistler dediğimiz kişiler olabilir yani öyle." [ME4, 22]

"İnsan hakları savunucusu, genelde her koşulda yani yanlış bir şey varsa söyleyen insanlar, insan haklarına dair, insanlık da dahil." [GMK1, 27]

"İnsan hakları savunucusu, yani insan hakları savunucusu, bu adalettir demek yani bunu derim zaten..." [ME5, 23]

"Yani herkesin hak kavramı adına bildiği bir şey var ya "Başkasının hakkının başladığı yerde senin hakkın biter" tarzında, "özgürlüğün biter" tarzında, o sınırdır benim için. Başka bir insanın hakkına girdiğin anda durman gerekir, ne olursa olsun." [MK6, 19]

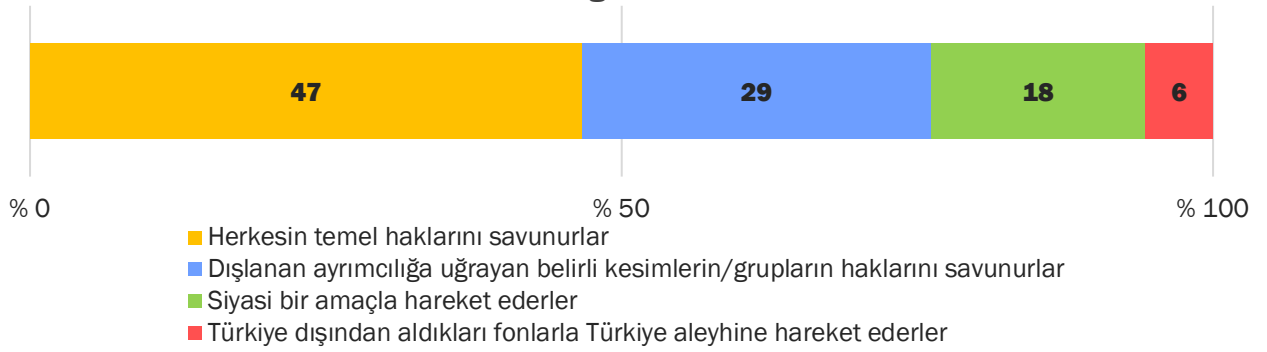

"Hak ihlali olduğu zaman insanların nasıl desem, sivil toplum kuruluşları gibi, yani hak ihlali olduğu zaman protesto yapıp gündeme gelmek için, yani bildirmek için insanlara." [GME4, 19]

"Hani düşüncesini anlatmaktan korkmayan, yanındakinin hakkını da savunabilecek hani iradesi olan, bir fikri olan, yeterli bilgiye sahip insanlar geliyor ama o konuyla ilgili." [GME1, 20]

İnsan hakları savunucularının faaliyetlerine ilişkin de olumlu bakış hakimiyet kazanıyor. Yarıya yakını herkesin temel haklarını savunduğunu söylüyor. Yüzde 6'lık bir kesim Türkiye dışından aldıkları fonlarla Türkiye aleyhine hareket ettiklerini düşünüyor.

İnsan hakları savunucuları hakkında şunlardan hangisi size göre doğrudur?

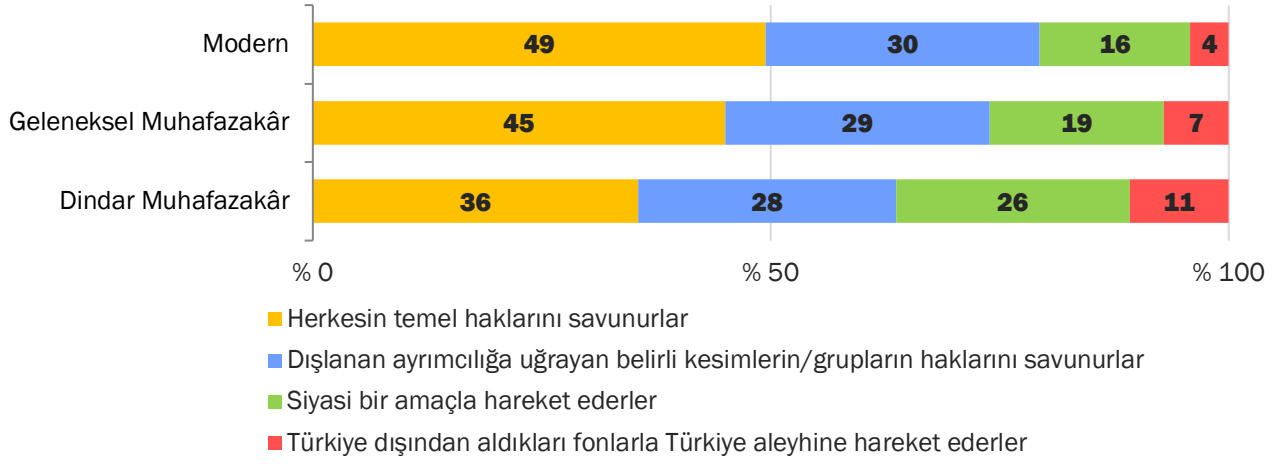

İnsan hakları savunucuları hakkında şunlardan hangisi size göre doğrudur?

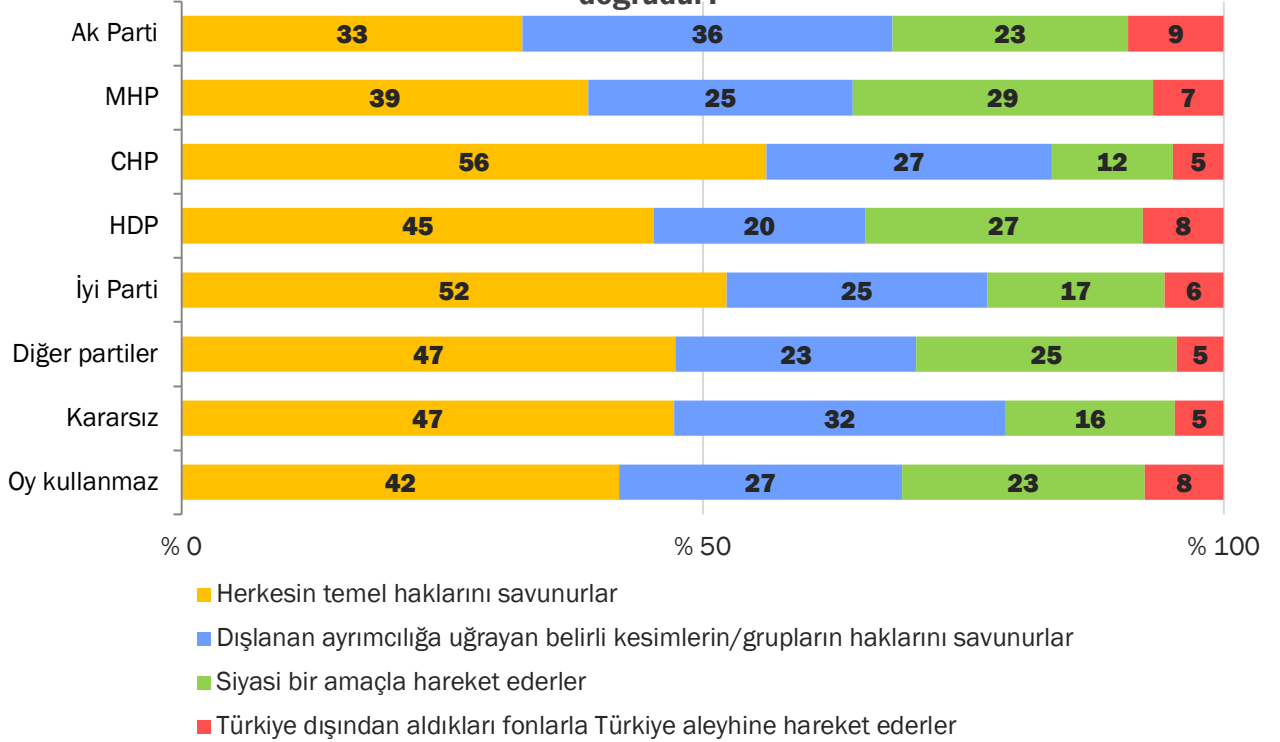

İnsan hakları savunucuları hakkında şunlardan hangisi size göre doğrudur?

Siyasi tercihlere göre, insan hakları savunucularının siyasi amaçla hareket ettiklerini söyleyenler en çok MHP'liler ve HDP'liler arasında bulunuyor. CHP'li gençlerin yarısından çoğu, insan hakları savunucularının herkesin hakkını savunduğunu düşünüyor.

İnsan hakları savunucuları hakkında şunlardan hangisi size göre doğrudur?

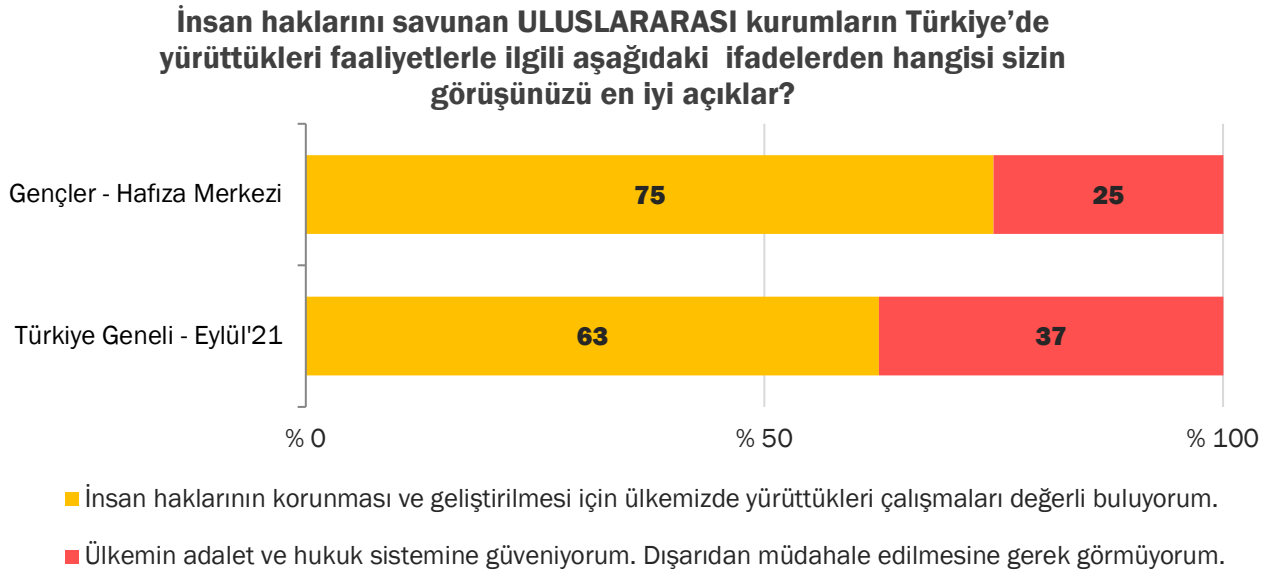

Siyasi partilerle ilişkili olan ya da geçmişte ilişkili olanların, STK'ların siyasi amaçla hareket ettiklerini düşünmeleri dikkat çekiyor.

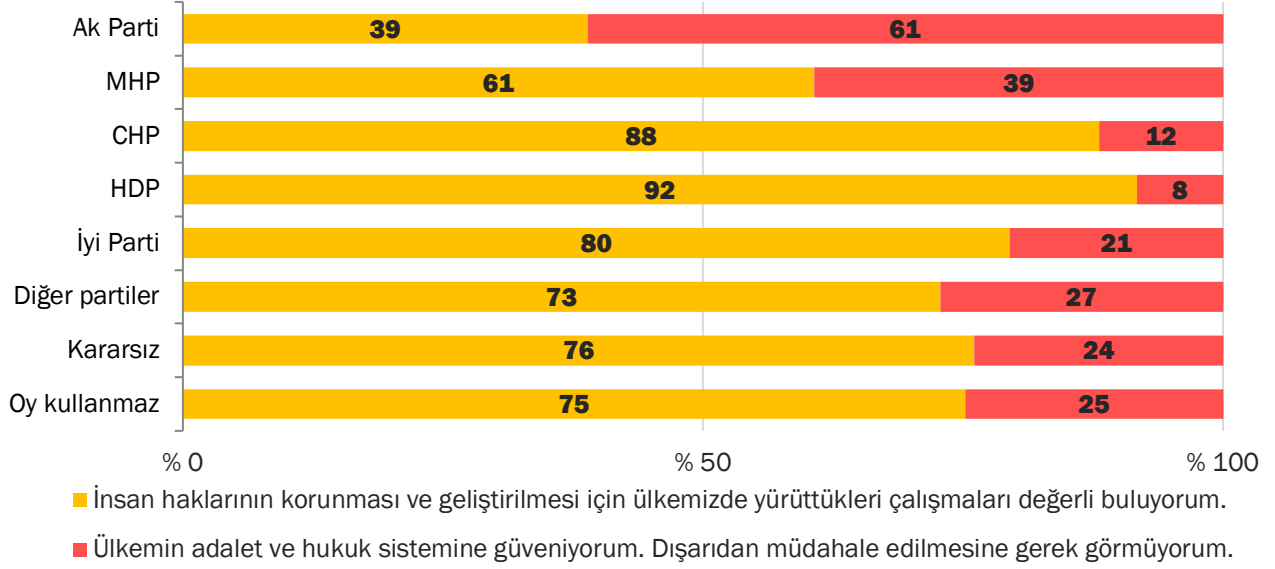
Her 4 gençten 1'i insan haklarını savunan uluslararası kurumlara karşı negatif algıya sahip. Bu gençlerin insan haklarını savunan uluslararası kurumlara "ülkemin adalet ve hukuk sistemine güveniyorum" diyerek karşı çıkıyor.

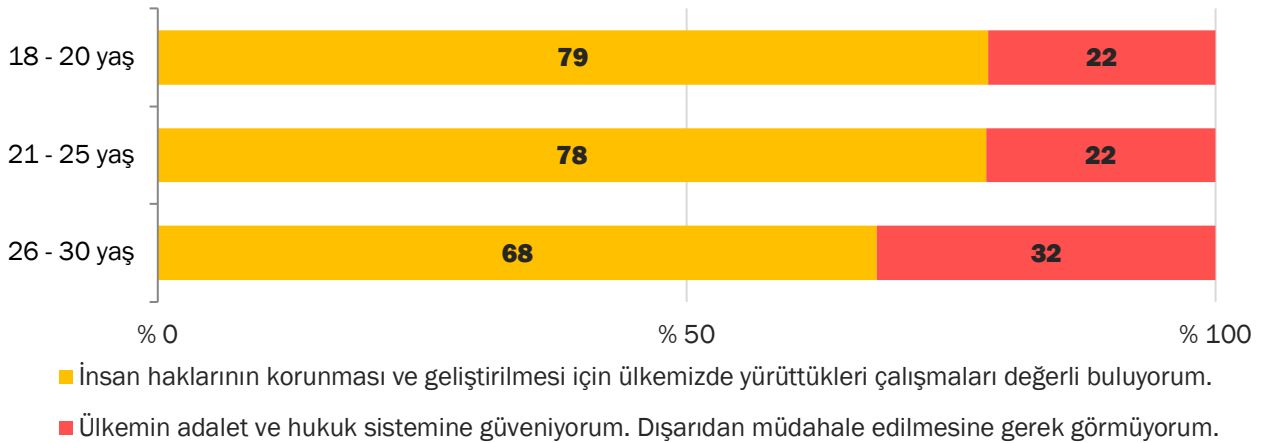
İnsan haklarını savunan uluslararası kurumlara yönelik negatif algıya sahip olanlar daha çok iktidar yanlısı gençler oluyor. Kararsız gençlerin de dörtte biri bu konuda negatif tutuma sahip.

İnsan haklarını savunan ULUSLARARASI kurumların Türkiye’de yürüttükleri faaliyetlerle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi sizin görüşünüzü en iyi açıklar?

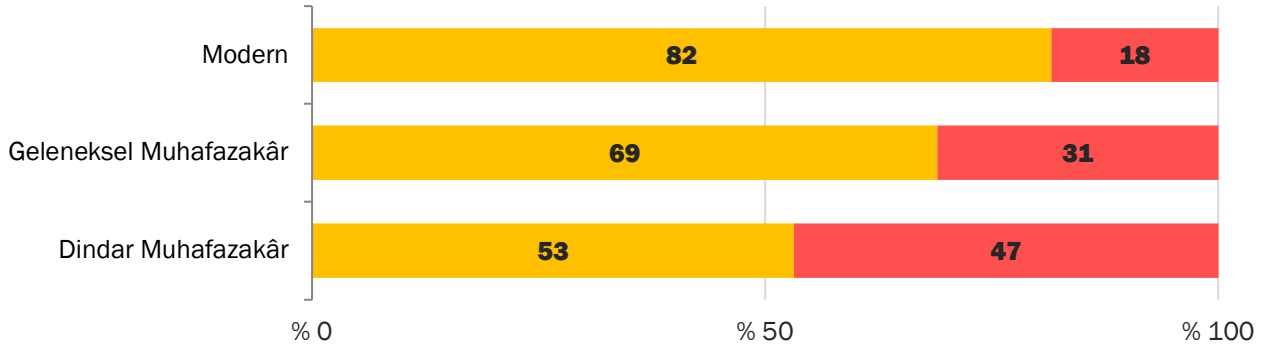
Gençler arasında insan haklarını savunan uluslararası kurumlara şüpheyle bakanların en çok buldukları kümelerden biri 26-30 yaş aralığındaki gençler oluyor. Dindarlık seviyesinin yükselmesi ve muhafazakarlaşma ile insan haklarını savunan uluslararası kurumlara şüpheyle bakanların oranı yükseliyor.

İnsan haklarını savunan ULUSLARARASI kurumların Türkiye’de yürüttükleri faaliyetlerle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi sizin görüşünüzü en iyi açıklar?

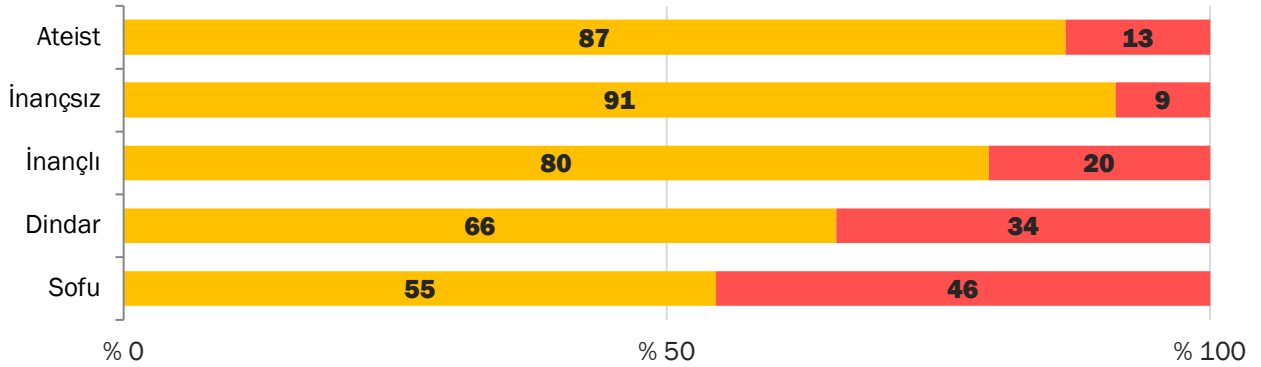

İnsan haklarını savunan ULUSLARARASI kurumların Türkiye’de yürüttükleri faaliyetlerle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi sizin görüşünüzü en iyi açıklar?

- İnsan haklarının korunması ve geliştirilmesi için ülkemizde yürüttükleri çalışmaları değerli buluyorum.
- Ülkemin adalet ve hukuk sistemine güveniyorum. Dışarıdan müdahale edilmesine gerek görmüyorum.

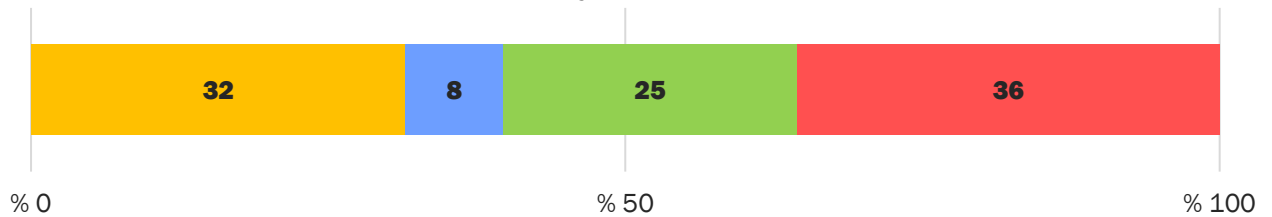
İnsan haklarını savunan ULUSLARARASI kurumların Türkiye’de yürüttükleri faaliyetlerle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi sizin görüşünüzü en iyi açıklar?

- İnsan haklarının korunması ve geliştirilmesi için ülkemizde yürüttükleri çalışmaları değerli buluyorum.
- Ülkemin adalet ve hukuk sistemine güveniyorum. Dışarıdan müdahale edilmesine gerek görmüyorum.

Her 4 gençten 1'i insan haklarını savunan dernek ve vakıfların yeterince çalıştıkları ama engellendiklerini söylüyor. Dernek ve vakıfların insan hakları konusundaki çalışmalarında ya gereken önemi vermedikleri ya da çalıştıkları ama engellendikleri düşünülüyor. Etkin bir şekilde çalıştıklarının söyleyenlerin oranı sadece yüzde 8.

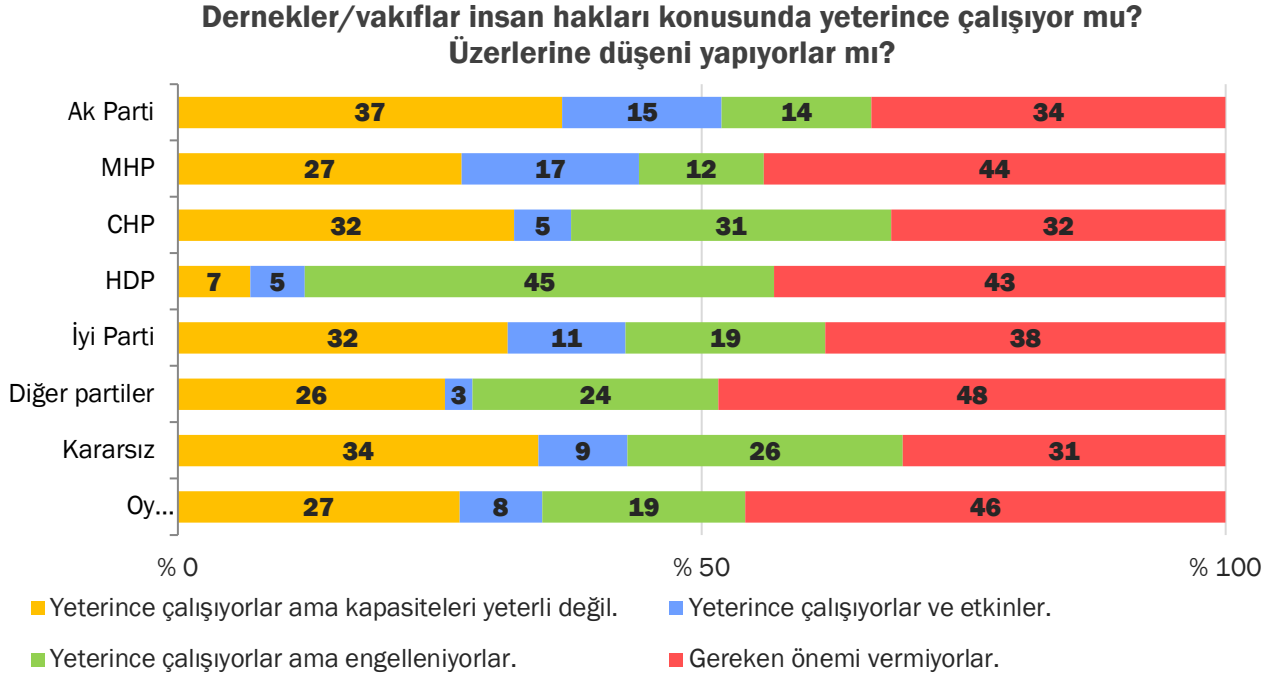
Dernekler/vakıflar insan hakları konusunda yeterince çalışıyor mu? Üzerlerine düşeni yapıyorlar mı?

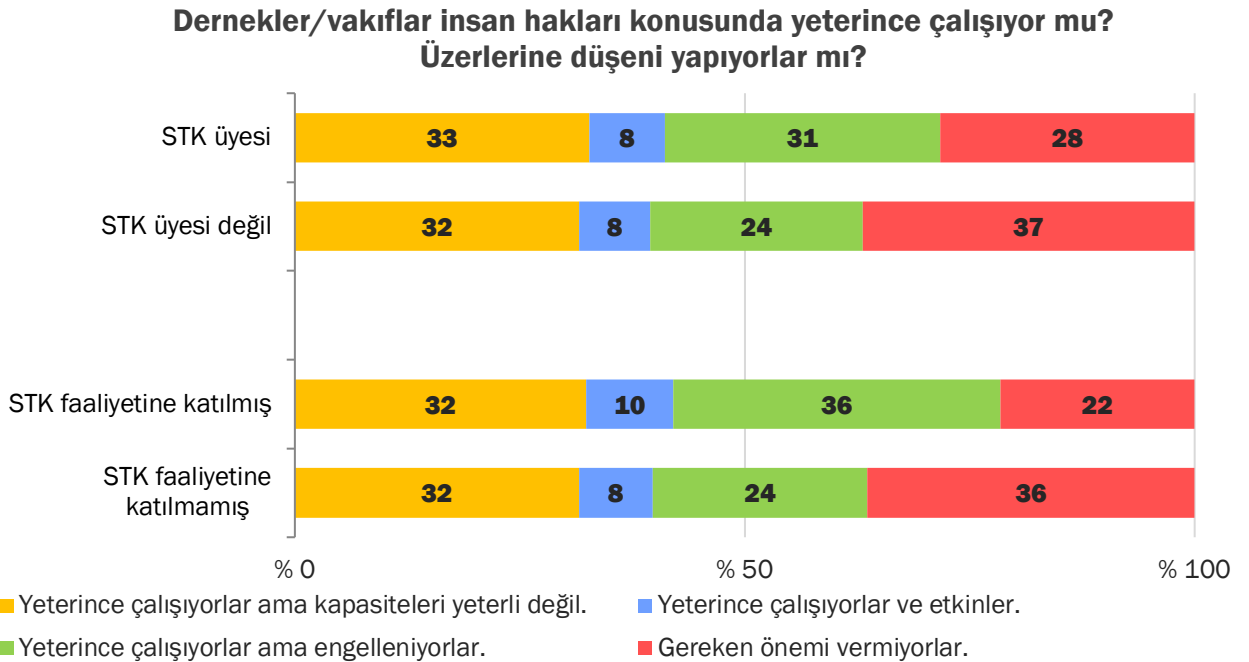
- Yeterince çalışıyorlar ama kapasiteleri yeterli değil.
- Yeterince çalışıyorlar ve etkinler.
- Yeterince çalışıyorlar ama engelleniyorlar.
- Gereken önemi vermiyorlar.

Dernekler/vakıfların insan hakları konusunda yeterince çalışıp engellendiklerini düşünen gençler en çok HDP'li ve CHP'li gençler arasında bulunuyor. Kararsız gençlerin tutumu, Türkiye ortalamasına paralel görünüyor.

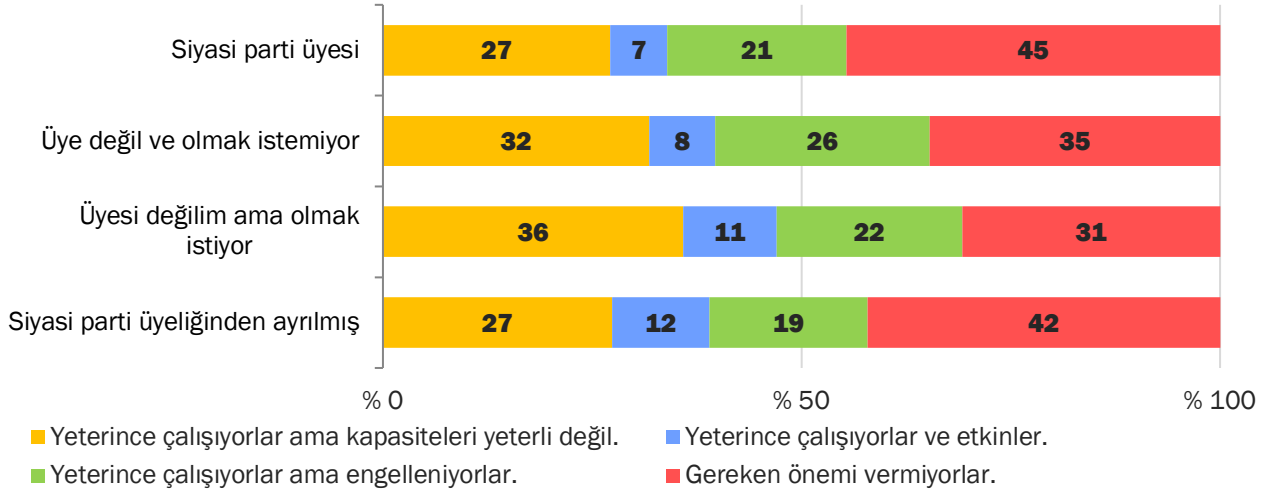

STK üyesi olmayanlar ve STK faaliyetlerine katılmamış olanlar dernek ve vakıfların insan hakları konusunda gereken önemi vermedikleri düşünüyor. Buna karşın STK'larla etkileşimi olanlarda STK'ların çalışmalarının engellendiğini düşünme eğilimi daha yüksek görünüyor.

Daha önce gördüğümüz eğilime benzer şekilde, siyasi partilerle ilişkili olanlarda dernek ve vakıfların insan hakları konusuna gereken önemi vermediği algısı daha yüksek görünüyor.

Dernekler/vakıflar insan hakları konusunda yeterince çalışıyor mu? Üzerlerine düşeni yapıyorlar mı?

6.3. STK'lar çalışmalarında engelleniyor mu?

STK'lara karşı genel bir baskı ortamının olduğu, hareketlerinin ve eylemlerinin kısıtlandığı genel bir kabul ve gençlerin çoğu tarafından net biçimde ifade ediliyor. Bu durum genel itibarıyla siyasi bağlamın anti-demokratikleşmesi ve özgürlüklerin kısıtlanmasının bir parçası olarak yorumlanıyor. STK'lara karşı bir "baskı yok" diyen 1-2 kişi var ama onlar da "baskı yok ama destek de yok" şeklinde fikir belirtiyorlar.

Baskı ve engeli genel bir çoğunluk tutuklamalar, fişleme, yasaklar yoluyla uygulandığı, genel olarak ifade özgürlüğünün kısıtlanmasını bir parçası olarak geliştirdiği konusunda hem fikir. "Korku" ve "çekinme" yaratmak amaçlı olduğu belirtilen bu durumun varlığını sivil toplum deneyimi ve hak savunuculuğu çalışmalarına ilgisi sınırlı birçok genç tarafından da onaylanıyor.

Bunların dışında STK'lara maddi destek verilmediği ve STK'ların devlet tarafından dikkate alınmadığı da belirtilenler arasında. Genel düşünce, tüm bunların STK'ların etkin olabilmesini önüne geçtiği yönünde.

"Tabii canım, hükümete göre yürüyor şu an. Hükümet ne derse onu yayıyor mesela... [STK'lara katılmıyorum çünkü] ne zamanım olur ne de umursuyorum yani şöyle, yapamazlar biliyorum yaptırılmazlar, yani yaptırılmazlar." [ME5, 22]

"Hükümetin baskısı olduğunu düşünüyorum, yani hükümetin genel olarak söz söyleyene veya kendi düşüncesini dile getirene pek bir alan açması mümkün olmadığı için yani sivil toplum da çok rahat hareket edemiyor, o yüzden ister istemez bir şekilde kısıtlanıyor." [MK4, 27]

"Temel haklarımızda çok kısıtlanıyoruz artık ve o kadar kriminalize edilmiş durumda ki yani siyaset diliyle ve siyaset eliyle yaratılan bir şey zaten bu da, olması gereken bir şey şu anda olmuyor bir şekilde. Aslında hepimizi kanalize edebilecek, yani çok sıradan insanlara dahi ulaşabilecek, tepki göstermemize olanak sağlayabilecek şeyler yaşanırken ve aslında bizim bunları yapmamız gerekirken, şu anki şartlar gereği bunu yapamıyoruz, yapanların da bir şekilde ötekileştirildiğini görüyoruz." [MK4, 27]

"Ya ne tür bir baskı var, mesela kale alınmıyor çoğu zaman, kale alınmayınca da bir baskıya gerek kalmıyor çoğu zaman." [ME2, 18]

"Yani kesinlikle ses çıkarılabilir bence bu konuda ama hani yine de bir fayda ettiğini düşünmüyorum ses çıkartmanın... Yani en büyük engel devlette bitiyor sonuçta bunu çözebilecek tarafın devlet olduğunu düşünüyorum... Yani sesinin çok fazla duyulmadığını düşünüyorum, işte gerekli adaletin bu konuda sağlanmadığını düşünüyorum, yani bunun önüne geçilmediği sürece her zaman bu konunun devam edeceğini, gündeme geleceğini düşünüyorum." [MK5, 18]

"Tabii, açıkçası tam o konuda [STK] devletin herhangi bir yaptırımı var mı, yok mu bilmiyorum ama olabilir, çünkü bu kadar sessizlik hayra alamet değil... Baskılanmıyor değil, baskılanıyorlardır illaki ama kesin bir hani duyduğum, gördüğüm bir şey yok diyorum sadece. Baskılandıklarının alameti olarak da seslerini duyuramamaları ve sayılarının yetersiz olmasını buluyorum hani hem sayıları az hem baskılanıyorlar, ses hiç gelmiyor! Sebep bu diyorum kendimce." [GME1, 20]

"Ben baskısı olduğunu düşünmüyorum ama herhangi bir desteği olduğunu da düşünmüyorum, yani mesela Avrupa'da falan STK'lar biraz daha destekleniyor." [ME1, 22]

"Türkiye için en azından, belki diğer ülkelerde seslerini duyurabiliyorlar ama Türkiye'de halkın pek dinlendiğini düşünmüyorum. [İfade özgürlüğü ile ilgisi sorulunca] Bence evet, şey gibi mesela birini eleştiriyorsun, eleştirdiğin için sana doğru gelmeyi eleştirdiğin için hapse giriyorsun, yani özgürlüğün alınıyor senden bir nev'i." [MK2, 24]

6.4. STK'lar yeterli savunuculuk yapabiliyor mu?

Konuştuğumuz gençler arasında genel anlamda hâkim görüş hak ihlalleri hak savunuculuğu konularında da "STK'ların yeterli derecede etkili olamadığı" yönünde.

Bu durumun ortaya çıkmasında hem toplumun hem de devletin payının olduğu düşünülüyor. Katılımcılar düşüncelerini toplumsal duyarlılığın az olması/olmaması ("mesela kale alınmıyor çoğu zaman"), baskı görme korkusu ("bir Tweet görsem bile beğenemiyorum, çünkü korkuyorum"), toplumsal bilincin olmaması ("halkın eğitimsizliğinden dolayı, bilinçsiz davranıştan, bilinçlendirilmemeden dolayı") şeklinde üç ana başlıkta toplayarak dile getiriyor.

Devletin rolüne dair yanıtlar ise STK'ların çağrı ve protestolarına duyarsız kalması ve STK'lara uygulanan baskı olarak iki ana başlık altında toplanıyor. Aynı zamanda, STK'ların alanının devlet kontrolü ve baskısıyla daraltıldığını, devlet tarafından engeller çıkarıldığı ve STK'ların "şeytanlaştırmaya" maruz kaldığı da ifade ediliyor. TEMA'ya üye olan ancak aktif olmayan üniversite mezunu bir genç STK'ların devlet/hükümet tarafından dışlandığı ve dikkate alınmadığından etkisiz kaldığını düşünüyor.

Az sayıda genç ise STK'ları hakların savunulması konusunda başarılı buluyor. Erzurum'da hukuk fakültesi öğrencisi olan ve kendisi de bir STK üyesi olan bu genç, çocuklar gibi farklı kırılgan grupların haklarının korunmasında STK'ların önemli işler yaptığını düşünmekte. Bununla birlikte aynı genç "başarılı STK'larına örnek veremeyeceğini bunun nedenin de içinde bulunulan anti-demokratik ortamda STK'ların insan hakları konusunda başarılı sonuç üretebilen faaliyetlerinin olmamasına" bağlıyor. Ahbap üyesi bir genç de STK'ların savunuculuk görevini başarıyla yürüttüklerini düşünüyor ve bunun gerekçesi olarak meseleleri özellikle sosyal medya yoluyla kamuoyunun gündemine getirmeleri olarak gösteriyor. Hak arama ve savunuculuk faaliyetlerinde STK'ların sağladığı bir faydanın yoğun baskı ve şiddet ortamında bireylerin kendilerini ifşa etmeden, bir örgüt çatısı altında grup olarak hareket edilmesi olduğu düşünülüyor.

"Hani bu yaptığımız protestolar, hükümete kötü gözle geliyorsa, hani polis şiddet uygulayacak kadar kötü oluyorsa yani bu sivil toplum kuruluşlarını ciddiye alsaydı bunlar yaşanmazdı diye düşünüyorum, hani biraz daha ciddiye alınmaları gerekiyor bence, yani...Bilmiyorum, mecliste mesela temsilen, sivil toplum kuruluşlarını temsilen biri gidebilir, o da o şekilde belirtebilir öyle." [MK1, 20]

"Yapıyorsan protestonu daha da fazla artırmalısın, toplayabildiğin kadar hani...Bir şekilde o politikacı dediğimiz insanların da bir kulağına bir şekilde bir gitmeli bu ya da bir düzenleme yapılmalı, yani sonuçta 85 milyona yakın insan var, yani sonuçta bir kişiye bakılarak hareket edilemez bu ama bence eylemlerin devamının gelmesini ben isterim yani beklerim. Hemen susmaları, "Aman bir şiddet gördüler" ya da "Sosyal medyaya böyle anlattılar" diye bir insanın fikrinden hemen vazgeçmesi şahsen bana doğru gelmiyor. Susmamaları gerektiğini düşünüyorum." [ME4, 22]

"Ben gerçekten büyük bir rol üstlendiklerini düşünüyorum, çünkü bu sivil toplum derneğinin içinde olduğumdan beri gördüğüm mesela kimsesiz çocukların dahi işte savunulmasını, haklarının savunulmasını; mental sağlık açısından sıkıntı yaşayan insanların toplumda ne kadar dışlandıklarını ne kadar işte "ilgi manyağı" olarak gösterildiklerini, bunların haklarını savunduklarını görüyorum, en azından şehrimde böyle bir dernek bunun adına çalışıyor diyebilirim..... Yani çok bu konuda bilgili olduğumu düşünmüyorum açıkçası, hani ülkedeki önemli STK'lar nelerdir ve ne hakkında çalışırlar pek bir bilgim yok ama genel olarak şu anda çok fazla büyük bir haksızlık, büyük bir hukuksuzluk içerisinde olduğumuzu düşünüyorum, eğer o kadar etkin bir şekilde çalışılırdı en azından insan hakları adına, daha böyle adı duyulmuş bir STK olacağını düşünüyorum." [MK6, 19]

"Mesela bir olayı duyurabiliyorlar, duyulduğu zaman yetkili kişiler olaya müdahale edebiliyor, yani çok önemli şeyler oluyor. Bence etkinler yani... [Başarılı STK örneği sorulunca] Yok ya, ben

genelde sosyal medyadan şey yaptığım için, mesela bir olay yaşanıyor, bir ihtimalle onu taşıyan şey var ama taşıyorlar, yani gündeme taşıyorlar, büyük ihtimalle STK'lar bunu taşıyan. Sonra müdahale oluyor ve genellikle şeyde sonucu iyi oluyor yani tabii arkasını bilmem ama bize öyle yansıyor... Aynen bilmiyorum ama bir ihtimal etkileri vardır yani medyaya taşımakta, Twitter'a özellikle taşımakta etkileri vardır illaki." [GME3, 19]

"Ya beceremezler gibi geliyor, hiç ismini duymamışım, adını duymamışım, yani hiç mağdur olan kimse bana "A bak ben şu sivil toplum kuruluşuna gittim, bana yardım etti" dediğini duymadım, yani bu da işlerinde beceriksiz olduğunu düşündürüyor insana." [ME3, 18]

"Yani bence bir şeylerin en azından bu ülkede açık açık yapılmasındansa gizli olarak yapılması gerekiyor, çünkü her an hapse girme ihtimaliniz var... Gizli gizli yapamıyor ama en azından tam olarak [kişilerin] isimleri belli olmuyor." [MK2, 24]

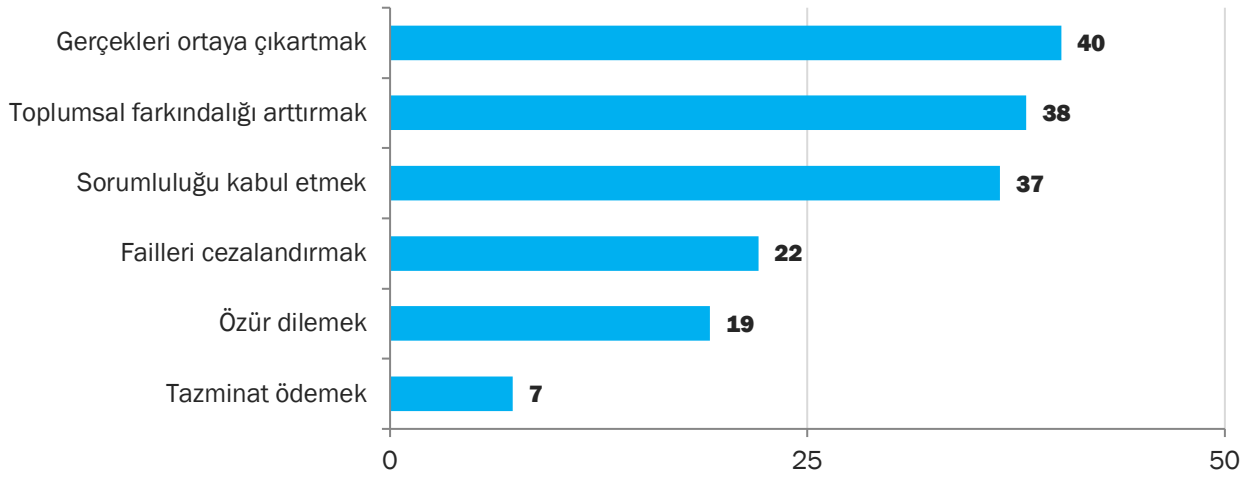

7. GEÇMİŞLE YÜZLEŞME

7.1. Geçmişle Yüzleşmeye Dair Algı ve Tutumlar

Gençlerin geçmişle yüzleşme konusunda soyut bir beklentiye ve tutuma sahip olduklarını söyleyebiliriz. Gerçekleri ortaya çıkarmak ve toplumsal farkındalık ilk sırada yer alıyor. Faillerin cezalandırılması ve tazminat ödemeyi daha az oranda genç destekliyor.

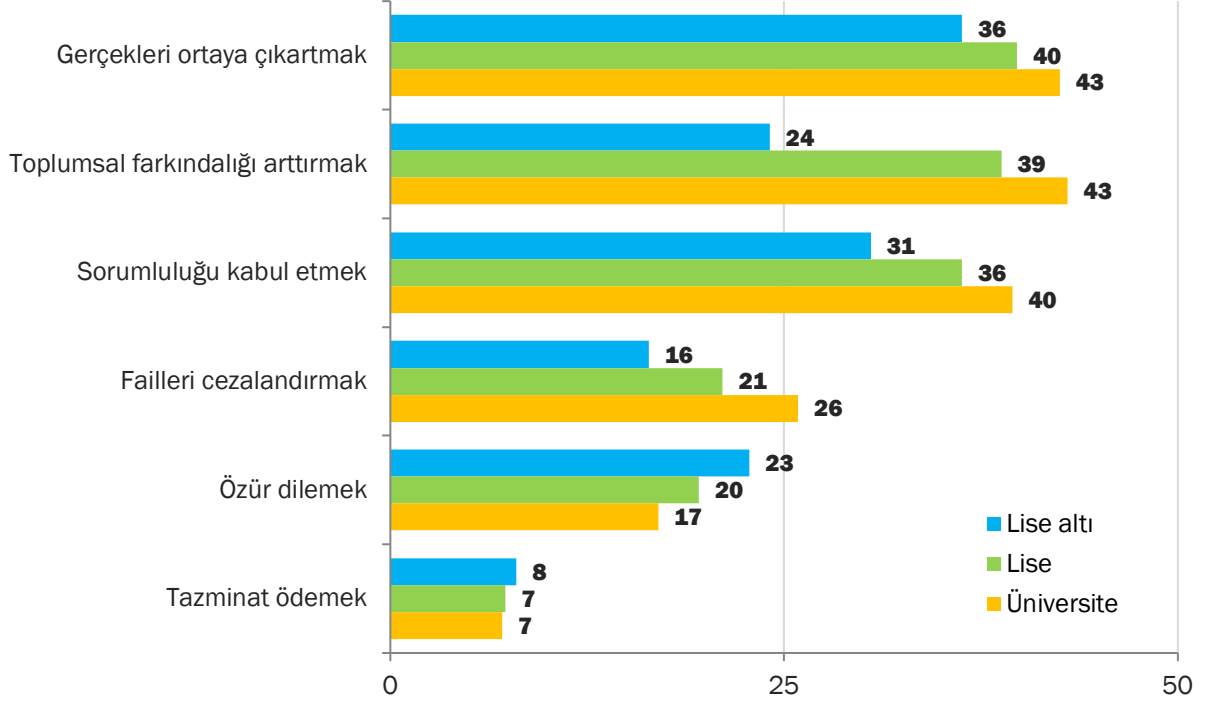
Sizce toplumsal yüzleşme aşağıdakilerden hangilerini kapsar?

“Özür dilemek” ve “tazminat ödemek” dışındaki tüm geçmişle yüzleşme pratiklerini doğru bulanların oranı eğitim seviyesinin yükselmesiyle artıyor.

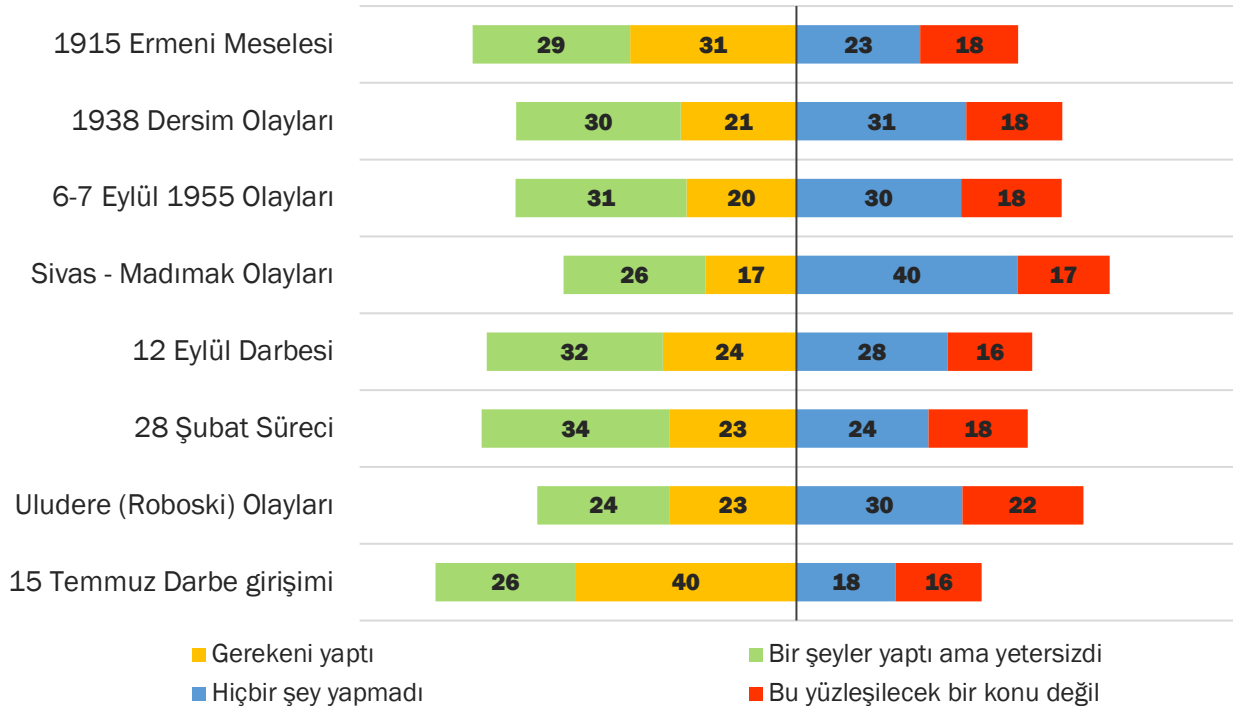

Sizce toplumsal yüzleşme aşağıdakilerden hangilerini kapsar?

Devletin yüzleşme konusunda bir şey yapmadığı olay, en çok Sivas-Madımak Olayları için düşünülüyor. Gençler en çok Uludere (Roboski) Olayı için “yüzleşilecek bir konu değil” diyor.

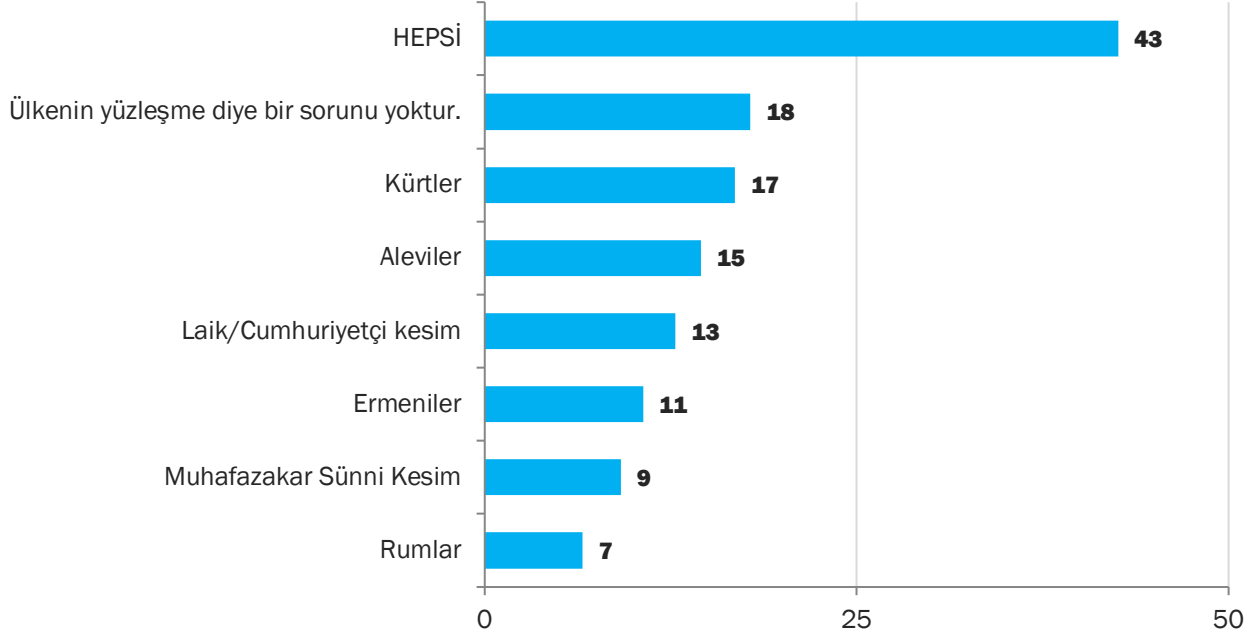
Devlet aşağıdaki olaylarla yüzleşmek için ne yaptı?

Gençlerin yüzde 43'ü tüm dezavantajlı kimliklerle yüzleşilmesi gerektiğini düşünüyor. Her 5 gençten 1'i ülkenin yüzleşme diye bir sorunu olmadığını söylüyor.

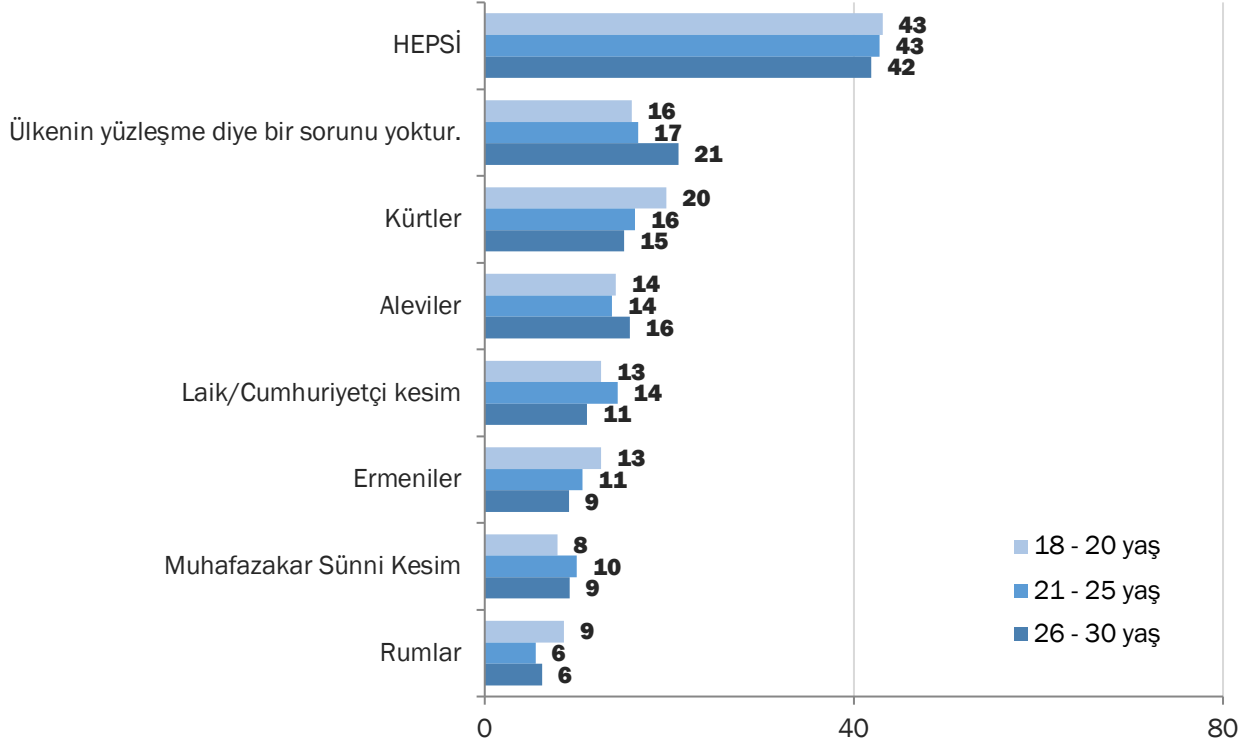

Geçmişle yüzleşme süreci hangi grupları kapsamalı?

“Üikenin yüzleşme diye bir sorunu yoktur.” diyenler yaşın yükselmesiyle birlikte artıyor.

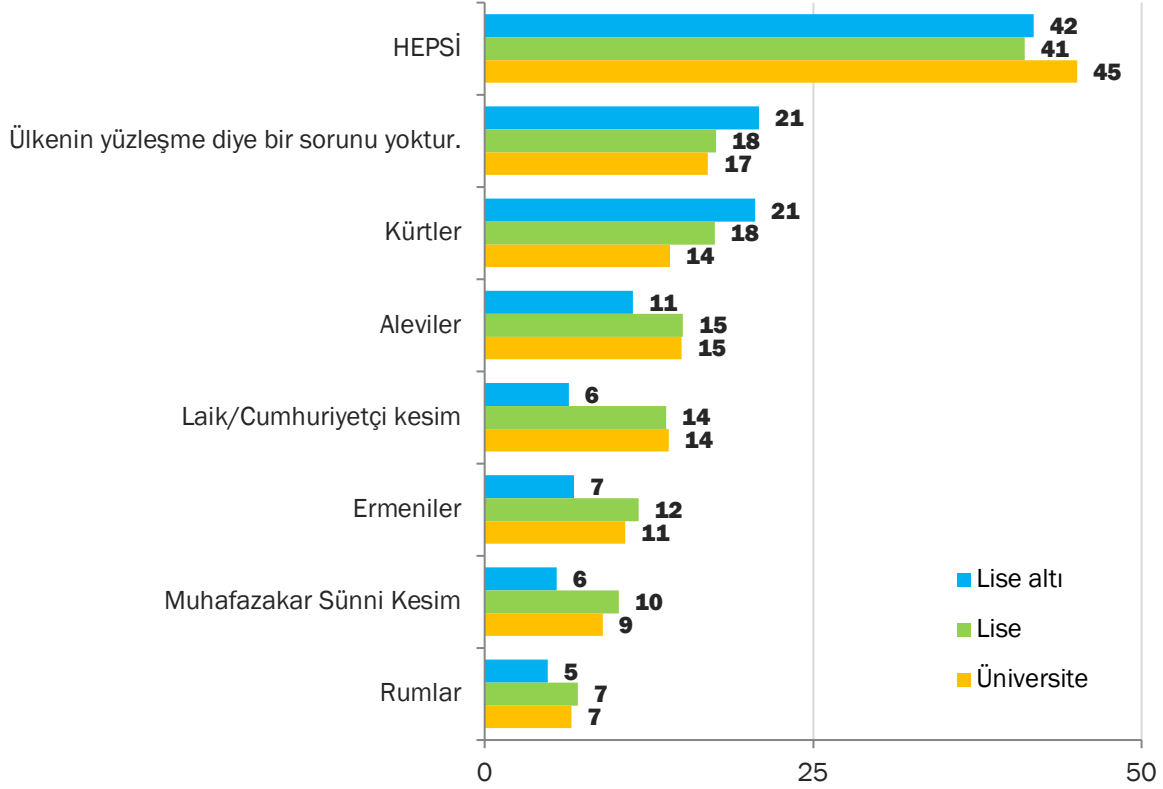
Geçmişle yüzleşme süreci hangi grupları kapsamalı?

“Üikenin yüzleşme diye bir sorunu yoktur.” diyenler eğitim seviyesinin yükselmesiyle azalıyor.

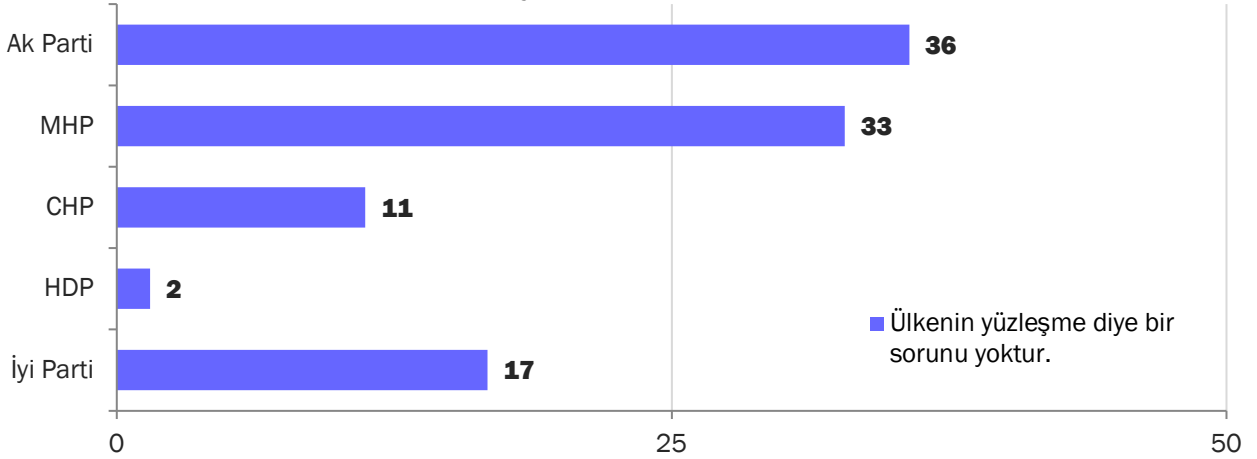

Geçmişle yüzleşme süreci hangi grupları kapsamalı?

Siyasi tercihlere göre ülkenin bir yüzleşme sorunu olmadığını söyleyenler en çok Ak Partili (yüzde 36), ve MHP'li (yüzde 33) gençler arasında bulunuyor. İyi Partili gençlerin de yüzde 17'si bu kanaatte.

"Ülkenin yüzleşme diye bir sorunu yoktur" diyenler

7.2. Geçmişle Yüzleşmede Devletin Sorumluluğu

Geçmiş olaylar ile yüzleşmeye dair sorularımıza verilen yanıtların hemen hepsinde konuştuğumuz gençler geçmişteki belli başlı hak ihlallerini bilmediklerini, hatırlamadıklarını söylüyor. Sadece, Alevi olduğunu açıklamış olan bir genç hak ihlallerinde devletin rolü hakkındaki

görüşlerini açıklarken "2 Temmuz olaylarına" atıfta bulundu. Bunun dışında iki genç de kendilerinin de katıldığı Gezi'den bahsetti. 19 yaşındaki bir genç de görece yakın zamanda gerçekleşen Gezi'yi duyduğunu ancak içeriği ve yaşanalar hakkında bilgisinin olmadığını belirtti. Bunun dışında gençlerin zihninde hak ihlali denildiğinde şu anda veya çok yakın geçmişte meydana gelmiş olaylar canlanıyor. Sıklıkla bahsi geçen kadınlar ve LGBTİ+'lar ile ilgili yakın dönem olaylarının dışında genellikle sınavlardaki usulsüzlükler gibi kendilerini doğrudan ilgilendiren olayları hak ihlali olarak saymaktalar.

"*Hak ihlallerine örnek, mesela sözlü sınavlar da yapıldı öğrenciler için, KPSS öğrencileri olabilir, işte üniversite sınavına giren öğrenciler için olabilir, işte soruların çalınma olayı oluştu veya sözlü mülakatlar olabilir.*" [GME3, 19]

"[Geçmiş hak ihlalleri Madımak örneğiyle hatırlatıldığında] *Hükümetin [sorumluluğu] bence bunlar...*" [MK1, 20]

"*Geçmişte yaşanan hak ihlallerinden aklımda kalan? Bilmiyorum.*" [ME1, 22]

"*Mesela yani aklımda var, birkaç olay var da yani ne yaşandı ne yüzünden yaşandı tam bilmiyorum yani mesela Gezi olayları var aklımda ama ne içindi ne oldu tam bilmiyorum yani.*" [GME4, 19]

"*Soru: Peki mesela örnek olarak Madımak gibi bir olay, bu tip olaylarla yüzleşilmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?*

Cevap: Ne gibi olaylar?

Soru: Madımak.

Cevap: Madımak, o nedir?

Soru: Sivas'ta sanırım, şu an yerini hatırlamıyorum, insanları yakmışlardı Alevileri, yaklaşık 30-40 yıl önce.

Cevap: 30-40 yıl önce insanları yaktılar. Ya onunla ilgili bir bilgim yok, ilk defa sizden duyuyorum, Madımak." [ME3, 18]

Görüştüğümüz gençlerin çok büyük çoğunluğunun, Türkiye'nin geçmişinde yaşanan ve etkileri bugün de devam eden, büyük çaplı ve/veya sistematik olarak gerçekleşen, sonucunda belirli grupların yaşadıkları dışlanma, ayrımcılık ve eşitsizlikleri daha da derinleştiren ve gruplara ait bireylerin can, mal ve kültürel kayıplarıyla sonuçlanan hak ihlali olayları konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı görüldü. Bu da, çözüme yönelik "yüzleşme" yöntemi ile ilgili sorular karşısında yeterince açık ve açıklayıcı olmayan yanıtlar alınmasına yol açtı. Gençler ağırlıklı olarak "yüzleşme" konusuyla ilgili sorulara kendi hayatlarında yaşadıkları, toplumsal hayatta tanık oldukları farklı haklarla ilgisini kurdukları sorunların çözümü olarak yorumlayarak yanıt verdi.

Gençler, ağırlıklı olarak, yaşamakta oldukları hak ihlali içeren sorunlarına olabilecek çözümlerden bahsetti. Gençlerin genel olarak hak ihlallerinin önlenmesi konusunda öne çıkardığı iki unsur devletin sorumluluk alması ve toplumun bilinçlenmesi. Devletin sorumluluğu ile genellikle yasaların uygulanması, hukukun ve mahkemelerin işletilmesi hak ihlallerinin yaşanmasını

engellemek için gerekli görülen iki nokta. Toplumun çeşitli konularda "bilinçlenmesi" ve "eğitim seviyesinin yükselmesi" de çözümün parçası olarak görülüyor.

Öte yandan, geçmişteki belli başlı hak ihlallerini bilen, kendisi Gezi eylemlerine ve sonrasında bazı gösteri ve anmalara katılmış, kadın ve insan hakları STK'larını yakından takip eden ve geçmişte bu STK'lardan birine üye olmuş bir genç, "yüzleşme" ile ilgili olarak değerlendirmelerde bulundu. Osman Kavala ve Selahattin Demirtaş'ın tutukluluk hâlini yaşanan büyük hak ihlallerine örnek olarak veren bu genç, "yüzleşme" sürecinin gerekli olduğunu, başta devlet olmak üzere tüm tarafların sorumluluk alması gerektiğini, sürecin şeffaf ve iletişime açık biçimde yürütülmesi gerektiğini anlatıyor.

"Hak ihlalini zaten en fazlasıyla yapan bence devlet... Hükümet değiştiği zaman hiçbir şey yapmalarına gerek kalmayacak ama... Devlet bunu [kadınların hak ihlalini] bir yere kadar engelleyebilir aslında. Çocukluktan itibaren erkeklere de kadınlara da bu tarz şeylerin eğitimi verilmeli. Kadınlara asla boyun eğmemeleri gerektiği, erkeklere de hiç kimseye böyle davranamayacakları gerektiği aşılmalı artık." [MK2, 24]

"Devletin sorumluluğu, ya daha etkili bir şey, daha denetimi yüksek, daha etkili bir mekanizma kurulsa, daha güzel olabilir... Genelde halkın şeyde eğitimsizliğinden dolayı, eğitim yetersizliğinden dolayı, bilinçsiz davranıştan, bilinçlendirilmemeden dolayı [hak ihlalleri oluyor]." [ME5, 22]

"İki taraf da almalı yani hem devletin hem de işte karşı tarafın payı, payı derken hani katılımı gerekiyor ki bir şekilde çözülsün ve gerçekten çok samimi bir şekilde yüzleşildiği takdirde işte ancak işin içinden çıkılabilir diye düşünüyorum...Çeşitli iletişim kanalları açılmalı, bir şekilde iletişimi sağlayacak söylemlerde bulunulmalı veya adımlar atılmalı ve bir şekilde halk da yani bu gruplar dışındaki, "dışındaki" de demek istemiyorum aslında tüm toplum yani tüm topluma bir şekilde bu derdin anlatılabileceği, bu iletişimin nasıl kurulmaya çalışıldığı çok şeffaf bir şekilde ortaya konmalı ki hani inandırıcılığı olsun, insanların gözünde bir gerçekten anlamı olsun." [MK4, 27]

8. ARAŞTIRMANIN KÜNYESİ

8.1. Araştırmanın Genel Tanımı

Bu raporun dayanağı olan araştırma, Hakikat Adalet ve Hafıza Çalışmaları Derneği için KONDA Araştırma ve Danışmanlık A.Ş. tarafından gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın saha çalışması 25-26 Haziran 2022 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Bu rapor, Türkiye’de 18-30 yaş aralığındaki nüfusun, saha çalışmasının yapıldığı günlerdeki eğilimlerini, tercihlerini ve profillerini yansıtmaktadır. Araştırmanın bulgularının hata payı, yüzde 95 güven aralığında yüzde +/- 1,7, yüzde 99 güven aralığında yüzde +/- 2,3’dür.

Anketler örneklem hesabına göre seçilen mahalle ve köylerde rastlantısal olarak belirlenen hanelerin kapılarında deneklerle yüz yüze görüşme yapılarak gerçekleştirilmiştir. Anketlerde görüşülen kişilerin sadece anket sorularına verdikleri cevaplar alınmış, kimlik ve iletişim bilgileri kesinlikle alınmamıştır.

8.2. Örneklem

Örneklem, ADNKS (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi) verilerine dayalı mahalle ve köylerin nüfus büyüklükleri ve eğitim seviyeleri verileri ile 24 Haziran 2018 Genel seçimlerinin mahalle ve köy sonuçları katmanlandırılarak hazırlanmıştır. Yerleşim yerleri önce kent/metropol olarak ayrıştırılmış ve 12 bölge esas alınarak örneklem tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında, 28 ilin 95 ilçesine bağlı 144 mahallesinde 2217 kişiyle hanelerinde yüz yüze görüşülmüştür.

Araştırma kapsamında ayrıca saha araştırmasına katılan 18 kişi ile 1-8 Ağustos 2022 tarihlerinde yarı yapılandırılmış derin görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Gidilen il	28
Gidilen ilçe	95
Gidilen mahalle/köy	144
Görüşülen denek	2217

	Düzyey 1 (12 bölge)	Gidilen iller
1	İstanbul	İstanbul
2	Batı Marmara	Balıkesir, Edirne, Kırklareli
3	Ege	Aydın, Denizli, İzmir
4	Doğu Marmara	Bursa, Eskişehir, Sakarya
5	Batı Anadolu	Ankara, Konya
6	Akdeniz	Adana, Antalya, Hatay, Mersin
7	Orta Anadolu	Kayseri, Sivas
8	Batı Karadeniz	Samsun, Tokat
9	Doğu Karadeniz	Trabzon
10	Kuzeydoğu Anadolu	Erzincan, Erzurum
11	Ortadoğu Anadolu	Malatya, Van
12	Güneydoğu Anadolu	Diyarbakır, Gaziantep, Şanlıurfa

	Anketin yapıldığı bölge	Kent	Metropol	Toplam
1	İstanbul		26,30%	26,30%
2	Batı Marmara	3,5%	1,1%	4,6%
3	Ege	6,0%	7,5%	13,4%
4	Doğu Marmara	2,1%	8,0%	10,1%
5	Batı Anadolu	1,5%	12,6%	14,1%
6	Akdeniz	3,7%	5,7%	9,4%
7	Orta Anadolu	3,4%	1,6%	5,0%
8	Batı Karadeniz	3,7%	,2%	3,9%
9	Doğu Karadeniz	1,7%	1,4%	3,0%
10	Kuzeydoğu Anadolu	1,9%	,7%	2,7%
11	Ortadoğu Anadolu	,9%	1,2%	2,1%
12	Güneydoğu Anadolu	,8%	4,4%	5,2%
	Toplam	29,2%	70,8%	100,0%

9. TÜM CEVAP DAĞILIMLARI

9.1. Deneklerin Profili

Konuşulan kişinin cinsiyeti	Yüzde
Kadın	50,0
Erkek	50,0
Toplam	100,0

Kaç yaşındasınız?	Yüzde
18 - 20 yaş	27,3
21 - 25 yaş	39,9
26 - 30 yaş	32,8
Toplam	100,0

Eğitim durumunuz, yani son bitirdiğiniz okul nedir?	Yüzde
Okuryazar değil	0,7
Diplomasız okur	0,4
İlkokul mezunu	3,9
İlköğretim / Ortaokul mezunu	9,1
Lise mezunu	53,0
Üniversite mezunu	30,9
Yüksek lisans	2,0
Doktora	0,1
Toplam	100,0

Eğitim durumunuz, yani son bitirdiğiniz okul nedir? (gruplanmış)	Yüzde
Lise altı	14,0
Lise	53,0
Üniversite	33,0
Toplam	100,0

Kendinizi, HAYAT TARZI bakımından aşağıda sayacağım üç gruptan hangisinde sayarsınız?	Yüzde
Modern	61,0
Geleneksel Muhafazakâr	28,0
Dindar Muhafazakâr	11,0
Toplam	100,0

Geçen hafta para kazanmak için bir işte çalıştınız mı? Çalıştıysanız mesleğiniz nedir?	Yüzde
Devlet memuru	3,8
Özel sektör	11,8
İşçi	10,9
Esnaf	7,1
Tüccar / iş insanı	2,3
Serbest meslek sahibi	3,0
Çiftçi, ziraatçı, hayvancı	0,5
Çalışıyor, diğer	10,2
Emekli	0,2
Ev kadını	8,1
Öğrenci	31,3
İşsiz	9,3
Çalışamaz halde	1,6
Toplam	100,0

Geçen hafta para kazanmak için bir işte çalıştınız mı? Çalıştıysanız mesleğiniz nedir? (gruplanmış)	Yüzde
Beyaz yaka çalışan	20,9
İşçi, esnaf, çiftçi	28,6
Emekli	0,2
Ev kadını	8,1
Öğrenci	31,3
İşsiz	10,9
Toplam	100,0

Bu evde yaşayanların aylık toplam geliri ne kadardır? Herkesin her türlü kazancı dahil evinize ayda ortalama kaç para giriyor?	Yüzde
2000 TL ve altı	1,5
2001 - 3000 TL	3,4
3001 - 5000 TL	17,1
5001 - 8000 TL	24,1
8001 - 10000 TL	19,4
10001 TL ve üstü	34,4
Toplam	100,0

Hangi sosyal medya araçlarını kullanıyorsunuz?	Yüzde
Whatsapp	91,9
Instagram	85,1
Youtube	66,5
Twitter	57,5
Facebook	36,4
TikTok	21,6
Diğer	2,3
İnternete giriyorum ama sosyal medyayı kullanmıyorum.	1,2
İnternete hiç girmiyorum.	0,8
Cevap yok	0,9

Hepimiz Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyız, ama değişik etnik kökenlerden olabiliriz. Siz kendinizi, kimliğinizi ne olarak biliyorsunuz veya hissediyorsunuz?	Yüzde
Türk	79,6
Kürt	14,9
Zaza	1,2
Arap	1,7
Diğer	2,6
Toplam	100,0

Kendinizi ait hissettiğiniz dininiz ve mezhebiniz nedir?	Yüzde
Sünni (Hanefi veya Şafii) Müslüman	86,2
Alevi Müslüman	5,9
Diğer	7,9
Toplam	100,0

Dindarlık açısından kendinizi aşağıda okuyacaklarımdan hangisiyle tarif edersiniz?	Yüzde
Ateist	6,2
İnançsız	7,3
İnançlı	47,0
Dindar	35,9
Sofu	3,7
Toplam	100,0

Sizin için hangi kimliğiniz EN önemlidir?	Yüzde
Cinsiyetim	26,5
Din / mezhebim	27,8
Etnik kökenim	19,6
Maddi durumum, sınıfım	19,1
Siyasi görüşüm	7,0
Toplam	100,0

9.2. STK'lara Katılım Deneyimleri

Herhangi bir siyasi partiye ya da gençlik kollarına üye misiniz veya aktif olarak rol alıyor musunuz?	Yüzde
Evet, üyeyim.	5,0
Hayır değilim ve olmak istemiyorum.	81,1
Hayır değilim ama olmak isterim.	9,6
Hayır, üyeydim, ayrıldım.	4,4
Toplam	100,0

Parti tercihinizde partilerin hangi 2 alandaki politikaları daha etkilidir?	Yüzde
Adalet/Hukuk	60,1
Ekonomi	39,2
İnsan hakları	20,4
Gençlik	18,4
Eğitim	15,7
Kadın-Toplumsal Cinsiyet	10,1
İç Güvenlik	9,6
Dış İlişkiler	6,6
Çevre	5,6
Cevap yok	2,5

Şimdi sayacağım sivil toplum kuruluşlarından hangisinin ya da hangilerinin üyesi ya da gönüllüsünüz?	Yüzde
Hiçbiri	78,2
Öğrenci Kulübü / Topluluğu	7,4
Dernek	4,1
Vakıf	2,8
Meslek Odası	2,3
Sendika	1,4
Diğer	1,3
Kooperatif	0,7
Platform / İnisiyatif	0,7
Cevap yok	4,1

STK'lara üye olmamanızın en önemli nedeni nedir?	Yüzde
İstemiyorum / nedeni yok	25,4
Zamanım yok	24,6
Güven duymuyorum	12,4
İlgi alanım değil, sevmiyorum	10,9
Gerek duymadım, uğraşamam	10,3
Denk gelmedi, fırsat olmadı, bilgim yok	9,0
İmkân, çevrede böyle kurum olmaması	2,2
Ailem izin vermiyor	1,6
Diğer	3,6
Toplam	100,0

Vakıflarda veya derneklere gönüllü çalışmalar yaptığınızda ne tür kazanımlara sahip olmayı beklersiniz?	Yüzde
Yardıma ihtiyaç duyan insanlara yardımda bulunmak	50,7
Gönüllü faaliyette bulunan diğer kişilerle dayanışmada bulunmak	25,1
Hayat tecrübesi kazanmak/ CV'ne katkı sağlamak	17,5
Network kurmak/ yeni insanlarla tanışmak	17,1
Prestij/saygınlık kazanmak	16,7
STK'ların yürüttüğü etkinlik ve çalışmalara düzenli katılım göstererek sorumluluk duygusunu geliştirmek	10,8
Cevap yok	17,8

Son 3 ay içerisinde herhangi bir sivil toplum örgütünün faaliyetine/ etkinliğine/ toplantısına katıldınız mı?	Yüzde
Katılmadım	89,9
Yüz yüze katıldım	7,0
Online katıldım	3,1
Toplam	100,0

Ne tür sivil toplum örgütü/etkinliklere katıldınız?	Yüzde
Twitter hashtag kampanyası	19,2
Bağış yapma	16,4
İmza kampanyası	12,4
Sokak protestosu	7,3
Boykot	2,2
Grev/iş durdurma	1,2
Cevap yok	57,0

Son üç ayda kaç kere bir sivil toplum örgütünün faaliyetine/ etkinliğine/ toplantısına katıldınız?	Yüzde
1	28,6
2	30,3
3	17,1
4	8,0
5	6,3
6	2,9
7	2,3
8 ve 8 'den fazla kere	4,6
Toplam	100,0

9.3. Gençlerin Demokrasi Algısı

Genel olarak Türkiye’de demokrasinin işleyişinden ne kadar memnunsunuz?	Yüzde
1 - Hiç memnun değilim	47,6
2	12,0
3	11,7
4	6,9
5	10,4
6	3,0
7	3,6
8	2,4
9	0,5
10 - Çok memnunum	1,9
Toplam	100,0

9.4. İnsan Hakları Algısı

Sizce insan haklarını şimdi söyleyeceğim kavramlardan hangisi EN İYİ ifade ediyor?	Yüzde
İnsan olabilme, yaşam hakkı	23,0
Eşitlik	22,3
Özgürlük	17,7
İnsanlık onuru	10,1
Doğuştan gelen haklar	7,8
Hak arama	5,2
Kanunla korunan haklar	3,8
Bir arada yaşama	3,0
Devlete karşı koruma	2,0
Bilmiyorum	3,5
Diğer	1,5
Toplam	100,0

Sizin için önemli olduğunu düşündüğünüz 3 insan hakkı hangileridir?	Yüzde
İfade ve düşünce özgürlüğü	36,5
Kadınların eşitlik hakkı	33,3
Adil yargılanma hakkı	32,0
Adil çalışma koşulları	31,0
Yaşama hakkı	30,1
İyi bir eğitime erişim hakkı	22,8
Çocuk hakları	21,5
Barınma hakkı	15,0
Beslenme hakkı	13,3
Sağlık hizmetlerine erişim hakkı	11,8
Güvenli bir aile yaşamı hakkı	11,0
İbadet hürriyeti	10,0
İstihdam hakkı	7,8
Protesto hakkı	5,1
Mülkiyet hakkı	3,5
Örgütlenme hakkı	2,8
Toplantı ve gösteri hakkı	2,6
Cevap yok	0,6

Sizce Türkiye'deki insan hakları savunucuları bu haklardan en fazla hangi 3'ünü savunuyor?	Yüzde
Kadınların eşitlik hakkı	37,2
İbadet hürriyeti	22,9
İfade ve düşünce özgürlüğü	21,4
Çocuk hakları	20,2
Yaşama hakkı	20,0
Adil yargılanma hakkı	16,4
Sağlık hizmetlerine erişim hakkı	15,8
Protesto hakkı	13,2
Barınma hakkı	12,5
Adil çalışma koşulları	12,3
İyi bir eğitime erişim hakkı	11,0
Toplantı ve gösteri hakkı	10,3
Örgütlenme hakkı	10,1
Beslenme hakkı	8,7
İstihdam hakkı	8,2
Mülkiyet hakkı	6,9
Güvenli bir aile yaşamı hakkı	6,7
Cevap yok	9,2

Sizce Türkiye'deki insan hakları savunucuları bu haklardan en fazla hangi 3'ünü savunmalıdır?	Yüzde
Kadınların eşitlik hakkı	37,5
İfade ve düşünce özgürlüğü	37,0
Adil yargılanma hakkı	31,5
Yaşama hakkı	26,8
Adil çalışma koşulları	26,5
İyi bir eğitime erişim hakkı	24,9
Çocuk hakları	24,5
Barınma hakkı	12,3
Güvenli bir aile yaşamı hakkı	11,1
Sağlık hizmetlerine erişim hakkı	10,6
Beslenme hakkı	9,4
İbadet hürriyeti	8,7
İstihdam hakkı	8,3
Protesto hakkı	6,3
Mülkiyet hakkı	3,6
Toplantı ve gösteri hakkı	3,5
Örgütlenme hakkı	3,1
Cevap yok	1,7

Türkiye'de sizce en çok kimlerin/hangi grupların hakları ihlal ediliyor?	Yüzde
Kadınlar	61,2
Gençler	51,4
Çocuklar	35,4
Yoksullar	30,7
Engelliler	17,8
Kürtler	14,7
LGBTİ'ler (eşcinseller)	13,8
Türkler	12,5
Başörtülüler	12,4
Aleviler	9,3
Mülteciler	4,2
Azınlık halkları	2,0
Romanlar	0,7
Cevap yok	1,5

Siz hiç hak ihlali yaşadınız mı?	Yüzde
Evet	54,7
Hayır	45,3
Toplam	100,0

Tüm toplumu düşündüğünüzde sizce Türkiye'de insanlar en fazla hangi sebeplerden dolayı hak ihlaline uğruyor?	Yüzde
Cinsiyetinden	45,2
Siyasi tercihinden	42,6
Düşüncelerini ifade ettiği için	32,7
Din veya mezhebinden	32,0
Cinsel yöneliminden ve cinsiyet kimliğinden	27,6
Etnik kimliğinden	22,1
Sosyo-ekonomik nedenlerden	21,2
Yaşından	8,9
Engelli oluşundan	8,8
Doğum yerinden	7,5
Medeni durumundan	6,7
Sivil toplum faaliyetlerine dahil olduğu için	2,7
Diğer	1,0
Cevap yok	1,4

Sizce Türkiye'de hak ihlalleri neden gerçekleşiyor?	Yüzde
Kanunların uygulanmaması	52,6
Kanunların yeterli olmaması	50,2
Yeterli savunuculuk yapılmaması	34,5
Siyasi partilerin bu konu üzerinde durmaması	33,7
Taraf olunan uluslararası anlaşmalara uyulmaması	19,5
Türkiye'de hak ihlali yapılmaz.	4,1
Cevap yok	2,3

9.5. İnsan Hakları Savunucuları ve STK'lara Yönelik Algı ve Tutumlar

Sivil toplum kuruluşlarının faaliyet alanlarının hangilerine daha yakın hissediyorsunuz?	Yüzde
Aynı nakdi yardım	21,1
Politika yapanları, karar vericileri etkilemek	24,3
Eğitim kapasite geliştirme	54,6
Toplam	100,0

İnsan hakları savunucularını hangileri daha iyi tanımlamaktadır?	Yüzde
Açık fikirli	49,5
Adil	43,9
Cesur	41,2
Güvenilir	27,0
Yapıcı	24,4
Fedakar	20,0
Fazla iyimser	15,3
Dışa bağımlı	11,3
Yıkıcı	8,8
Öfkeli	7,7
Elit	6,8
Nankör	6,3
Devlet düşmanı	4,4
Cevap yok	3,2

İnsan hakları savunucuları hakkında şunlardan hangisi size göre doğrudur?	Yüzde
Herkesin temel haklarını savunurlar	46,7
Dışlanan ayrımcılığa uğrayan belirli kesimlerin/grupların haklarını savunurlar	29,5
Siyasi bir amaçla hareket ederler	18,1
Türkiye dışından aldıkları fonlarla Türkiye aleyhine hareket ederler	5,7
Toplam	100,0

Dernekler/vakıflar insan hakları konusunda yeterince çalışıyor mu? Üzerlerine düşeni yapıyorlar mı?	Yüzde
Yeterince çalışıyorlar ama kapasiteleri yeterli değil.	31,5
Yeterince çalışıyorlar ve etkinler.	8,2
Yeterince çalışıyorlar ama engelleniyorlar.	24,7
Gereken önemi vermiyorlar.	35,6
Toplam	100,0

İnsan haklarını savunan ULUSLARARASI kurumların Türkiye’de yürüttükleri faaliyetlerle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi sizin görüşünüzü en iyi açıklar?	Yüzde
İnsan haklarının korunması ve geliştirilmesi için ülkemizde yürüttükleri çalışmaları değerli buluyorum.	75,0
Ülkemin adalet ve hukuk sistemine güveniyorum. Dışarıdan müdahale edilmesine gerek görmüyorum.	25,0
Toplam	100,0

9.6. Geçmişle Yüzleşme

Size toplumsal yüzleşme aşağıdakilerden hangilerini kapsar?	Yüzde
Gerçekleri ortaya çıkartmak	40,2
Toplumsal farkındalığı arttırmak	38,1
Sorumluluğu kabul etmek	36,5
Failleri cezalandırmak	22,1
Özür dilemek	19,2
Tazminat ödemek	7,4
Cevap yok	6,0

Geçmişle yüzleşme süreci hangi grupları kapsamalı?	Yüzde
HEPSİ	42,6
Ülkenin yüzleşme diye bir sorunu yoktur.	17,9
Kürtler	16,8
Aleviler	14,5
Laik/Cumhuriyetçi kesim	12,8
Ermeniler	10,6
Muhafazakâr Sünni Kesim	9,2
Rumlar	6,6
Cevap yok	6,7

Devlet yüzleşmek için: 1915 Ermeni Meselesi	Yüzde
Gerekeni yaptı	30,5
Bir şeyler yaptı ama yetersizdi	28,9
Hiçbir şey yapmadı	22,7
Bu yüzleşilecek bir konu değil	17,9
Toplam	100,0

Devlet yüzleşmek için: 1938 Dersim Olayları	Yüzde
Gerekeni yaptı	21,1
Bir şeyler yaptı ama yetersizdi	30,2
Hiçbir şey yapmadı	31,2
Bu yüzleşilecek bir konu değil	17,5
Toplam	100,0

Devlet yüzleşmek için: 6-7 Eylül 1955 Olayları	Yüzde
Gerekeni yaptı	20,1
Bir şeyler yaptı ama yetersizdi	31,3
Hiçbir şey yapmadı	30,1
Bu yüzleşilecek bir konu değil	18,5
Toplam	100,0

Devlet yüzleşmek için: Sivas - Madımak Olayları	Yüzde
Gerekeni yaptı	16,6
Bir şeyler yaptı ama yetersizdi	26,1
Hiçbir şey yapmadı	40,5
Bu yüzleşilecek bir konu değil	16,9
Toplam	100,0

Devlet yüzleşmek için: 12 Eylül Darbesi	Yüzde
Gerekeni yaptı	24,5
Bir şeyler yaptı ama yetersizdi	32,3
Hiçbir şey yapmadı	27,7
Bu yüzleşilecek bir konu değil	15,6
Toplam	100,0

Devlet yüzleşmek için: 28 Şubat Süreci	Yüzde
Gerekeni yaptı	23,3
Bir şeyler yaptı ama yetersizdi	34,4
Hiçbir şey yapmadı	24,2
Bu yüzleşilecek bir konu değil	18,2
Toplam	100,0

Devlet yüzleşmek için: Uludere (Roboski) Olayları	Yüzde
Gerekeni yaptı	23,2
Bir şeyler yaptı ama yetersizdi	24,3
Hiçbir şey yapmadı	30,4
Bu yüzleşilecek bir konu değil	22,1
Toplam	100,0

Devlet yüzleşmek için: 15 Temmuz Darbe girişimi	Yüzde
Gerekeni yaptı	40,5
Bir şeyler yaptı ama yetersizdi	25,6
Hiçbir şey yapmadı	18,2
Bu yüzleşilecek bir konu değil	15,7
Toplam	100,0

10. TERİMLER SÖZLÜĞÜ

Raporda yer alan tüm bulgular, araştırmaların saha çalışmalarında görüşülen kişilerle yüz yüze yapılan anketlerde sorulan sorulara dayandırılmaktadır. Bazı sorular ve cevap seçenekleri sonrasında kısaltılarak veya basitleştirilerek, raporda gündelik dilde kullanılan terimlerle ifade edilmektedir. Örneğin kendini ne kadar dindar gördüğüne dair soruya cevaben “İnançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biri” için, raporda kısaca “inançlı” ifadesi kullanılmaktadır. Bu bölüm hem Barometre raporunu eline ilk defa alanlar için, hem de terimlerle ilgili açıklamaya ihtiyaç duyanlar için hazırlanmıştır. İlk tabloda terimler ve açıklamaları, daha sonraki tablolarda bu terimlerin kaynağı olan soru ve cevap metinleri yer almaktadır.

AÇIKLAMA

Alevi Müslüman:	Kendi din / mezhebini Alevi Müslüman olarak tanımlayan kişi
Alt Orta Sınıf:	Kişi başı geliri ortadaki yüzde 60’lık kesimde olan ama otomobili olmayan kesim
Alt Sınıf:	Kişi başı geliri en düşük olan yüzde 20’lik kesim
Arap:	Kendi etnik kökenini Arap olarak tanımlayan kişi
Başörtülü:	Kendisi veya erkekse eşinin başörtüsü ile örtündüğünü belirten kişi
Çarşaf:	Kendisi veya erkekse eşinin çarşafı ile örtündüğünü belirten kişi
Dindar:	Dinin gereklerini yerine getirmeye çalışan dindar biri
Dindar Muhafazakâr:	Kendi hayat tarzını dindar muhafazakâr olarak tanımlayan kişi
Geleneksel Muhafazakâr:	Kendi hayat tarzını geleneksel muhafazakâr olarak tanımlayan kişi
İnançlı:	İnançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biri
İnançsız:	Dinin gereklerine pek inanmayan biri
Kent:	Nüfusun 4000’in üstünde olan yerleşim yerleri (idari tanımdan farklıdır)
Kır:	Nüfusun 4000’in altında olan yerleşim yerleri (idari tanımdan farklıdır)
Kürt:	Kendi etnik kökenini Kürt olarak tanımlayan kişi
Metropol:	Nüfusu en yüksek 15 şehrin bütünleşik şehir merkezi sınırlarındaki yerleşim yerleri (idari tanımdan farklıdır)
Modern:	Kendi hayat tarzını modern olarak tanımlayan kişi
Örtünmeyenler:	Kendisi veya erkekse eşinin örtünmediğini belirten kişi
Sofu:	Dinin tüm gereklerini tam yerine getiren dindar biri
Sünni Müslüman:	Kendi din / mezhebini Sünni Müslüman olarak tanımlayan kişi
Türbanlı:	Kendisi veya erkekse eşinin türbanla örtündüğünü belirten kişi
Türk:	Kendi etnik kökenini Türk olarak tanımlayan kişi
Üst Sınıf:	Kişi başı geliri en yüksek olan yüzde 20’lik kesim
Yeni Orta Sınıf:	Kişi başı geliri ortadaki yüzde 60’lık kesimde olan ve otomobili olan kesim
Zaza:	Kendi etnik kökenini Zaza olarak tanımlayan kişi

10.1. Terimlerin Kaynağı Olan Soru ve Veriler

Kendinizi, hayat tarzı bakımından aşağıda sayacağım üç gruptan hangisinde sayarsınız?

Modern

Geleneksel Muhafazakâr

Dindar Muhafazakâr

Hepimiz Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyız, ama değişik etnik kökenlerden olabiliriz; Siz kendinizi, kimliğinizi ne olarak biliyorsunuz veya hissediyorsunuz?

Türk

Kürt

Zaza

Arap

Diğer

Dindarlık açısından kendinizi aşağıda okuyacaklarımdan hangisiyle tarif edersiniz?

Dinin gereklerine pek inanmayan biri

İnançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biri

Dinin gereklerini yerine getirmeye çalışan dindar biri

Dinin tüm gereklerini tam yerine getiren dindar biri

Kendinizi ait hissettiğiniz dininiz ve mezhebiniz nedir?

Sünni Müslüman

Alevi Müslüman

Diğer

Yerleşim Kodu (Örneklemeden gelen veri)

Kır

Kent

Metropol

Eşiniz veya siz, sokağa çıkarken başınızı örtüyor musunuz? Nasıl örtüyorsunuz?

Örtünmüyor

Başörtüsü

Türban

Çarşaf

Bekâr erkek

Ekonomik sınıflar (Hanedeki kişi sayısı, hane geliri ve otomobil sahipliği kullanılarak hesaplanıyor)

Alt sınıf

Alt orta sınıf

Yeni orta sınıf

Üst sınıf

Bu araştırmanın amacı, gençlerin genelde sivil topluma, özelde insan hakları hareketine yönelik eğilim, tercih ve profillerini anlamak.

Rapor bunu gençlerin eğilimlerini 5 başlık altında anlamaya çalışarak yapıyor:

- i) STK'lara katılım deneyimleri,
- ii) demokrasi algıları,
- iii) insan hakları algıları,
- iv) insan hakları savunucuları ve STK'lara yönelik algı ve tutumları,
- v) geçmişle yüzleşme beklentileri.

Hafıza Merkezi olarak bu araştırmayı yürütmemizin temel motivasyonu ise gençlerin insan hakları hareketine katılımını artırmak için yapacağımız tartışma ve stratejilere zemin sunmak.